

POHJOIS-SAVO

Pohjois-Savon kaupallinen palveluverkko 2006

Kaupan keskukset ja kehittymismahdollisuudet

08.01.2007

POHJOIS-SAVON LIITTO

Sepänkatu 1, 70100 Kuopio
www.pohjois-savo.fi

TUOMAS SANTASALO Ky

Nervanderinkatu 5 D 38, 00100 Helsinki
www.tuomassantasalo.fi

POHJOIS-SAVON KAUPALLINEN PALVELUVERKKO 2006

SISÄLLYSLUETTELO	1
Johdanto	3
1 KAUPALLISEN PALVELUVERKKOSELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	4
11 Defris-hanke	4
12 Selvityksen tavoitteet	5
13 Tarkastelualue ja menetelmät	5
2 VÄHITTÄISKAUPAN MARKKINAT POHJOIS-SAVOSSA	8
21 Väestö ja väestöennusteet	8
22 Vähittäiskaupan toimipaikat ja myynti	10
23 Vähittäiskauppaan kohdistuva ostovoima	12
24 Ostovoimaennusteet vuoteen 2020	19
25 Ostovoiman kasvu ja investointitarve	20
3 KUNTIEN KAUPPAPALVELUIDEN KESKITTYMÄT JA KEHITYSTARPEET	23
31 Kauppapalveluiden rakenne kunnissa	23
32 Keskukset ja kauppakeskittymät palveluverkossa	36
33 Kuntien kehitystavoitteet eri keskuksissa	44
34 Kaupallisten keskittymien kehitysvaihtoehdot	46
35 Kauppakeskittymien erilaistuminen ja vahvuudet	46
4 MAAKUNNAN KAUPPAPALVELUVERKON KEHITYSNÄKYMÄT	47
41 Kaupunkikeskusten kehitysnäkymät maakunnassa	47
42 Kuntakeskusten ja muiden keskusten erikoiskaupan kehitysnäkymät	48
43 Kauppapalveluverkon vahvuudet ja kehittämistarpeet	49
44 Verkon kehitysnäkymät ja kuntien tavoitteiden arviointi	51
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	53

LIITTEET

- Liite 1 Väestö Pohjois-Savossa vuonna 2005 ja ennuste vuosille 2010, 2020 ja 2030
- Liite 2 Vähittäiskaupan toimipaikat ja myynti Pohjois-Savossa vuonna 2004
- Liite 3 Vähittäiskauppaan kohdistuva ostovoima 2004 ja ostovoimaennuste Pohjois-Savossa vuoteen 2020
- Liite 4 Kuntien näkemykset palveluverkon kehittämisestä
- Liite 5 Kuntien palveluverkon kehittämisen edellytykset erikoiskauppapalveluiden osalta vuoteen 2020

Verkkoliite Vähittäiskauppojen sijainti ja kaupalliset keskuksat kunnissa 2006

Johdanto

Pohjois-Savon liitto toteuttaa EU:n Itämeren Interreg IIIB -ohjelmaan kuuluvaa hanketta "Development of First Division Regions" (Defris). Pohjois-Savon Defris-hankeosuus on Euroopan aluekehitysrahaston lisäksi Ympäristöministeriön, Pohjois-Savon kehittämisrahaston ja Pohjois-Savon liiton rahoittama.

Defris-hankkeen lähtökohtana on edistää tasapainoista monikeskuksista aluerakennetta. Kaupan palveluverkkoselvitys kuuluu Defris-hankkeen osioon, jossa tarkastellaan pääkaupunkiseudun vaikutuspiirissä olevien seutujen mahdollisuuksia hyötyä pääkaupunkiseudun kasvunäkymistä. Lisäksi tarkastellaan, kuinka nämä "ykkösdivisioonan" keskisuuret seudut voivat yhteistyötään ja verkostojaan kehittämällä lisätä kilpailukykyään.

Pohjois-Savon maakuntakaavan laadintaa varten on tehty erilaisia selvityksiä. Kauppapalveluiden verkon kehittämiseksi ja maakuntakaavan merkintöjen täsmentämiseksi tilattiin Tuomas Santasalo Ky:ltä selvitys Pohjois-Savon kaupallisesta palveluverkosta. Selvityksen ensimmäinen osa tarkastelee kauppapalveluverkkoa maakuntakaavan ja vähittäiskaupan suuryksikköjen näkökulmasta. Selvityksessä tarkastellaan vain vähittäiskaupan suuryksiköitä ja tilaa vaativaa kauppaa sekä merkittävimpiä matkailukeskittymiä.

Defris-hankkeena toteutettu toinen vaihe tarkastelee maakunnan eri tasoisten kaupallisten keskusten kehitysedellytyksiä ja tulevaisuuskuva. Selvitys tarjoaa välineitä palveluverkon kehittämisen linjauksiin ja seudullisen työnjaon kehittämiseen kauppapalveluiden tarjonnassa. Tämän toisen vaiheen rahoittajina ovat Defris-hanke sekä Pohjois-Savon liitto.

Defris-hankkeen kaupallisen palveluverkon selvityksen tekoa ovat tilaajan puolelta valvoneet suunnittelupäällikkö Paula Qvick, Defriksen projektipäälliköt Suvi Räisänen ja Outi Raatikainen sekä maakuntasuunnittelija Marko Tanttua Pohjois-Savon liitosta. Konsultin puolelta työtä ovat tehneet KTM Tuomas Santasalo, KTM Katja Koskela sekä tutkimusavustajina FM Riikka Henriksson ja Liisa Kirjavainen.

Kuopiossa 8.1.2007

TUOMAS SANTASALO Ky

1 KAUPALLISEN PALVELUVERKKOSELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Pohjois-Savon maakunnassa on useita vahvoja keskuksia. Kuopion seutu on maakunnan kasvukeskus. Maakunnan kehitys on vahvasti sidoksissa Kuopion seudun muodostamaan maakunnan ytimeen. Tämä näkyy niin asutuksen kuin kaupallisten toimintojen keskittymisenä Kuopioon ja sen läheisyyteen. Maakunnan keskus tarvitsee tuekseen kuitenkin myös elinkelpoisia pienempiä keskuksia, jotta maakunta voisi kehittyä tasapainoisena ja toimivana. Työnjako maakunnan eri keskusten välillä on kehitettävä verkoksi, jossa erilaiset osat tukevat toisiaan.

Pohjois-Savon maakunnassa on vähittäiskaupan palvelupisteitä lähes 1300 ja niillä on yhteensä myyntiä 1400 milj. euroa vuoden 2004 yritystilaston mukaan. Kuopion kaupungin muodostama maakunnan pääkeskus tarjoaa monipuolisesti palveluita, joiden osuus maakunnan vähittäiskaupan tarjonnasta on runsas kolmasosa ja myynnin arvosta vajaa puolet. Maakunnan muut kunnat ja niiden osakeskukset muodostavat kaupallisten palveluiden verkon, jossa kullakin keskuksella on oma alueellinen merkityksensä. Tässä selvityksessä tarkastellaan maakunnan erilaisten kaupallisten keskusten muodostamaa palveluverkkoa ja sen kehittämistä tulevaisuuden haasteita vastaavaksi. Vastaava selvitys tehtiin vuonna 2005 Keski-Suomen maakunnassa.

11 Defris-hanke

DEFRIS (Development of First Division Regions) on EU:n BSR Interreg IIIB -ohjelmaan ruotsalaisen pääpartnerin Regional Development Council of Östergötland (ÖSTSAM) johdolla valmisteltu hanke. Partnereina hankkeessa ovat pääpartnerin lisäksi Pohjois-Savon liitto, Keski-Suomen liitto, Kaunas County Governors Administration Liettuasta sekä Regional Authority of Kujawsko-Pomorskie Voivodship Puolasta.

Defris-hankkeen lähtökohtana on edistää tasapainoista monikeskuksista aluerakennetta. Tässä selvityksessä kuvataan monikeskuksista aluerakennetta kaupan palvelurakenteen näkökulmasta. Selvityksessä arvioidaan erikoiskaupan kasvupotentiaalia maakunnan kunnissa. Pohjois-Savon kaupan palveluverkkoa tarkastellaankin tässä merkittävänä osana maakunnan kilpailukykyä.

Defris-hankkeessa on mukana keskisuuria alueita, joilla on omaa kasvupotentiaalia. Nykyinen kehitys voimistaa pääkaupunkiseutuja. Keskisuuret alueet metropolialueiden ulkopuolella voivat yhteistyössä kehittyä ja pitää puoliaan kilpailussa metropolialueiden kanssa.

Hanke on jaettu neljään osioon. Ensimmäisessä ja toisessa osiossa tarkastellaan ja vertaillaan partnereiden seudullisia kehittämisen lähtökohtia ja mahdollisuuksia sekä aluesuunnittelun menetelmiä. Kolmannessa osiossa valmistellaan ja toteutetaan kansainvälisiä ja maakunnallisia hankkeita ja selvityksiä. Hankkeen neljäs osio keskittyy tiedon levittämiseen ja saavutettujen tulosten vaikuttavuuden turvaamiseen.

Kaupan palveluverkkoselvitys kuuluu Defris-hankkeen kolmanteen osioon, jossa toteutetaan hankkeita ja selvityksiä, joissa tarkastellaan kuinka Pohjois-Savo voi yhteistyötään ja verkostojaan kehittämällä lisätä kilpailukykyään.

12 Selvityksen tavoitteet

Pohjois-Savon kaupallisen palveluverkon selvityksessä tarkastellaan maakunnan kaupallisen palveluverkon rakennetta, kaupallista sisältöä ja toimivuutta. Tarkoituksena on saada kokonaisnäkemys palveluverkosta ja tutkia palveluverkon muutoksia ja kehitysmahdollisuuksia. Selvityksessä tarkastellaan kuntakohtaisesti kaupallisten palveluiden rakennetta ja kaupallisten keskusten merkitystä sekä vähittäiskauppaan kohdistuvaa ostovoimaa. Lisäksi tutkitaan Pohjois-Savon kauppapalveluverkkoa ryhmittämällä erilaiset keskuksat niiden palvelutarjonnan mukaan. Tällä aineistolla luodaan eri tasoisten keskusten maakunnallinen palveluverkko ja arvioidaan keskusten kehittämisedellytyksiä.

Tavoitteena on käyttää selvityksen tietoja erilaisten kuntakohtaisten kehityssuunnitelmien laatimisessa ja elinkeinotoiminnan edistämisessä kuntatasolla. Kaupan kehitysnäkemysten tarkastelun tavoitteena on antaa suuntaviivoja maakunnan eri osien kehitystavoitteita varten. Kaupan rakenteiden ja toimintaympäristön muutosten myötä kaupan toiminnoille avautuu uusia mahdollisuuksia. Kaupan on tärkeää kehittää toimintaansa muuttuneilla markkinoilla.

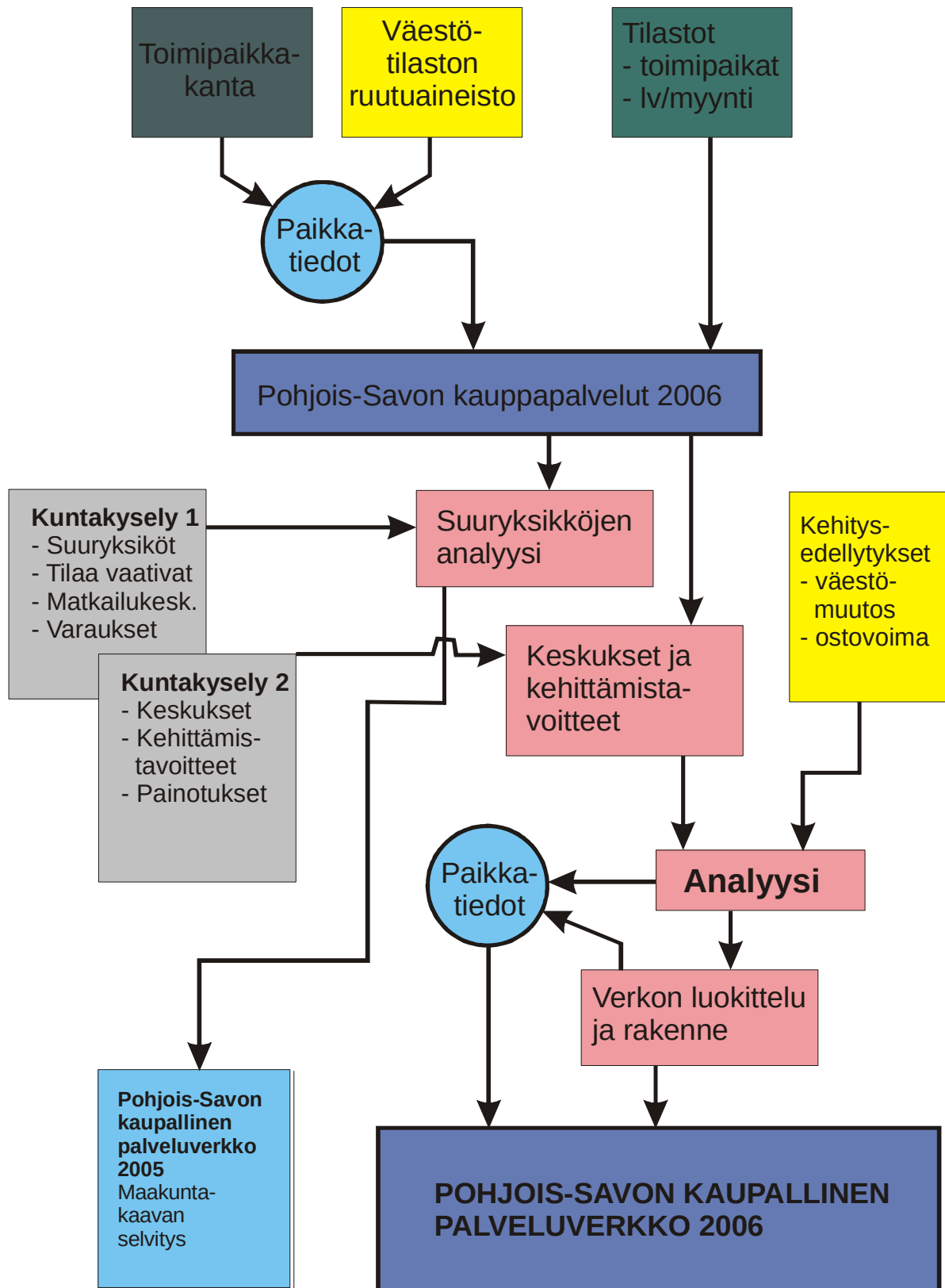
13 Tarkastelualue ja menetelmät

Selvityksessä tarkastellaan kaupallisten palveluiden verkkoa Pohjois-Savon maakunnassa. Kauppapalveluiden verkkoa tarkastellaan aluksi Tilastokeskuksen yritysrekisterin (2006) tietojen pohjalta. Yritystiedot saatiin paikkatietokantana, jonka tietoja osin täydennettiin ja tarkennettiin. Yritystietokannan avulla pystytään hahmottamaan eri tasoiset kauppakeskittymät kuntien alueella. Karttatarkastelussa tarkastellaan taustalla myös väestökeskittymiä kunnissa, jolloin voidaan hahmottaa palveluverkon osien luontevat sijoituspaikat.

Kauppapalveluiden nykytilan selvittämiseen liittyy myös kunnittaisen tilastoaineiston kokoaminen vähittäiskaupan toimipaikoista ja myynneistä. Tämän pohjalta voidaan selvittää vähittäiskaupan toimipaikkojen ja volyymin osalta kunnan merkitys maakunnallisessa palveluverkossa. Tilastokeskuksen yrityslista on vuodelta 2004.

Työn aikana tehtiin kunnille kaksi kyselyä, joissa pyydettiin kuntien edustajilta näkemystä omasta kauppapalveluiden verkosta ja verkon kehitystavoitteista. Suuresta osasta kuntia on kahdella kyselykierroksella saatu näiden oma näkemys kauppapalveluiden verkosta ja kehitystarpeista. Ensimmäisessä kyselyssä keskityttiin kaupan suuryksiköiden sijoittumiseen kunnissa sekä tilaa vievän kaupan keskittymiin. Toisessa kyselyssä saatiin kuntien edustajien näkemys kunnan oman kaupallisen palveluverkon kehittämisestä.

Edellä kuvattujen aineistojen avulla analysoidaan kauppapalveluiden verkkoa ja määritellään verkon painopisteet. Kauppapalveluverkon keskusten luonne analysoidaan ja niiden merkitys maakunnallisessa verkossa määritellään. Keskusten luonnetta ja kehittämisedellytyksiä arvioidaan toiminnallisen laajuuden ja sisällön mukaan sekä tarjolla olevien kehittämisedellytysten mukaan. Arvioinnissa käytetään tilastoaineistoja ja ostovoimatutkimuksen tietoja. Paikkatietoaineiston avulla arvioidaan keskusten asemaa ja niiden mahdollisuutta toimia osana palveluverkkoa.

Tutkimusprosessi palveluverkkoselvityksessä 2006

Analyysivaiheessa tarkastellaan kuntakohtaisesti kauppapalveluverkon tarjontaa ja keskustusten toimivuutta. Lisäksi ostovoimien siirtymien avulla tutkitaan, miten erikoiskaupan tarjonta kuntatasolla vastaa erikoiskaupan kysyntään. Olennaiseksi osoittautuivat erikoiskaupan paikallinen ostovoima ja sen siirtymät, koska kaupallisten keskittymien kehittymismahdollisuudet nojautuvat vahvasti erikoiskaupan kehittymiseen. Ostovoimasiirtymät joko vahvistavat tai heikentävät selkeästi kuntien palvelukeskusten kehittämismahdollisuuksia.

Selvityksen tuloksena tehdään Pohjois-Savon kauppapalveluille palveluverkko, jota voidaan käyttää keskustusten kehittämisen lähtökohtana ja Pohjois-Savon palveluverkon kuvaajana. Keskusten mahdollisuus vahvistaa toimintaansa ja vetovoimaisuutta perustuu pitkälle erikoiskaupan toimintaedellytysten kehitykseen. Tämän vuoksi tutkitaan ja arvioidaan kuntien erikoiskaupan kehittymismahdollisuuksia. Tämän pohjalta kunnat voidaan luokitella kehitysedellytyksiensä mukaan ryhmiin. Lopputulos selkeyttää kuntien strategisia toimintamahdollisuuksia palveluverkon osien kehittämisessä.

2 VÄHITTÄISKAUPAN MARKKINAT POHJOIS-SAVOSSA

Pohjois-Savon maakunnan vähittäiskaupan markkinoita tarkastellaan väestön, toimipaikkakannan ja markkinoiden rakenteen näkökulmasta. Vähittäiskaupan markkinoita analysoidaan ostovoiman avulla ja ostovoimaennusteilla saadaan myös näkemystä markkinoiden kehitysmahdollisuuksista. Tilastotiedot väestöstä, vähittäiskaupan toimipaikoista sekä ostovoimista ovat raportin liitteenä.

21 Väestö ja väestöennusteet

Pohjois-Savon maakunnassa on yhteensä 250.000 asukasta. Kuopion seutukunta on maakunnan suurin ja siellä asuu lähes puolet maakunnan väestöstä. Ylä-Savon seutukunta on laaja, ja siellä on noin 60.000 asukasta. Varkauden seudulla väestöä on lähes 35.000, Koillis-Savon seutukunnassa 21.000 ja Sisä-Savon seutukunnassa 16.000.

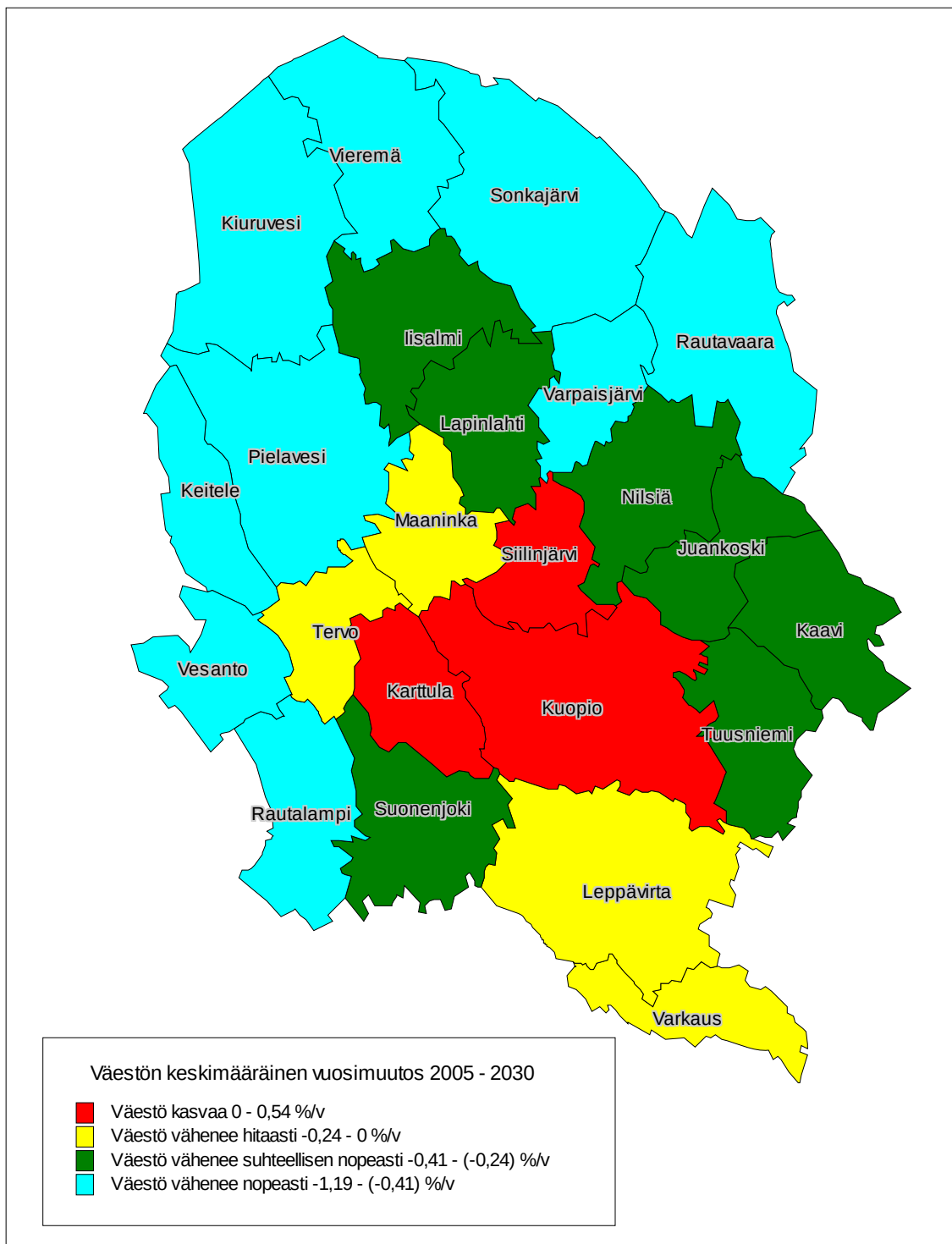
Selvityksessä käytetään Pohjois-Savon liiton väestöennustetta, joka ottaa huomioon aluerakenteellista muutosta Suomessa. Väestöennuste on tehty vuodelle 2030. Vuodelle 2020 on tehty seutukuntaakohtaiset ennusteet, josta on kuntakohtaiset ennusteet laskettu.

Väestöennusteen mukaan maakunnan väestömäärä kokonaisuudessaan säilyy nykyisellä tasollaan seuraavan 24 vuoden aikana. Kuopion seutu on ainoa kasvualue maakunnassa. Kuopion seutukunta kasvaa keskimäärin 0,5 prosentin vuosivauhdilla. Siilinjärvi ja Kuopio kasvavat kunnista kaikkein nopeimmin. Kuopiossa arvioidaan olevan 103.000 asukasta vuonna 2030.

Ylä-Savon, Sisä-Savon ja Koillis-Savon seutukuntien väestö vähenee noin 0,6-0,4 %:n vuosivauhdilla. Varkauden seutukunnissa väestön väheneminen on hieman hitaampaa.

Tilastokeskus tekee myös kunnittaisia väestöennusteita. Tilastokeskuksen väestöennuste tehdään trendimenetelmällä, ja se ottaa huomioon pääasiassa tähänastisen väestön kehityksen. Tilastokeskus ennustaa maakunnan väestön vähenevän. Vuonna 2010 maakunnassa on Tilastokeskuksen mukaan noin 245.000 asukasta, vuonna 2020 yhteensä 238.000 asukasta ja vuonna 2030 yhteensä 229.000 asukasta.

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan ainoastaan Siilinjärven kunnan väestömäärä on kasvussa, muissa kunnissa väestö vähenee. Ennusteen mukaan Kuopion seutukunnan väestö kasvaa Siilinjärven ansioista 0,1 %:n vuosivauhdilla. Muissa seutukunnissa väestö vähenee 0,4 - 0,9 prosentin vuosivauhdilla.

Väestön vuosimuutos Pohjois-Savossa vuosina 2005 - 2030
Lähde: Pohjois-Savon liitto

22 Vähittäiskaupan toimipaikat ja myynti

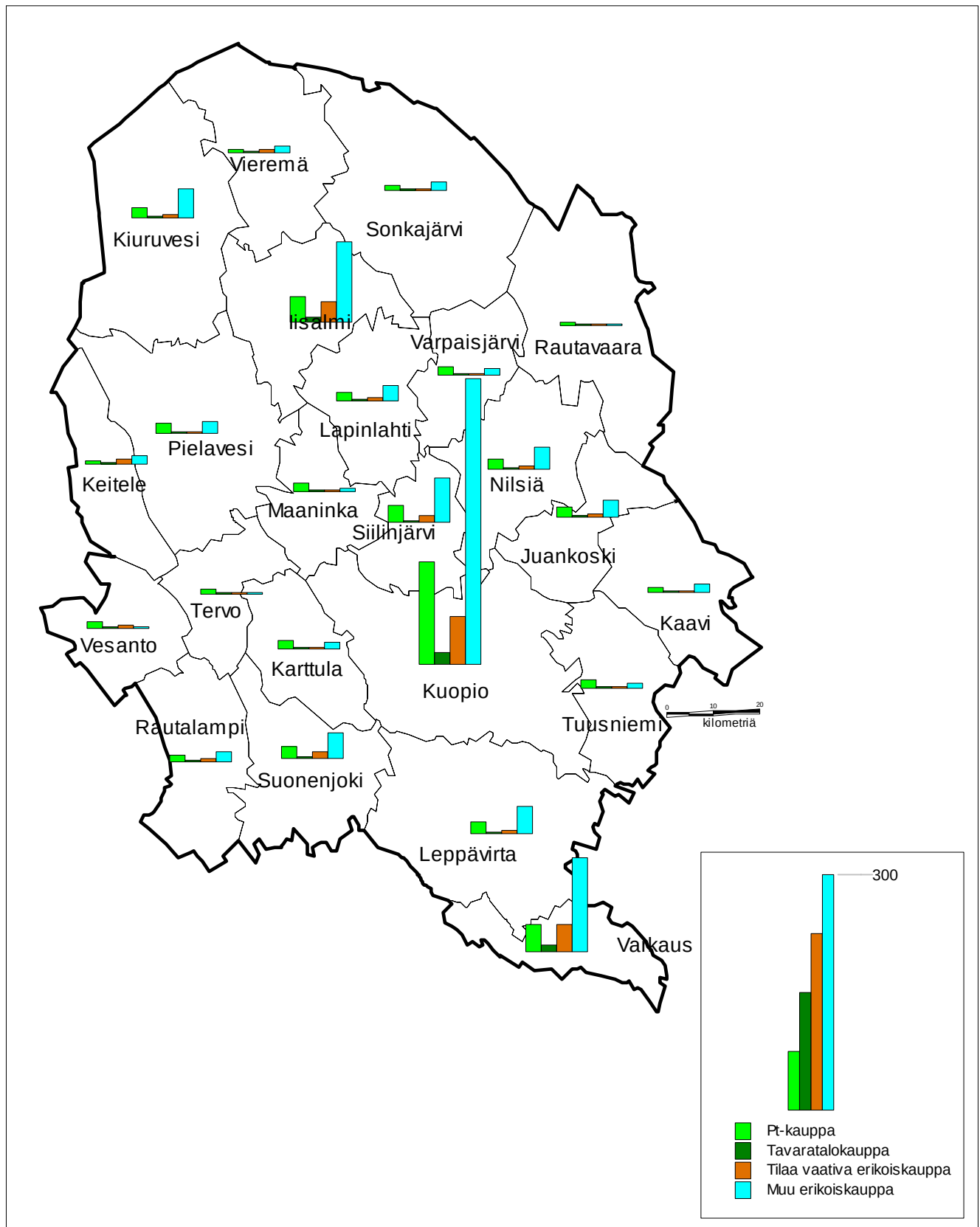
Vähittäiskauppaa tarkastellaan kunnittain yritys- ja toimipaikkatilaston avulla. Sieltä saadaan yritysten määrää ja toiminnan laajuutta kuvaavat yhtenäiset tilastot vuoden 2004 tilanteesta. Paikkatietoaineisto on tätä tuoreempaa, mutta siihen ei ole vielä saatavissa taloudellisia tilastoaineistoja. Tilastoaineiston tarkasteluun liittyy aina pieniä epätarkkuuksia. Jos toimialalla on vähemmän kuin kolme toimipaikkaa, myynti on jouduttu arvioimaan yleisten kaupan tilastojen pohjalta. Tämän takia pienimmissä kunnissa toimialan myyntitiedot perustuvat pääosin arvioon.

Pohjois-Savossa on yhteensä lähes 1300 vähittäiskaupan toimipistettä (ilman autokauppaa ja huoltamotoimintaa), joiden arvonlisäverollinen myynti vuonna 2004 oli 1,4 mrd. euroa. Päivittäistavara- ja tavaratalokaupan myyntiä tästä on 820 milj. euroa eli runas puolet. Myymäläkannasta päivittäistavarakauppoja ja tavarataloja on yhteensä alle 30 %. Erikoiskauppojen osuus myymäläkannasta on siis hallitseva.

Vähittäiskauppa on vahvasti keskittynyt Kuopioon. Koko maakunnan toimipaikoista 37 % on Kuopiossa. Kaupan painopiste Kuopiossa on erikoiskaupoissa. Kuopion 470 vähittäiskaupan toimipaikasta tilaa vaativia erikoiskauppoja on 50 eli 10 % koko kannasta ja keskustahakuisia erikoiskauppaa 349 eli 75 % koko kannasta.

Suurissa keskuksissa erikoiskauppojen määrä on toimipaikkarakenteessa hallitseva, ja vastaavasti päivittäistavarakauppojen osuus on pieni. Erikoiskaupan tarjonnaltaan monipuolisia keskuksia Pohjois-Savossa ovat Kuopion lisäksi Iisalmi ja Varkaus. Molemmissa on erikoiskaupan toimipaikkoja yli 100, Iisalmessa 125 ja Varkaudessa 106. Myös Siilinjärvellä, Suonenjoella, Nilsissä, Leppävirralla ja Kiuruvedellä erikoiskauppojen määrä on kohtalaisen suuri.

Vähittäiskaupan myynnin painopiste on hyvin selkeästi Kuopiossa, jossa myydään koko maakunnan vähittäiskaupasta 44 %. Vaikkakin Iisalmi ja Varkaus ovat kaupan tarjonnaltaan monipuolisia keskuksia, jää niiden yhteenlaskettu markkinaosuus vain 23 %:iin koko maakunnan vähittäiskaupan myynnistä. Pienissä kunnissa vähittäiskaupan myyntikin jää pieneksi, viidessä kunnassa Pohjois-Savossa koko vähittäiskaupan myynti jää alle 10 miljoonaan euroon.

Vähittäiskaupan toimipaikkamäärät Pohjois-Savossa vuonna 2004
Lähde: Tilastokeskus

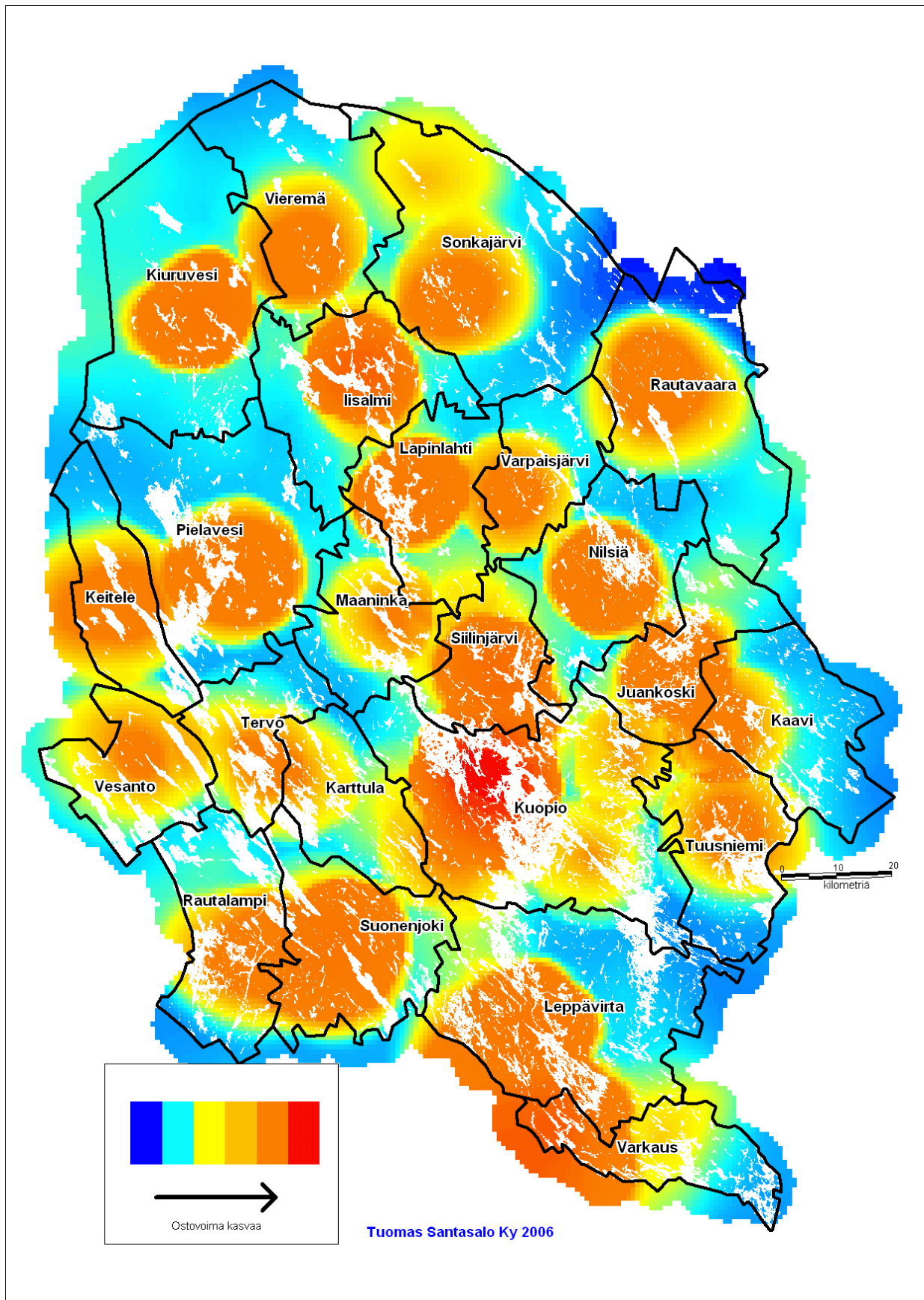
23 Vähittäiskauppaan kohdistuva ostovoima

Vähittäiskaupan markkinoita tarkastellaan kuntakohtaisen ostovoiman avulla. Ostovoima on kunkin kunnan oman väestön ostopotentiaali eli kauppaan suuntautuvan kokonaismarkkinoiden arvo. Se perustuu kuluttajien toteutuneeseen rahankäyttöön, jonka pohjalta voidaan laskea tulevaa rahankäyttöä eli kuinka paljon rahaa käytetään kuhunkin hyödykkeeseen vuodessa. Ostovoimatiedolla voidaan laskea, kuinka suuri myynti voi vähittäiskaupassa alueellisesti toteutua, jos kuluttajat kohdistavat otoksensa paikallisiin myymälöihin. Tällä tavoin määriteltynä ostovoima kertoo kunkin kunnan markkinoiden arvon alueella asuvan väestön ostovoimalla. Kuntalaisten lisäksi tarkastellaan myös kunnassa olevien loma-asuntojen asukkaiden ostovoimaa, eli miten paljon lisää ostopotentiaalia tämä tarjoaa kunnille. Eri keskusten kauppapalveluiden kehittämisen kannalta olennaisempaa on erikoiskaupan ostovoiman kehitys ja siirtymät. Siksi ostovoimatarkastelu painottuu erikoiskaupan ostovoiman tarkasteluun Pohjois-Savossa.

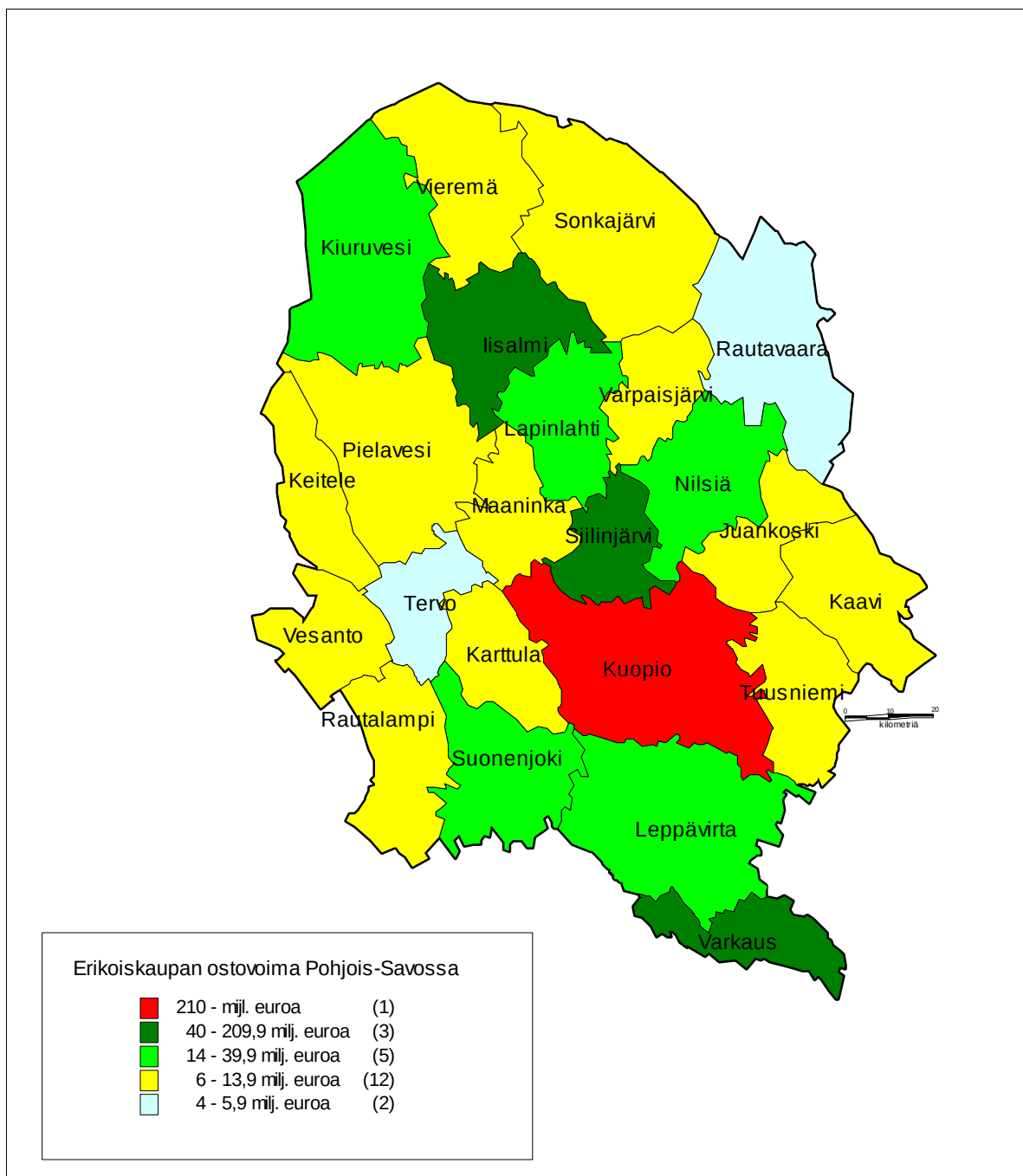
Vähittäiskauppaan kohdistuvaa ostovoimaa oli koko Pohjois-Savon maakunnassa vuonna 2004 yhteensä 1200 miljoonaa euroa. Päivittäistavarakauppaan tästä ostovoimasta kohdistuu hieman yli puolet eli 630 miljoonaa euroa ja erikoiskauppaan vastaavasti hieman alle puolet eli 570 miljoonaa euroa.

Seuraavalla sivulla olevassa kuvassa ostovoimatiedot on yhdistetty väestön ruututietoaaineistoon. Jokaiselle 250 m * 250 m -kokoiselle ruudulle on kohdistettu ostovoimatieto ruudun väestömäärän ja rakenteen mukaisesti. Tästä ruutuaineistosta on tehty isaritmi-kartta, joka kuvaa erikoiskaupan ostovoiman alueellista jakaumaa Pohjois-Savossa. Ostovoima keskittyy sinne, minne väestökin on keskittynyt. Eniten ostovoimaa on keskuksissa ja taajaan asutuilla aluilla ja vähiten haja-asutusalueella. Läheisten asutuskeskusten ostovoima kartalla yhdistyy ja kertoo koko alueen ostovoiman tasosta.

Suurimmissa kaupungeissa on ostovoimaa luonnollisesti kaikkein eniten. Kuopiolaisilla oli vuonna 2004 vähittäiskauppaan kohdistuvaa ostovoimaa yhteensä 430 miljoonaa euroa, josta 220 miljoonaa kohdistui päivittäistavarakauppaan ja 210 miljoonaa euroa erikoiskauppaan. Varkautelaisilla vähittäiskauppaan kohdistuvaa ostovoimaa oli noin 120 miljoonaa euroa ja iisalmelaisilla 110 miljoonaa euroa.

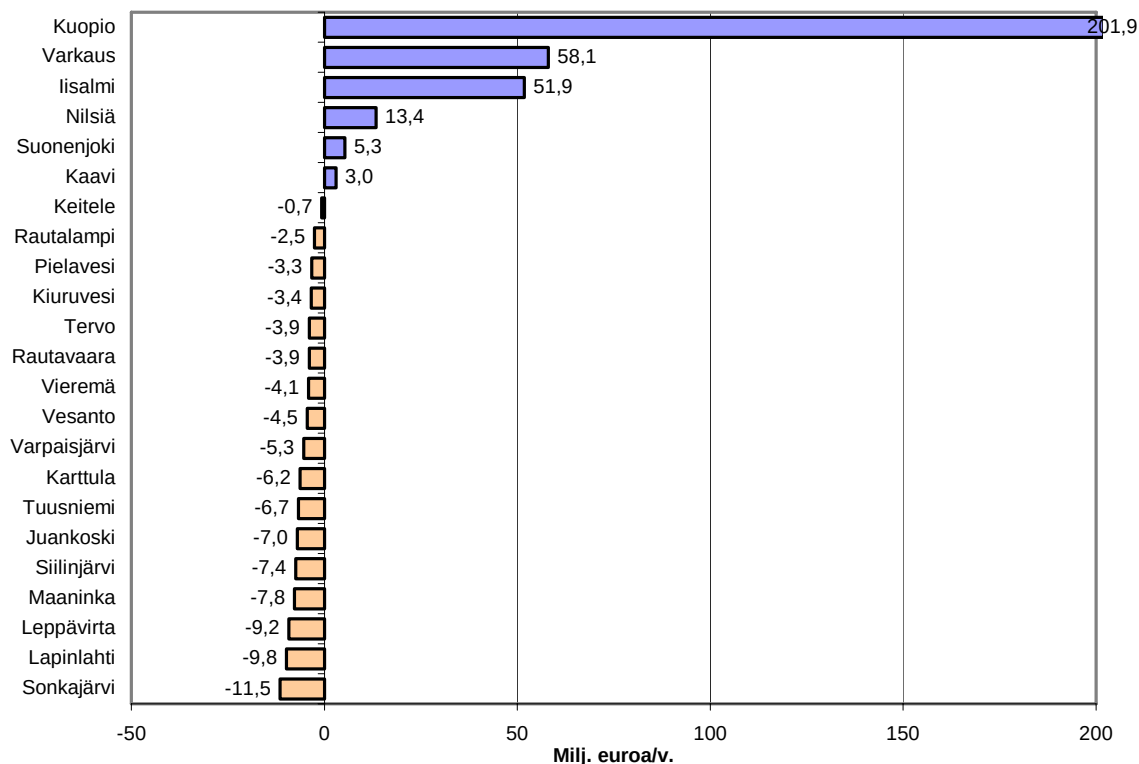
Erikoiskauppaan kohdistuva ostovoima Pohjois-Savossa

Erikoiskauppaan kohdistuva ostovoima Pohjois-Savon kunnissa

Vähittäiskaupan markkinatilannetta tarkasteltiin vertaamalla koko kunnan ostovoimaa kunnassa toteutuneeseen myyntiin. Ostovoimatiedot laskettiin vuodelta 2004, koska vähittäiskaupan myyntitiedotkin ovat tältä vuodelta. Kun vähittäiskaupan myynti on oman kunnan asukkaiden ostovoimaa suurempi, kunnan kauppapalvelut ovat vetovoimaisia ja saavat ostovoimaa muualta. Silloin kun ostovoima kunnissa on myyntiä suurempaa, ostovoimaa siirtyy muihin kaupallisiin keskuksiin. Suurin ostovoima saaja on Kuopion kaupunki, joka saa 202 milj. euroa vuodessa ostovoimaa muista kunnista. Myös Varkaudessa, Iisalmissa, Nilsissä, Suonenjoella ja Kaavilla ostovoiman siirtymät ovat positiiviset.

Ostovoiman siirtymät Pohjois-Savon kunnissa 2004

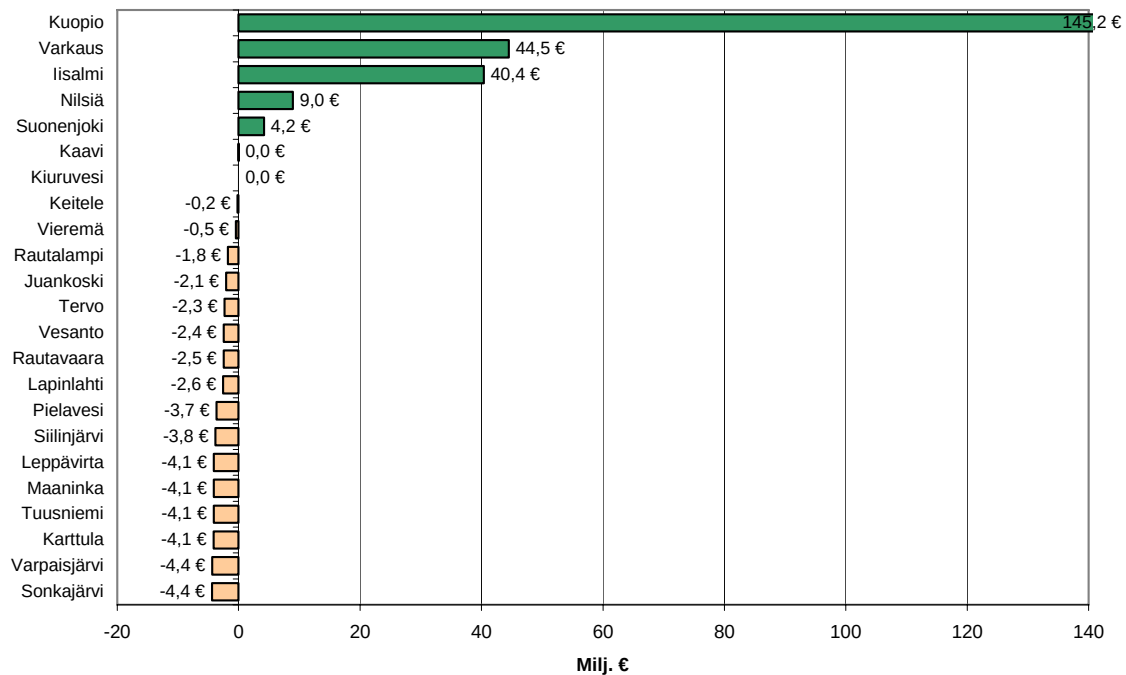

Erikoiskaupan ostovoimasiirtymät ovat positiivisia samoilla kunnilla kuin koko vähittäiskaupankin. Kaikkein positiivisin siirtymä on Kuopioon 145 miljoonaa euroa. Iisalmi ja Varkaus saavat molemmat yli 40 miljoonaa erikoiskaupan ostovoimaa kuntiensä ulkopuolelta. Määrällisesti eniten ostovoimaa oman kuntansa ulkopuolelle siirtyy Sonkajärveltä ja Karttula.

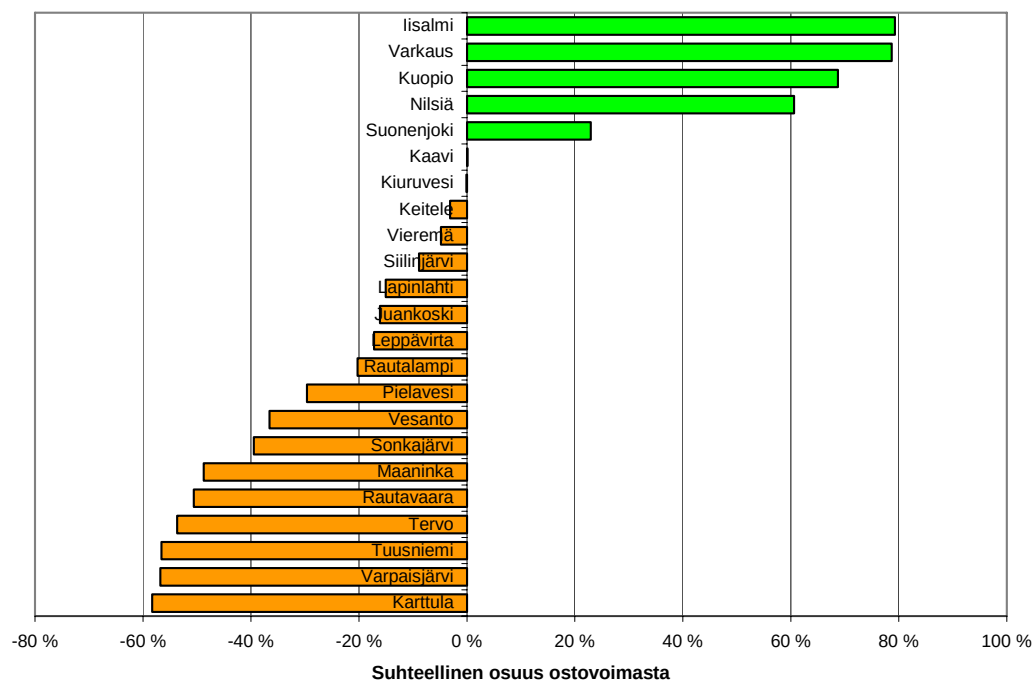
Suhteellisia ostovoimasiirtymiä tarkasteltaessa verrataan ostovoimasiirtymää kuntalaisten ostovoimaan. Koko Pohjois-Savossa erikoiskaupan ostovoimasiirtymä on positiivinen. Pohjois-Savo saa ostovoimaa alueensa ulkopuolelta. Osa ostovoimasta tulee loma-asukkailta, joita ei tässä laskelmassa ole otettu huomioon. Lisäksi mm. Varkauden markkina-alue ulottuu selkeästi maakunnan rajojen ulkopuolelle.

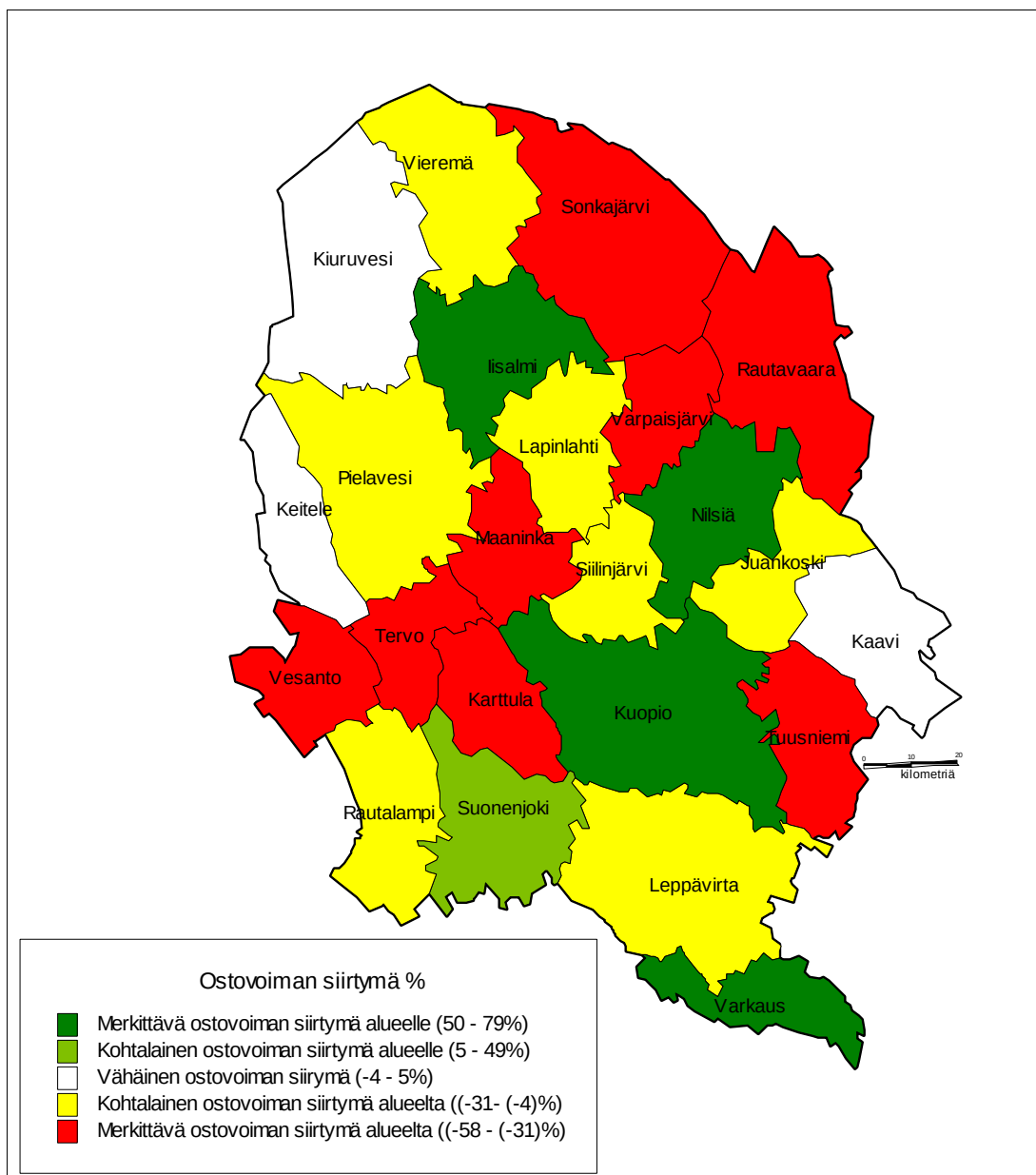
Varkaus ja Iisalmi saavat suhteellisesti enemmän erikoiskaupan ostovoimaa kuntaansa kuin Kuopio. Varkaudessa ja Iisalmessa toteutunut erikoiskaupan myynti on lähes 80 % suurempi kuin näiden kuntien asukkaiden ostovoima. Kuopion erikoiskaupan myynti on lähes 70 % suurempaa kuin kuopiolaisten erikoiskaupan ostovoima. Erikoiskaupan tarjonnaltaan suppeissa kunnissa erikoiskaupan myynti jää yli 50 % pienemmäksi kuin kuntalaisten ostovoima.

Erikoiskaupan ostovoimasiirtymät Pohjois-Savossa 2004

Erikoiskaupan ostovoimasiirtymät Pohjois-Savossa 2004

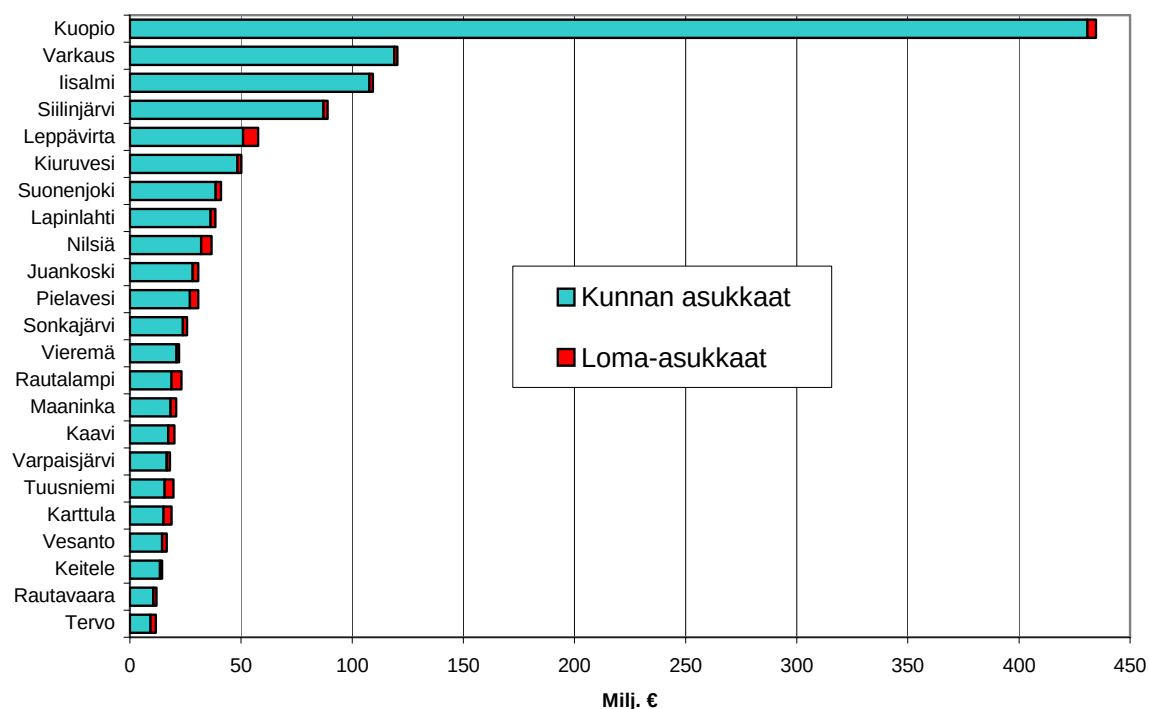
Erikoiskaupan ostovoimasiirtymät Pohjois-Savon kunnissa vuonna 2004

Ostovoiman siirtymät heijastavat selvästi seudullisia markkinoita. Kuopion, Varkauden ja Iisalmen ympäristöjen kunnissa erikoiskaupan siirtymä on suuri. Näissä kunnissa keskusten erikoiskaupat joutuvat selkeästi kilpailutilanteeseen nimen omaan seudun pääkeskuksen tarjonnan kanssa. Myös Suonenjoki muodostaa selkeästi pienen oman markkina-alueensa, eikä ostovoimaa siirry täältä merkittävästi Kuopioon. Nilsissä erikoiskaupan myynti on selvästi suurempaa kuin nilsiäläisten ostovoima. Nilsia saa ostovoimaa pienten naapurikuntien lisäksi merkittävästi matkailijoilta. Matkailijoiden ostovoimaa ei näissä tarkasteluissa ole otettu mukaan laskelmiin.

Markkinoiden kannalta loma-asukkaiden merkitys ostopotentiaalin lisääjinä on osalle kunnista suuri. Loma-asukkaiden merkitystä tutkittiin loma-asuntokannan perusteella. Puhtaasti loma-asuntojen määrän perusteella ei voida arvioida loma-asukkaiden ostovoimaa vaan loma-asukkaiden ostovoima lasketaan vain niistä loma-asunnoista, jotka ovat ulkokun-

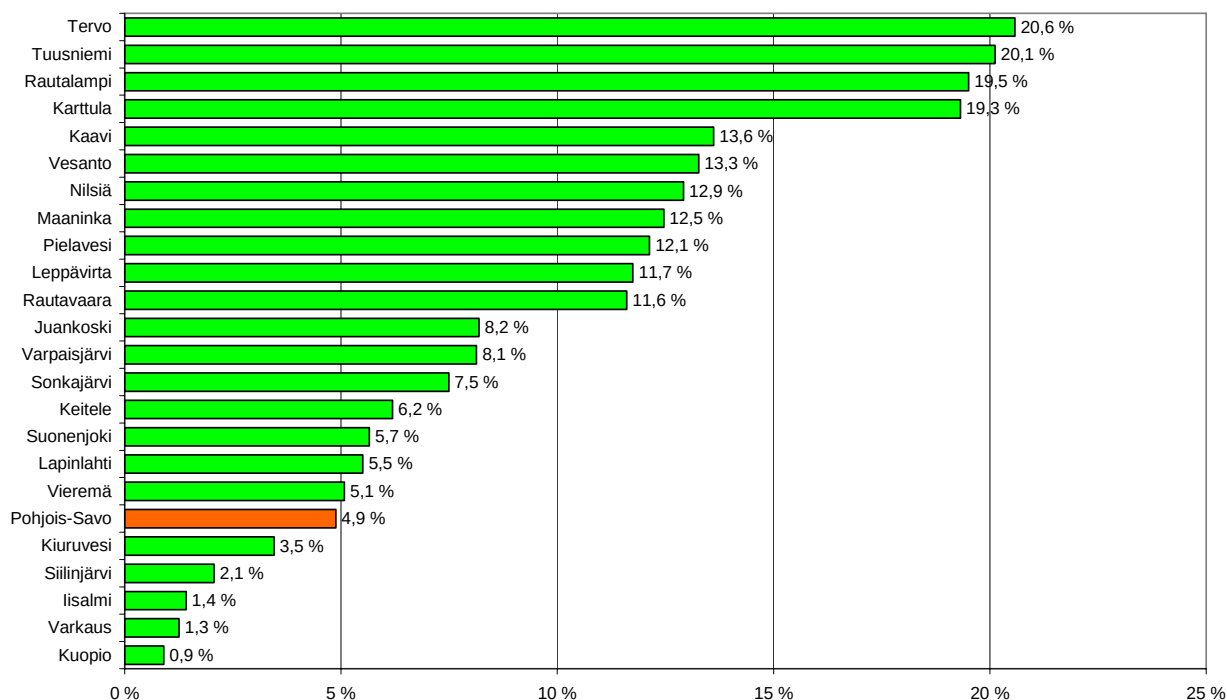
talaisten hallinnassa. Pohjois-Savon kunnissa loma-asunnoista runsas puolet on ulkokuntalaisten hallussa. Ulkokuntalaisten loma-asunnoissa laskennallisesti asuu kolme henkilöä keskimäärin kolmen kuukauden ajan. Tästä syntyvä ostovoimapotentiali lasketaan loma-asukkaiden ostovoimaksi paikkakunnalla. Kulutusrakenteen mukaan loma-asukkaiden ostovoimasta paikkakunnalla kohdistuu päivittäistavarakauppaan ja tavarataloihin noin puolet ja toinen puoli erikoiskauppaan. Loma-asukaslaskelmassa otetaan huomioon siis vakituiset loma-asukkaat, kun taas muut matkailijat jäävät laskennan ulkopuolelle. Nilsin osalta ostovoimapotentiali jää siis matkailijoiden osalta näyttämättä, mikä näkyy toisaalta suuressa positiivisessa ostovoimasiirtymässä, jota ei voida selittää naapurikuntien ostovoimasiirtymillä.

Kuntalaisten ja loma-asukkaiden erikoiskaupan ostovoima kunnittain 2004
Pohjois-Savossa

Loma-asukkaiden merkitys markkinoiden kokonaispotentialiin jää yleensä suhteellisen pieneksi, mutta muutamissa "lomakunnissa" merkitys nousee viidennekseen. Tällä voi olla palvelurakenteen kehityksen kannalta vaikutusta. Tervossa, Tuusniemellä, Rautalammella ja Karttulassa loma-asukkaiden ostovoima on noin 20 % koko kunnan ostovoimasta. Kysymykseksi nousee, miten saada loma-asukkaiden ostovoima jäämään mökkikuntaan. Tässä ei kaikilta osin olla vielä onnistuttu. Suurimmissa kaupungeissa loma-asukkaiden osuus koko ostovoimassa jää noin prosenttiin. Satunnaisten matkailijoiden merkitystä ei ole laskelmissa otettu huomioon. Kunnissa, joissa on vetovoimaisia matkailukohteita, saavat jonkin verran ostovoimaa myös matkailijoilta. Suurissa kunnissa kokonaismerkitys jää pieneksi, mutta pienemmissä kunnissa kuten Nilsissä tällä voi olla suurta merkitystä.

Loma-asukkaiden ostovoiman osuus kunnanvähittäiskaupan markkinoiden arvosta 2004

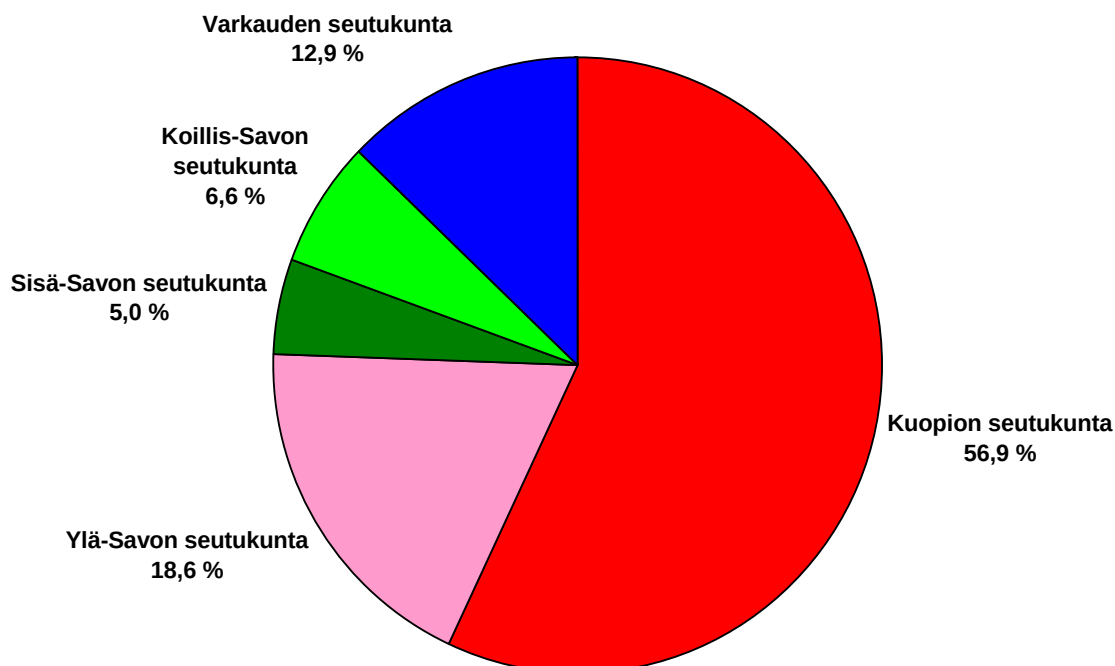

24 Ostovoimaennusteet vuoteen 2020

Ostovoiman kehitystä tarkastellaan vuoteen 2020 asti. Ostovoimaennusteet pohjautuvat Pohjois-Savon liiton väestöennusteeseen. Väestöennusteen lisäksi kasvuennusteet pohjautuvat kulutuksen kasvuun sekä kulutuksen rakenteen muutokseen. Kulutuksen rakenteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat ostovoimaan siten, että tiettyjen hyödykkeiden ja palveluiden kysyntä kasvaa nopeammin kuin esimerkiksi perushyödykkeiden. Siksi päivittäistavara-kauppaan kohdistuva ostovoima kasvaa hitaammin ja sen osuus kokonaisostovoimasta pienenee tarkastelujaksolla. Sen sijaan erikoiskauppaan kohdistuva ostovoima kasvaa nopeammin ja erikoiskaupan osuus tulee kaupassa nousemaan. Tilaa vaativa erikoiskauppa on tällä hetkellä ja tulevaisuudessakin erittäin voimakkaasti kasvava erikoiskaupan toimiala.

Ostovoiman kasvuun vaikuttaa merkittävästi väestön sijoittuminen alueella. Väestön keskittyminen Kuopion kaupunkiseudulle painottaa erikoiskaupan ostovoiman kasvua tälle seudulle siten, Kuopion seudun osuus koko maakunnan ostovoiman kasvusta on selvästi yli puolet. Kulutuksen kasvusta johtuen erikoiskaupan ostovoima kasvaa kaikissa Pohjois-Savon kunnissa, vaikka väkimäärä väheneekin. Kasvun vaikutukset ovat sitä merkittävämpiä, mitä enemmän taustalla on myös väestöpohjan kasvua. Kuopiossa ostovoima kasvaa vuoteen 2020 mennessä yli 80 %:lla samoin Siilinjärvellä. Varkaudessa ja Iisalmessa ostovoima kasvaa noin 60 %:lla vuoteen 2020 mennessä. Hitaimmin ostovoima kasvaa Rautavaaralla sekä Vesannolla, alle 40 % vuoteen 2020 mennessä. Koko maakunnassa ostovoiman arvioidaan kasvavan runsaan kolmen prosentin vuosivauhdilla. Näin vuoteen 2020 mennessä erikoiskauppaan kohdistuva ostovoima kasvaa yhteensä 70 % vuoteen 2004 verrattuna.

Erikoiskauppaan kohdistuvan ostovoiman lisäyksen osuudet seutukunnittain Pohjois-Savossa vuoteen 2020 mennessä

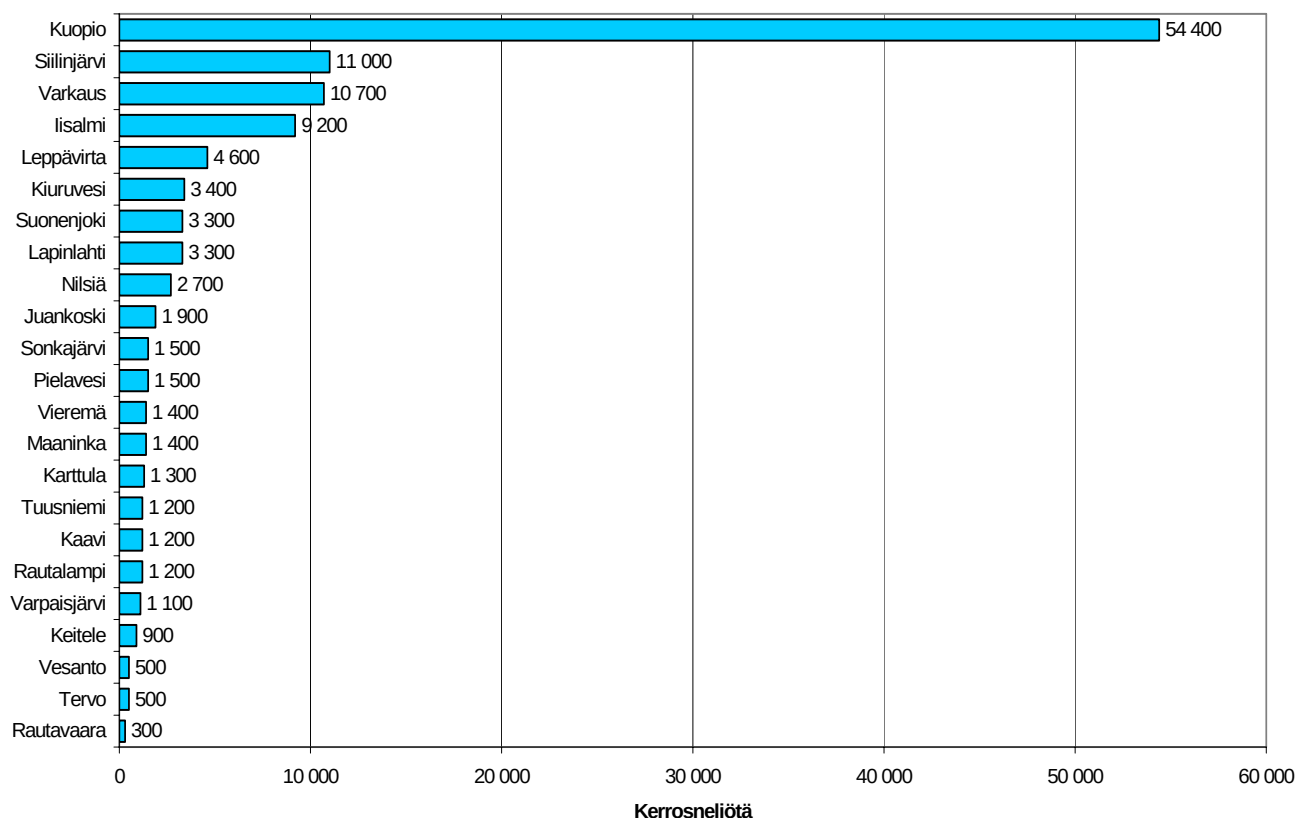

25 Ostovoiman kasvu ja investointitarve

Ostovoiman voimakas kasvu mahdollistaa keskusten erikoiskauppojen paremmat toimintamahdollisuudet. Nykyiset yritykset voivat kasvattaa myyntiään ja uusille yrityksille saattaa syntyä riittäviä toimintaedellytyksiä. Riittävän palvelutason säilyttämiseksi palvelutarjontaa tulee kunnissa lisätä, mikä parantaa kauppapalveluiden kilpailukykyä ja vetovoimaa. Kunta-kohtainen erikoiskaupan investointitarve on laskettu ostovoiman kasvun perusteella olettaen, että puolet ostovoiman kasvusta edellyttää uutta liiketilaa palvelukyvyn parantamiseksi. Toinen puoli ostovoiman kasvusta lasketaan kohdistuvan nykyisten yritysten myynnin kasvuun. Liiketilán lisätarve määritellään erikoiskaupan myyntitehokkuudella (myynti/m²) ja näin saadaan odotusarvo kuinka paljon liiketilaa tulisi investoida vähintään seuraavan 15 vuoden aikana kunnan alueella erikoiskaupan myymäläkäyttöön. Tilantarvetta ei ole määritetty yksittäisille erikoiskaupan toimialoille, joten tilantarve kuvaa suuruusluokkaa.

Erikoiskaupan tilantarve on suurinta Kuopiossa. Laskennallinen tilantarve on 54.400 k-m², mikä on noin 45 % koko maakunnan tilantarve-ennusteesta. Laskelmassa on otettu huomioon, että ostovoiman kasvusta suuri osa toteutuu nykyisten myymälöiden myynnin tehokkuuden kasvuna. Laskettu tarve on siis uutta liikepinta-alaa, mikä potentiaalisesti voisi kaupungissa toteutua kuopiolaisten ostovoiman kasvun johdosta. Mikäli nykyiset myymälät eivät pysty hyödyntämään ostovoiman kasvua, uutta liikepinta-alaa tarvitaan tätäkin enemmän. Tilantarve on siis laskettu puhtaasti kaupungin omien asukkaiden ostovoiman kasvusta eli mukana ei ole lähikuntien ostovoiman siirtymistä syntyvää tilantarvetta. Kuopion liiketilán lisätarve on siis tätä laskettua suurempi, koska lähikuntien erikoiskaupan ostovoimasta merkittävä osa toteutuu Kuopion kaupungissa. Oletettavasti myös lähikuntien ostovoiman kasvusta merkittävä osa toteutuu edelleen Kuopion kaupungissa.

Liiketilän lisätarve erikoiskaupan toiminnoille 2020 mennessä

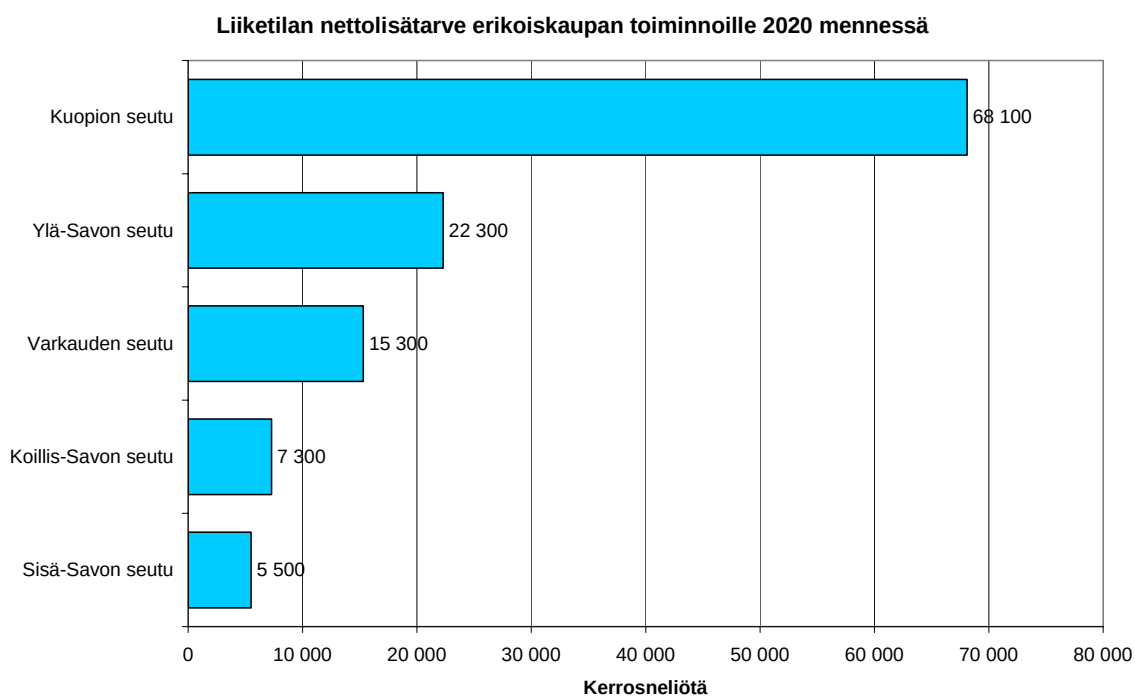
Kuopion ohella seuraavaksi suurin liikepinta-alan lisätarve erikoiskaupalle on Siilinjärvellä 11.000 k-m². Varkaudessa ja Iisalmissa tarvitaan myös laskennallisesti noin 10.000 k-m² lisää tilaa erikoiskaupalle seuraavan 15 vuoden aikana. Näissäkin kunnissa on kuitenkin Kuopion tavoin laskentaa suurempia tilantarpeita naapurikuntien ostovoimasiirtymien vuoksi.

Leppävirralla, Kiuruvedellä, Suonenjoella, Lapinlahdella ja Nilsillä laskennallinen lisäpinta-alatarve erikoiskaupalle on 4600 - 2700 k-m². Nilsiään ja Suonenjoelle siirtyy ostovoimaa kunnan ulkopuolelta, mikä vielä kasvattaa lisäpinta-alatarvetta. Lapinlahdella ja Leppävirralla on erikoiskaupan ostovoimasiirtymä negatiivinen, mutta jos tarjontaa saadaan kunnassa lisättyä, ostovoimasiirtymä monipuolisempiin keskuksiin saattaa pienentyä.

Noin puolella Pohjois-Savon kunnista erikoiskaupan lisäliiketilatarve vaihtelee 1000 - 2000 k-m²:n välillä. Tällaisella erikoiskaupan kasvulla olisi jo selvä vaikutus keskuksen tarjontaan ja vetovoimaisuuteen. Haasteena on vain saada ostovoima jäämään omaan keskukseseen sen sijaan, että sitä merkittävästi siirtyy monipuolisimpiin keskuksiin. Muutamilla kunnilla keskustan kasvuun on mahdollisuuksia, mutta aikajänne saattaa muodostua pitkäksi.

Pienempien kuntien osalta liiketilän tarve seuraavan 15 vuoden aikana liikkuu alle 1000 k-m² tasolla. Näillä kunnilla erikoiskaupan ostovoiman siirtymät ovat jo nyt niin negatiiviset ja oma tarjonta niin suppeaa, että edellytykset saada ostovoiman kasvu jäämään oman keskustan vahvistamiseksi ovat huonot.

Liikepinta-alatarpeet on laskettu myös seutukuntaakohtaisesti. Kuopion seutukunnan lisäliiketilatarve erikoiskaupalle vuoteen 2020 mennessä on lähes 68.000 k-m². Tämä on siis nettotarve, joka olettaa että vain puolet ostovoiman kasvusta suuntautuu uusiin liikkeisiin. Bruttotarve, eli mikäli koko ostovoiman kasvu kohdistuisi uusiin liikkeisiin, on kaksinkertainen nettotarpeeseen verrattuna. Kuopion seutukunnan erikoiskaupan bruttotarve on laskelman mukaan yhteensä noin 136.000 k-m² vuoteen 2020 mennessä. VTT on laskenut myös Kuopion seutukunnan tilantarpeen erikoiskaupalle ja tämän mukaan erikoiskauppa tarvitsee vuoteen 2030 mennessä 140.000 - 200.000 k-m² lisää liiketilaa. Tämä tarve on bruttotarve, joka ottaa huomioon myös liiketilojen luontaisen poistuman.

Ylä-Savon seutukunnan nettotilantarve erikoiskaupalle vuoteen 2020 mennessä on yhteensä 22.000 k-m² ja bruttotilantarve lähes 45.000 k-m². Tilantarpeesta suurin osa kohdistuu lisaalmeen. Varkauden seutukunnan erikoiskaupan nettotilantarve on yhteensä 15.000 k-m² ja bruttotarve lähes 31.000 k-m². Varkauden osalta markkina-alue ulottuu merkittävässä määrin maakunnan ulkopuolelle, joten realistinen tilantarve on laskelmissa esitettyä suurempi, karkeasti arvioituna noin 20 - 30 % suurempi.

Koillis-Savon ja Sisä-Savon seutukuntien tilatarpeet erikoiskaupalle ovat alle 10.000 k-m². Sisä-Savon seutukunnan liiketilatarpeesta osa saattaa kohdistua Kuopioon, riippuen siitä miten kunnat kehittävät omia kauppa-alueitaan. Myös Koillis-Savon seutukunnan liiketilatarpeesta kohdistuu mahdollisesti myös Kuopioon, mutta vastaavasti Niiisä saa ostovoimaa merkittävästi matkailijoilta, mikä kasvattaa liiketilatarvetta kunnassa.

3 KUNTIEN KAUPPAPALVELUIDEN KESKITTYMÄT JA KEHITYSTARPEET

Pohjois-Savon kuntien kauppapalvelut vuodelta 2006 saatiin Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkatiedostosta paikkatietoaineistona. Toimipaikat kuvataan pisteinä maakunnan karttapohjalle. Värisymbolilla kuvattiin toimiala, jota toimipisteet edustavat. Yrityskannassa oli muutamia toimipaikkoja ilman sijaintikoodia ja joidenkin sijainti määräytyy yrityksen kaupparekisteriosoitteen mukaan muualle kuin todelliseen toimipisteeseen. Pääosa aineistosta osoittaa kuitenkin toimipaikan todellisen sijainnin. Rekisteri pitää sisällään kaikki rekisterissä olevan vähittäiskaupan toimipaikat. Osalla toimijoista ei ole toimintaa lainkaan ja näitä on osittain kannasta poistettu.

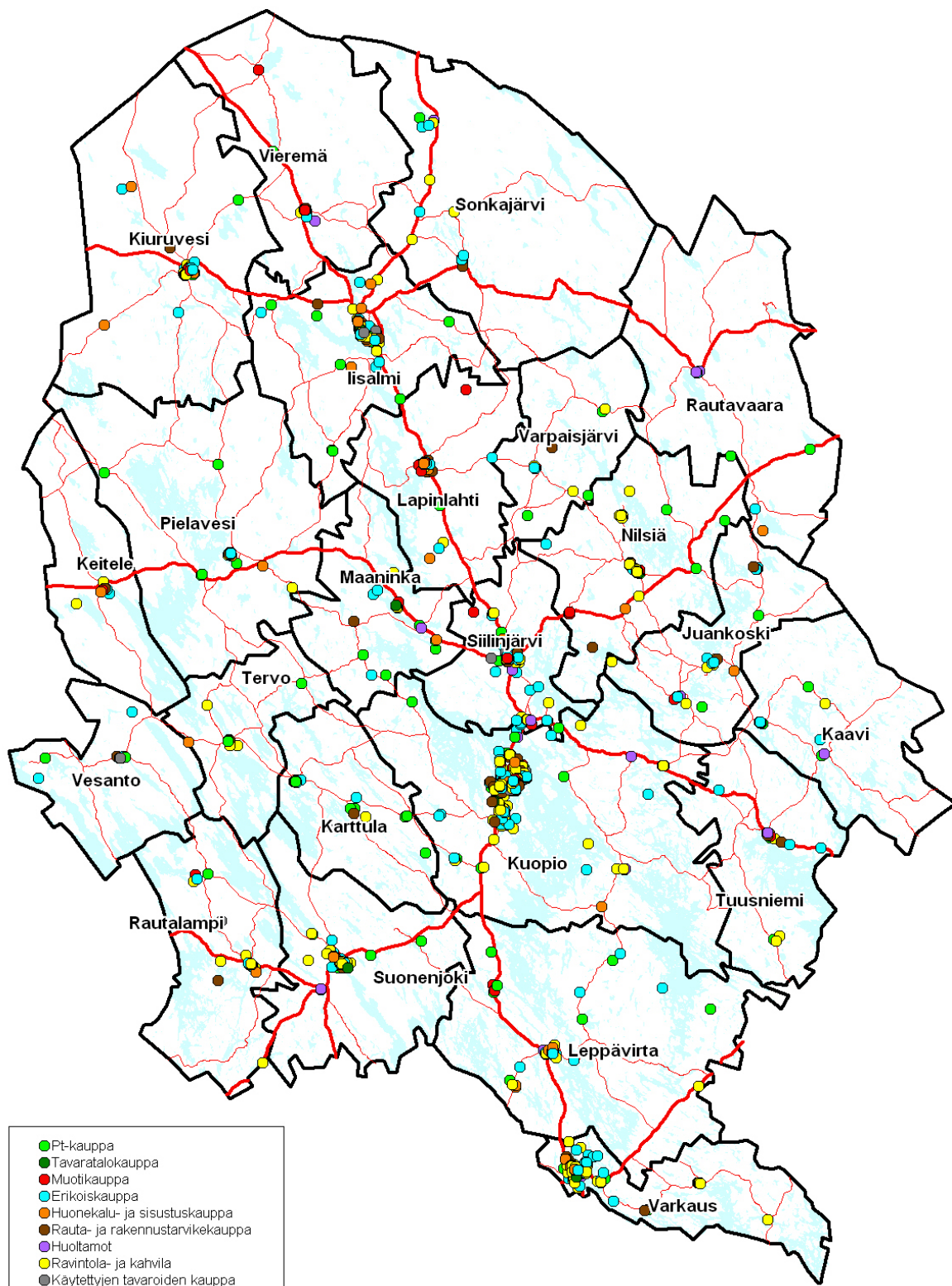
Yleiskuva Pohjois-Savon kauppapalveluista on selkeä. Kauppapalvelut keskittyvät kuntien keskuksiin ja erityisesti suurimpiin kaupunkeihin. Haja-alueella olevia kaupan toimipaikkoja on vähän koko maakunnassa. Tämä ilmenee parhaiten kuntakohtaisista kartoista, jotka on saatavana erillisenä verkkoliitteenä Pohjois-Savon liiton kotisivuilla. Kuntakartoissa on pohjatietona myös väestön tiheys ruututietona (ruutu 250 m * 250 m). Kartoista nähdään, että kauppapalvelut sijoittuvat lähes aina väestökeskittyymiin.

31 Kauppapalveluiden rakenne kunnissa

Kuntien kauppapalveluiden rakennetta on koko kunnan osalta analysoitu vuoden 2004 yritystilaston perusteella. Tietoja ei ole voitu tarkastella kauppakeskittymittäin, koska luvut koskevat koko kuntaa. Suurimmassa osassa kuntia kauppapalvelut ovat keskittyneet yhteen keskukseseen, joten kuntatarkastelulla saadaan hyvä kokonaiskuva kauppapalveluiden rakenteesta keskustoissa. Kauppapalvelut on luokiteltu päivittäistavarakauppaan, tavaratalokauppaan ja viiteen erikoiskaupan toimialaryhmään. Kunnittain niiden määrää on kuvattu pylväsdiagrammein ja pylväiden taustalla on Pohjois-Savon keskimääräinen toimipaikkamäärä, joka kunnassa voisi nykyisen väestömäärän mukaan olla. Vertailu antaa mielikuvan, onko kunnan toimipaikkatarjonta väestöpohjaan nähden runsaampaa vai vähäisempää.

Vastaavasti on tarkasteltu kauppapalveluiden myyntiä kunnissa. Toimialoittain on tarkasteltu kunnan toimipaikkojen myynnin kokonaisarvoa ja sitä on verrattu toimialaryhmän keskimääräiseen myynnin tasoon Pohjois-Savossa. Vertailu kuvaa sitä, myyvätkö kunnan toimipaikat keskimääräistä paremmin vai huonommin. Yleensä kunnissa, joissa ostovoiman siirtymät muualle ovat suuria, myynti jää selvästi keskimääräisen myyntitehokkuuden alapuolelle.

Seuraavassa esitellään lyhyesti Pohjois-Savon kuntien kauppapalveluiden tarjonta ja myynnin toteutuma. Kunnan kauppapalveluiden rakenne esitellään ja analysoidaan seutukunnittain. Toimialaryhmät on muodostettu seuraavasti: **Päivittäistavarakauppa** sisältää supermarketit ja marketit (esim. S-market, K-market), pienemmät päivittäistavarakaupat (esim. Sale, Siwa), kyläkaupat, kioskit ja päivittäistavaroiden erikoismyymälät (esim. jäätelökioskit, kauppahallimyymälät, leipomomyymälät ja karkkikaupat). **Tavaratalot** sisältävät hypermarketit (esim. Citymarket, Prisma), keskustatavaratalot (Sokos, Carlsson, Anttila) ja alennustavaratalot (esim. Tarjousmaksi, Tokmanni). **TIVA eli tilaa vaativa erikoiskauppa** sisältää kodintekniikka-, rauta- ja huonekalukaupan. **Alko ja terveydenhoitokauppa** sisältää Alkon lisäksi apteekit, kosmetiikkamyymälät ja terveydenhoitovälineiden kaupan. **Muotikauppa** käsittää tekstiili-, vaate-, kenkä-, laukku- ja nahkatavarakaupan. Toimialaryhmä **pienet erikoiskaupat** käsittää kaikki muut edellä mainitsemattomat erikoiskaupat kuten kirja- ja paperikaupat, sisustuskaupat, kulta- ja kellokaupat, valokuvakaupat, optikot, urheilukaupat, lahjatavarakaupat jne. Viimeisenä ryhmänä on **käytetyn tavarankauppa**, joka sisältää toimialan nimen mukaiset myymälät.

Lähde: Tilastokeskus, yritys- ja toimipaikkarekisteri 2006

Vähittäiskaupan toimipaikat Pohjois-Savossa

Vähittäiskauppojen kokonaistoimipaikkamäärä vaihtelee Pohjois-Savon kunnissa 6 - 470:n välillä. Selvästi eniten toimipaikkoja on **Kuopiossa**. Toimialaryhmittäin tarkasteltuna Kuopiossa on eniten toimipaikkoja pienten erikoiskauppojen toimialaryhmässä (150). Niitä on jonkin verran enemmän kun Kuopion väestöpohja huomioon ottaen olisi oletettavaa. Tämä johtuu Kuopion asemasta maakunnan pääkeskuksena ja erityisen vahvana erikoiskaupan keskuksena. Päivittäistavarakauppaa ja tilaa vaativaa erikoiskauppaan lukuun ottamatta Kuopiossa on jokaisessa toimialaryhmässä enemmän toimipaikkoja, kuin sen väestöpohja edellyttäisi. Tämän johtuu nimenomaan sen asemasta maakunnan pääkeskuksena. Erityisen näkyvää tämä on juuri pienten erikoiskauppojen ja muotikaupan toimialaryhmissä. Päivittäistavarakauppoja on hiukan vähemmän kuin väestöpohja edellyttäisi, tämän eron selittävät tavaratalokaupan toimialaryhmään kuuluvat hypermarketit, jotka vastaavat merkittävästä osasta päivittäistavarakaupan markkinoista.

Kuopiossa vähittäiskaupan myynti on Alkon ja terveydenhoitokaupan toimialaa lukuun ottamatta suurempaa kuin myyntiteho maakunnassa keskimäärin. Myös tätä selittää Kuopion asema maakunnan keskuksena. Kuopiossa on monipuolisesti liikkeitä, jotka myyvät keskimäärästä enemmän. Tavaratalokaupassa ja päivittäistavarakaupassa liikkeet ovat keksimäärästä suurempia ja monipuolisempia, mikä selittää näiden suuren myyntitehon.

Karttulassa ja **Maaningalla** toimipaikkarakenne painottuu päivittäistavarakauppaan. Kunnat ovat niin pieniä ja niin lähellä suurta keskustaa, että erikoiskaupan tarjonta jää suppeaksi ja palvelut haetaan pääosin Kuopiosta. Pt-kauppojen ohella ainoastaan Karttulassa on Alkon ja terveydenhoitoalan kauppia enemmän kuin väkimäärä olettaisi. Karttulassa on yksi Alko ja yksi apteekki. Maaningalla on yksi pienoistavaratalo, mitä ei yleensä näin pienissä kunnissa maakunnassa ole. Molemmissa kunnissa myyntiteho jää kaikilla vähittäiskaupan toimialoilla keskimääräistä alhaisemmaksi.

Siilinjärvi on Kuopion seudun toiseksi suurin kunta, jolla on kohtalaisen monipuolinen erikoiskaupan tarjonta. Erikoiskauppojen määrä on neljänneksi suurin maakunnassa suurimpien kaupunkien jälkeen. Siilinjärvellä on kauppojen yhteensä 70, joista 18 on pt-kauppaa ja 52 erikoiskauppaa. Väkimäärään suhteutettuna erikoiskauppojen määrä jää kuitenkin alle keskiarvon. Siilinjärven kaupat ovat myynnin teholtaan hyviä ja ylittävät maakunnan keskiarvon kaikilla toimialoilla. Varsinkin pt-kaupat kunnassa ovat myynniltään merkittävästi suurempia kuin maakunnassa keskimäärin.

Iisalmi on kolmanneksi suurin kaupunki Pohjois-Savossa ja kaupungissa on myös kolmanneksi eniten vähittäiskauppoja (138). Toimipaikkarakenne on erikoiskauppavoittoinen kuten suurissa kaupungeissa yleensä. Pt-kauppojen määrä on pienempi kuin väkimäärä olettaisi, mutta hypermarkettien päivittäistavaraosastot korvaavat tämän vajeen. Myynniltään Iisalmen pt-kaupat ja erikoiskaupat jäävät alle keskiarvon, mutta vastaavasti tavaratalokauppa on keskimääräistä voimakkaampaa. Myynnin rakenteeltaan Iisalmi on kaikkein tavaratalopainotteisin kunta koko maakunnassa, melkein puolet vähittäiskaupan myynnistä toteutuu tavaratalokaupan yksiköissä.

Kiuruvesi on Ylä-Savon seudun toiseksi suurin kunta, jossa on kohtalainen monipuolinen vähittäiskaupan tarjonta (46 vähittäiskauppaa). Muotikaupassa ja pienissä erikoiskaupoissa tarjontaa on "oikea" määrä väkilukuun suhteutettuna. Päivittäistavarakauppoja, tiva-kauppoja sekä Alkoja ja terveydenhoitokauppoja on vähemmän kuin väkimäärä olettaisi. Kiuruvesi onkin varsin omavarainen vähittäiskaupan suhteen. Vähittäiskaupan myynti onkin pieniä erikoiskauppoja sekä tavaratalokauppaa lukuun ottamatta keskimääräistä tehokkaampaa.

Lapinlahdella on 31 vähittäiskaupan toimipaikkaa ja **Pielavedellä** 25. Tarjonta on vielä varsin runsasta, mutta väkimäärään nähden tarjontaa voisi olla enemmänkin. Pielavedellä on pt-kauppoja enemmän kuin asukasmäärä edellyttäisi ja muotikauppoja yhtä paljon kuin

keskimäärin tämän kokoisessa kunnassa Pohjois-Savossa olettaisi olevan. Lapinlahdessa on Alkon ja terveydenhoitoalan kaupan tarjonta suurempaa kuin väestön laskennallinen tarve. Pielavedellä vähittäiskauppojen myynti on teholtaan keskimääräistä, kun taas Lapinlahdella myynti jää alle vertailumyyntiin.

Keiteleellä on asukasmäärään nähden kohtalaisen hyvä erikoiskaupan tarjonta. Kunta sijaitsee kaukana maakunnan suurista keskuksista, mikä selittää kunnan omavaraisuutta kaupan alalla. Väestöön nähden Keiteleellä onkin muotikauppoja sekä tiva-kauppoja enemmän kuin asukasmäärä olettaisi. Myynti liikkeissä jää kuitenkin erikoiskaupassa keskimääräistä pienemmäksi. Kunnassa on monipuolisesti liikkeitä, mutta kooltaan hyvin pieniä. Päivittäistavarakaupassa tilanne on päinvastainen. Myymälöitä on vähemmän kuin asukasmäärä olettaisi, mutta näiden myynti on vastaavasti keskimääräistä suurempi.

Sonkajärvellä, Varpaisjärvellä ja Vieremällä vähittäiskaupan tarjonta on kohtalaisen suppeaa. Kaikissa näissä kunnissa kauppoja on alle 20. Tarjonta on hyvin päivittäistavara-valtaista. Vieremällä on tosin muotikauppojen ja tiva-kauppojen määrä sen suuruinen kuin tämän kokoisessa kunnassa keskimäärin, samoin Varpaisjärvellä tiva-kauppoja. Päivittäistavarakauppoja on Varpaisjärvellä asukasmäärään nähden keskimääräistä enemmän. Muuten kunnissa tarjonta on heikompaa kuin asukasmäärä olettaisi. Vieremällä liikkeet ovat myyntiteholtaan keskimääräistä suurempia. Varpaisjärvellä sekä Sonkajärvellä myyntitehot jäävät keskimääräistä alhaisemmiksi lukuun ottamatta Sonkajärven Alkoa ja apteekkia.

Suonenjoki on Sisä-Savon seudun suurin kunta ja vähittäiskaupan tarjonnaltaan hyvin omavarainen. Suonenjoelta siirtyy ostovoimaa Kuopioon, mutta vastaavasti lähikunnista siirtyy ostovoimaa Suonenjoelle. Kokonaisuudessaan Suonenjoen ostovoimasiirtymät ovat positiiviset. Suonenjoella on viidenneksi eniten vähittäiskauppoja (49) maakunnassa. Tarjonta on hyvin erikois kauppapainotteista. Alkoja ja terveydenhoitokauppoja sekä muotikauppoja lukuun ottamatta Suonenjoella on enemmän kaupan toimipaikkoja kuin asukas luku olettaisi. Keskimyynnit kuitenkin tavaratalokaupassa, tilaa vaativassa erikoiskaupassa sekä pienten erikois kauppojen toimialalla jäävät alhaisiksi.

Rautalammilla on vähittäiskaupan toimipaikkoja yhteensä 19 eli asukasmäärään suhteutettuna kohtalainen määrä. Pt-kauppoja ja tiva-kauppoja on yksi enemmän ja vastaavasti pieniä erikois kauppoja yksi vähemmän kuin asukasmäärä laskennallisesti osoittaisi. Erikois kauppojen myyntiteho jää keskimääräistä alhaisemmaksi, ja vastaavasti pt-kauppojen myynti on hieman keskimääräistä tehokkaampaa.

Tervon ja Vesannon vähittäiskaupan tarjonta on vaatimatonta varsinkin erikoiskaupan osalta. Vesannolla on viisi ja Tervossa kolme erikois kauppaa. Tosin väestömääräkin on alhainen, joten asukas lukuun nähden alueella on kauppoja kohtalaisesti, päivittäistavara-kauppoja jopa keskimääräistä enemmän. Myynniltään kaupat jäävät keskimäärästä heikommaksi lukuun ottamatta apteekkikauppaa.

Koillis-Savossa palvelurakenteeltaan monipuolisimmat kunnat ovat Nilsinä ja Juankoski. **Nilsinä** on 38 vähittäis kauppaa ja **Juankoskella** 34. Juankoskella on väestömäärään suhteutettuna erikois kaupan toimipaikkoja muotikauppaa lukuun ottamatta enemmän kuin olisi oletettavaa. Nilsinä erikois kauppojen toimipaikkojen määrä on väestömäärään suhteutettuna hyvässä tasapainossa. Nilsinä myynti on selvästi tehokkaampaa kuin maakunnassa keskimäärin, kun taas Juankoskella erikois kauppojen myyntiteho jää keskiarvon alapuolelle. Nilsinä erikois kaupan hyvään myyntitehokkuuteen on matkailijoiden tuomalla ostovoimalla suuri merkitys.

Muissa Koillis-Savon kunnissa eli **Rautavaaralla, Tuusniemellä ja Kaavilla** on vähittäis kaupan tarjonta vähäinen. Rautavaaralla on vain kolme pt-kauppaa ja kolme erikois kauppaa. Tuusniemellä sekä Kaavilla on molemmissa vähittäis kauppoja yhteensä 15. Rautavaaralla

tarjonta väkilukuun nähden on pieniä erikoiskauppoja lukuun ottamatta tasapainossa. Samoin kauppohen myyntiteho on keskimääräistä tasoa, paitsi tilaa vaativassa erikoiskaupassa myyntiteho jää selvästi keskiarvoa heikommaksi. Kaavilla on ainoastaan alko- ja terveydenhoitoalan kauppohen enemmän kuin väestömäärään nähden olisi luontevaa, Tuusniemellä samoin. Tuusniemellä tilaa vaativan kaupan tarjonta on väestömäärään nähden tasapainossa ja päivittäistavarakaupan verkko monipuolinen. Tuusniemellä myyntitehot jäävät merkittävästi maakunnan keskiarvoa alhaisimmiksi. Kaavilla erikoiskaupan myyntiteho on kohtalaisen hyvä.

Varkaus on kaupalliselta tarjonnaltaan toiseksi monipuolisin kaupunki Pohjois-Savossa. Varkaudessa on vähittäiskauppoja yhteensä 160, joista erikoiskauppoja on 125. Varkaus on maakunnan yksi tärkeimpiä kaupan keskuksia ja tarjonta on oman kunnan väestömäärään nähden hyvin monipuolinen. Varkauden tilaa vaativan erikoiskauppojen ja tavaratalojen myyntiteho on keskimääräistä tasoa, mutta jää muotikaupassa ja pienten erikoiskauppojen toimialalla jopa hieman keskimääräistä pienemmäksi. Keskustahakuisten kauppohen tarjonta kaupungissa on hyvin monipuolinen, mutta lukuisat suuret yksiköt syövät näiden myyntiä.

Leppävirta on kauppapalveluiden suhteen erikoiskauppapainotteinen kunta. Erikoiskauppoja on kunnassa yhteensä 32. Leppävirta sijaitsee Varkauden markkina-alueella, ja muotikauppoja ja tilaa vaativia erikoiskauppoja onkin Leppävirralla asukasmäärään nähden vähän. Pienten erikoiskauppojen määrä on vastaavasti asukasmäärään nähden hyvä. Myyntitehot jäävät hieman keskimääräistä alhaisimmiksi lukuun ottamatta päivittäistavakauppaa ja tilaa vaativaa erikoiskauppaa.

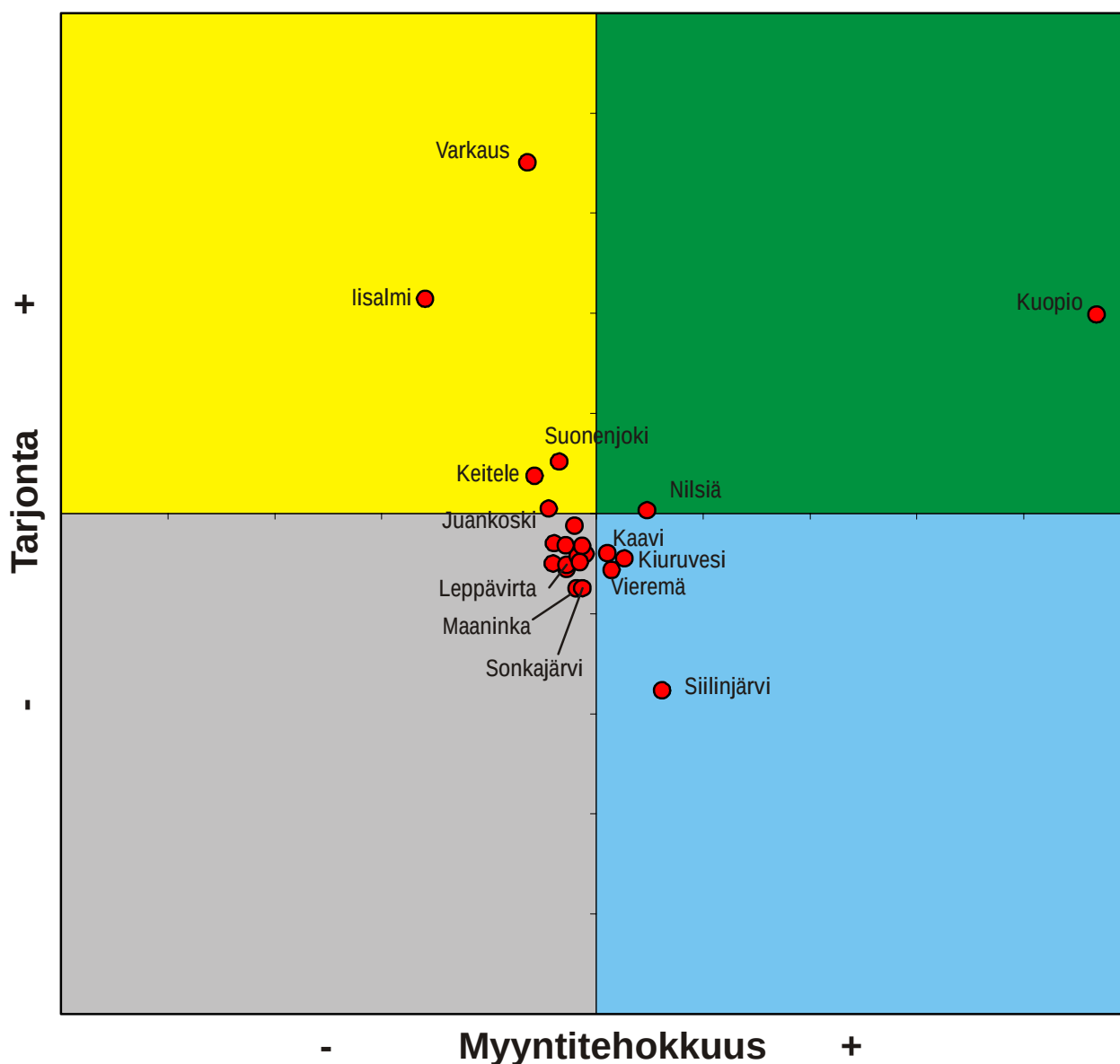
Kuntien erikoiskaupan kauppapalvelujen rakennetta tarkastellaan yhteenvetona nelikentän avulla. Palvelutarjontaa ja vähittäiskaupan myyntiä verrataan keskimääräiseen. Mitä ylempänä kunnan piste nelikentässä sijaitsee, sitä parempi kunnan tarjonta on verrattuna asukasmäärällä suhteutettuun tarjontatasoon. Ja mitä oikeammalla kunnan piste sijaitsee, sitä parempi myyntiteho on erikoiskaupoissa verrattuna maakunnan keskiarvoon.

Kuopio sijoittuu selvästi erilleen muista runsaalla erikoiskaupan tarjonnallaan ja myynti on selvästi keskimääräistä suurempaa. Kuopiota runsaampi tarjonta asukasluukuun suhteutettuna on Varkaudessa ja lisämessä, mutta näiden myyntiteho jää keskimääräistä alhaisemmaksi. Molemmissä kaupungeissa myynnin painottuminen tavaratalokauppaan vähentää erikoiskauppojen myyntitehoa.

Erikoiskaupan myymälämäärä suhteutettuna asukasluukuun on suurten kaupunkien ohella keskimääräistä korkeampi Suonenjoella ja Keiteleellä. Nilsiässä ja Juankoskella tarjonta on asukasluukuun nähden tasapainossa. Siilinjärvellä myymälämäärä on asukasluukuun suhteutettuna kaikkein vähäisin, mutta myymälät ovat myynniltään tehokkaita. Samoin Nilsiässä myyntiteho on keskimääräistä korkeampi. Suurimmassa osassa Pohjois-Savon pieniä kuntia on myymälämäärä suhteutettuna asukasluukuun hieman keskimääräistä alhaisempi samoin myynnin tehokkuus jää hieman keskiarvon alapuolelle.

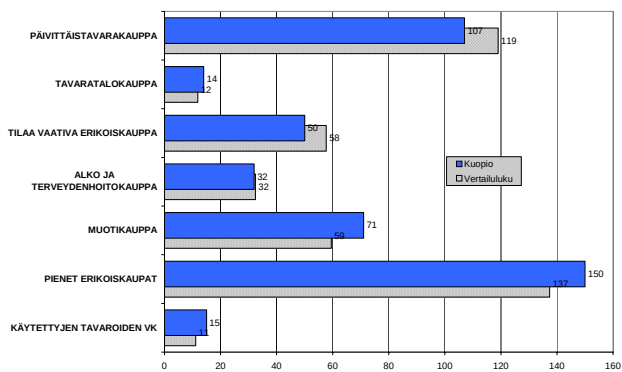
Kuntien mahdollisuus kehittää erikoiskaupan palveluita riippuu paljon siitä, sijaitsevatko niiden keskuksat riittävän itsenäisesti, jotta ne voivat saavuttaa riittävän vetovoiman. Sitä kautta voidaan tarjontaa lisätä ja monipuolistaa. Jos taustalla on riittävästi asiakaspotentiaalia ja ostovoimaa, myynti on mahdollista saada korkeammalle tasolle.

ERIKOISKAUPAN TARJONTA JA MYYNTITEHOKKUUS POHJOIS-SAVON KUNNISSA

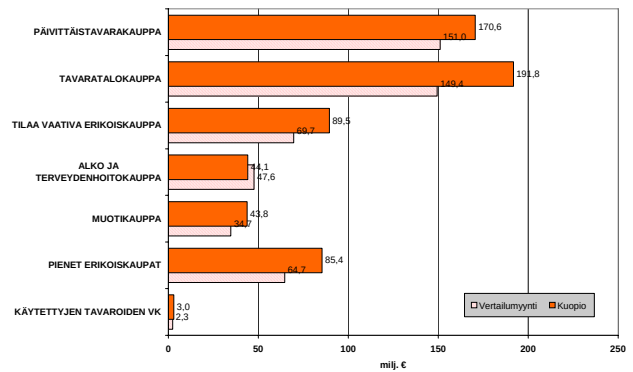

Seuraavien sivujen kuvissa esitellään Pohjois-Savon maakunnan kuntien vähittäiskaupan toimipaikkamäärä sekä myynti. Toimipaikkamääriä kuvaavissa diagrammeissa on kuvattu kunnan vähittäiskaupan toimipaikkamäärä toimialaryhmissä Tilastokeskuksen yritystilaston 2004 mukaan sekä keskiarvo, joka kuvaa kuinka monta kyseisen toimialaryhmän toimipaikkaa kunnassa voisi väestömäärään suhteutettuna olla. Myyntiä kuvaavassa diagrammissa on kuvattu vuoden 2004 toimialaryhmittäiset myynnit (milj. euroa) sekä myynnin vertailuarvo, joka on laskettu maakunnan keskimääräisen myynnin pohjalta. Kuvat esitetään seutukunnittain eli samassa järjestyksessä kuin tekstissä.

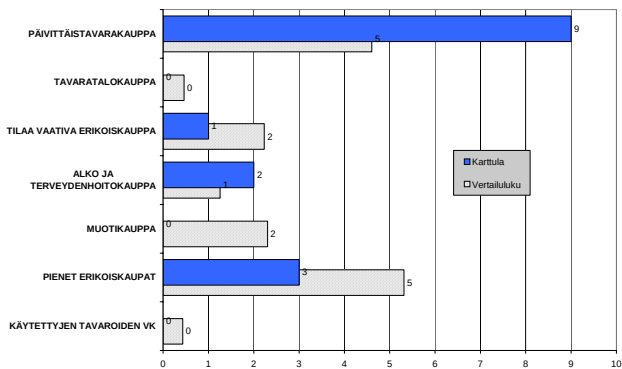
Toimipaikkojen määrä Kuopiossa vuonna 2004

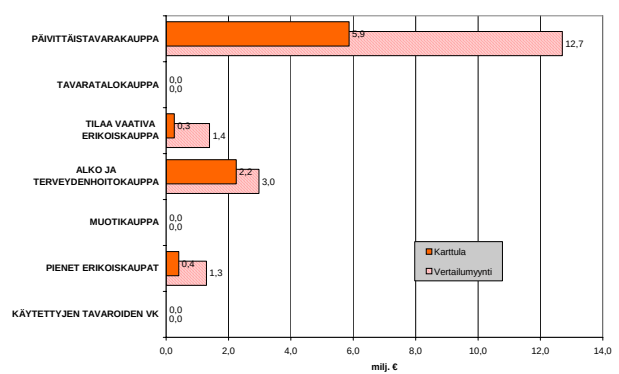
Myynti Kuopiossa vuonna 2004

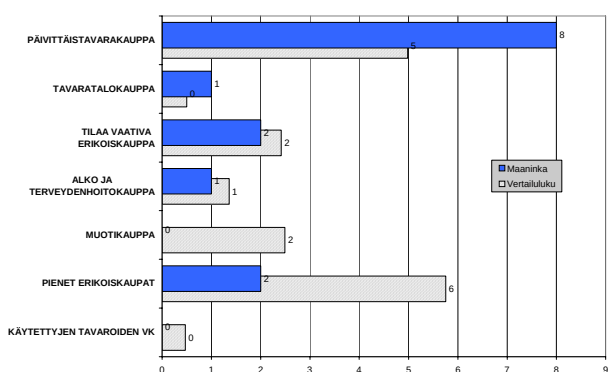
Toimipaikkojen määrä Karttulassa vuonna 2004

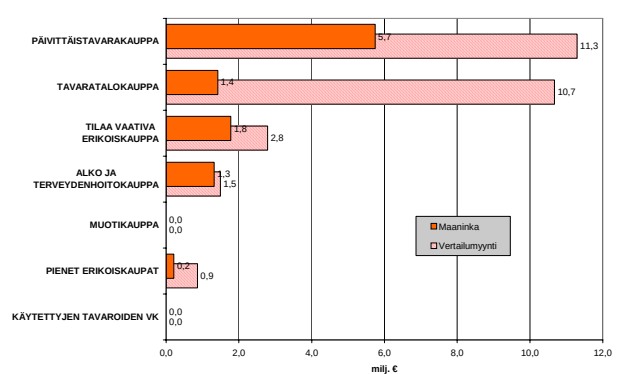
Myynti Karttulassa vuonna 2004

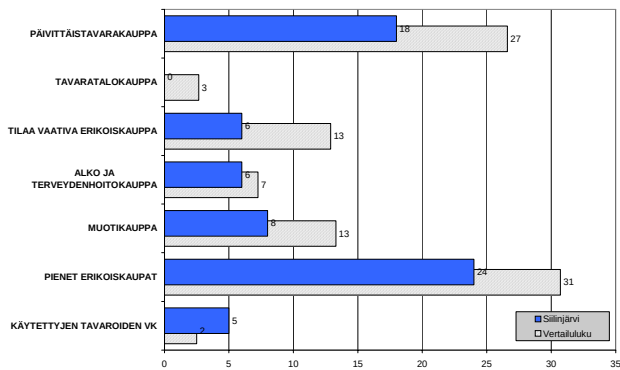
Toimipaikkojen määrä Maaningalla vuonna 2004

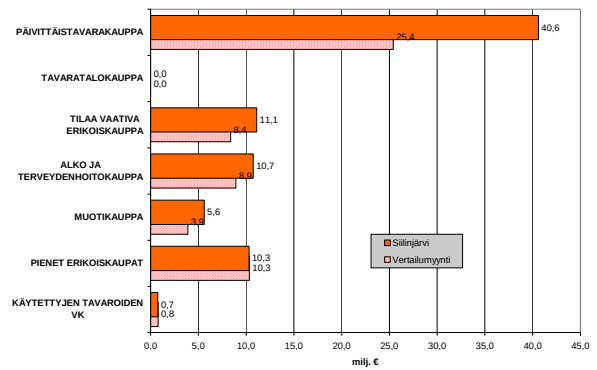
Myynti Maaningalla vuonna 2004

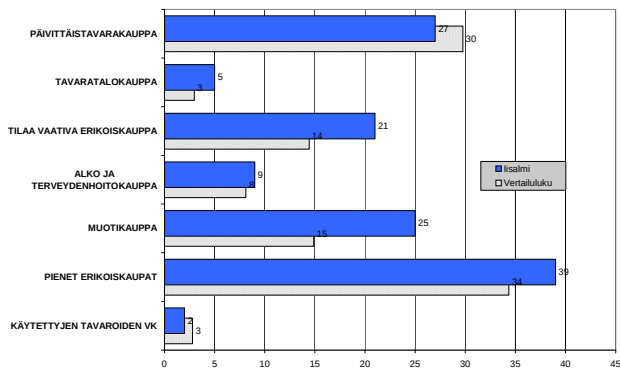
Toimipaikkojen määrä Siilinjärvellä vuonna 2004

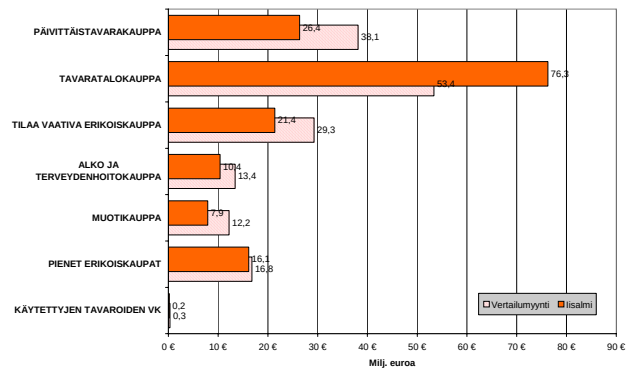
Myynti Siilinjärvellä vuonna 2004

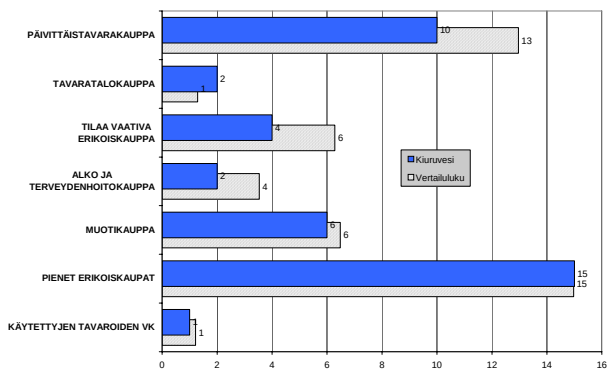
Toimipaikkojen määrä Iisalmessa vuonna 2004

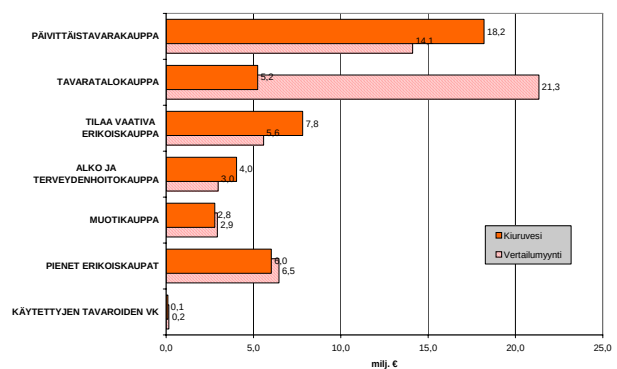
Myynti Iisalmessa vuonna 2004

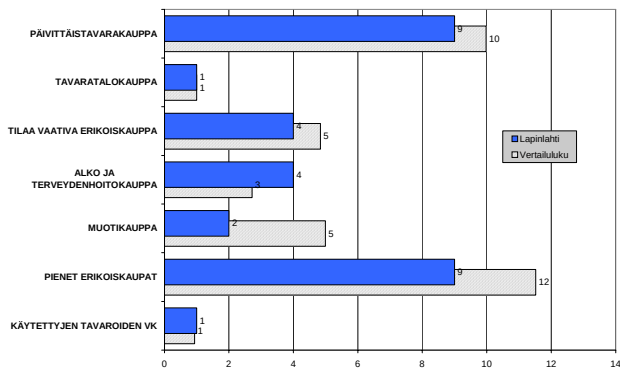
Toimipaikkojen määrä Kiuruvedellä vuonna 2004

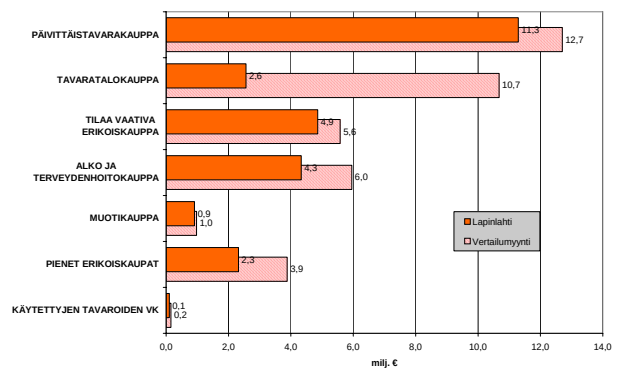
Myynti Kiuruvedellä vuonna 2004

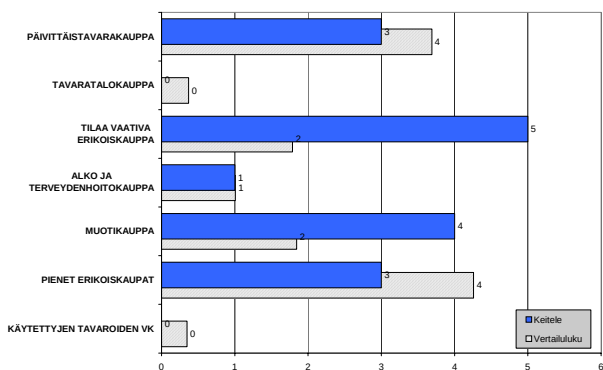
Toimipaikkojen määrä Lapinlahdella vuonna 2004

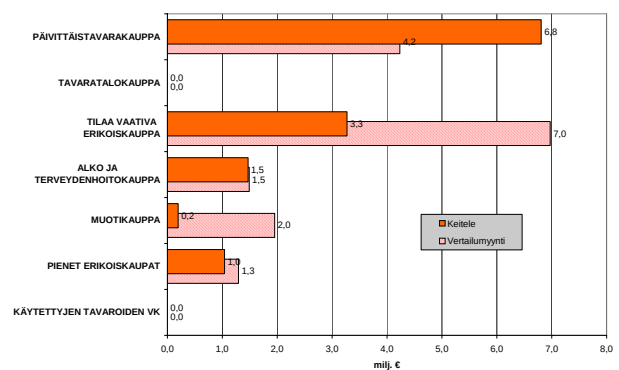
Myynti Lapinlahdella vuonna 2004

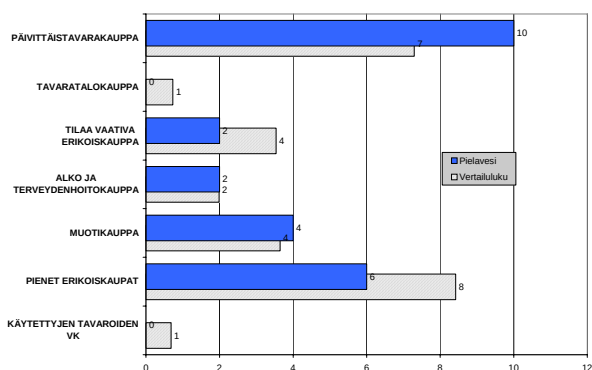
Toimipaikkojen määrä Keiteleellä vuonna 2004

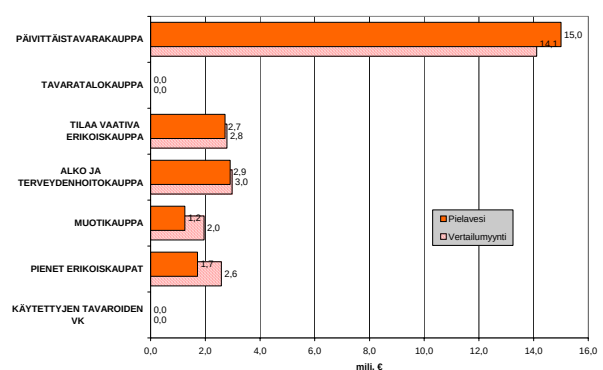
Myynti Keiteleellä vuonna 2004

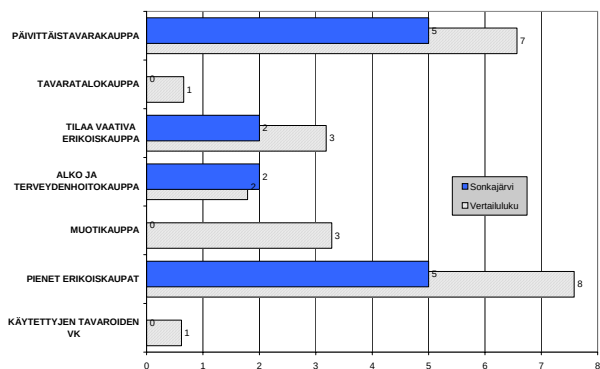
Toimipaikkojen määrä Pielavedellä vuonna 2004

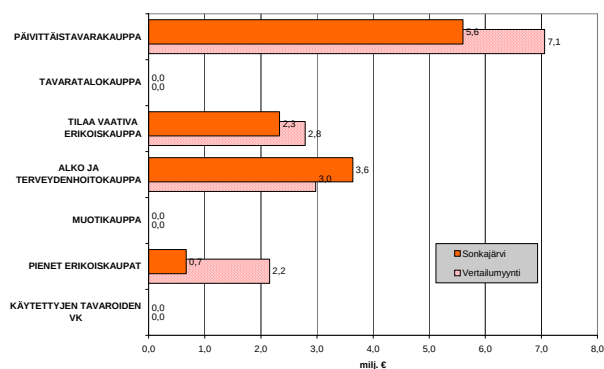
Myynti Pielavedellä vuonna 2004

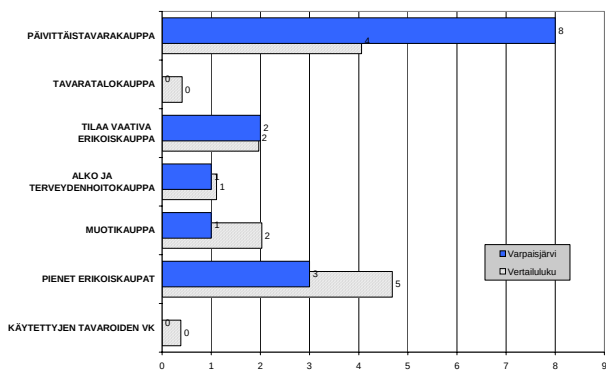
Toimipaikkojen määrä Sonkajärvellä vuonna 2004

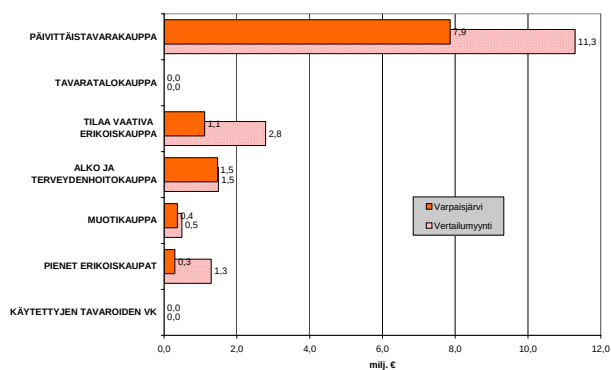
Myynti Sonkajärvellä vuonna 2004

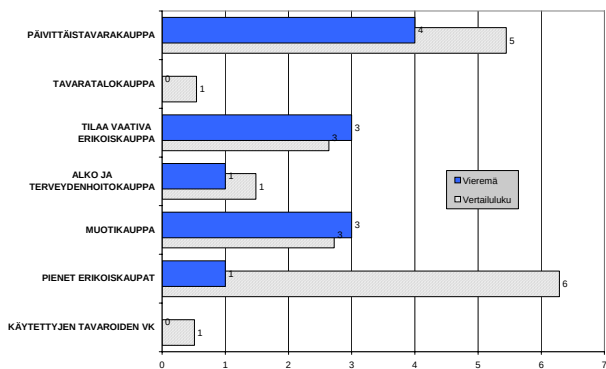
Toimipaikkojen määrä Varpaisjärvellä vuonna 2004

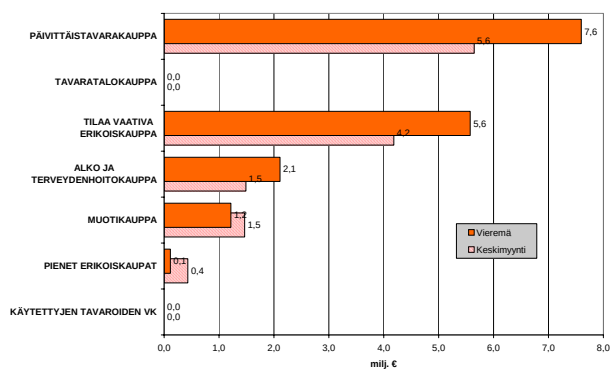
Myynti Varpaisjärvellä vuonna 2004

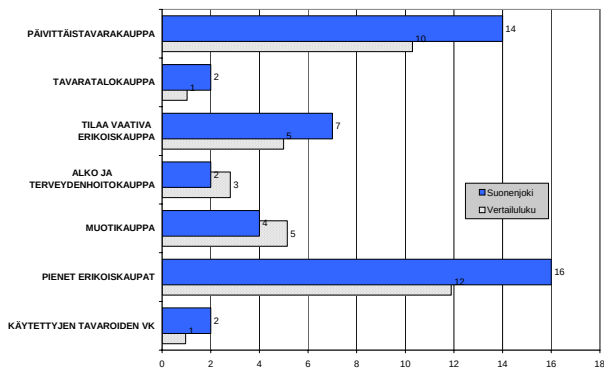
Toimipaikkojen määrä Vieremällä vuonna 2004

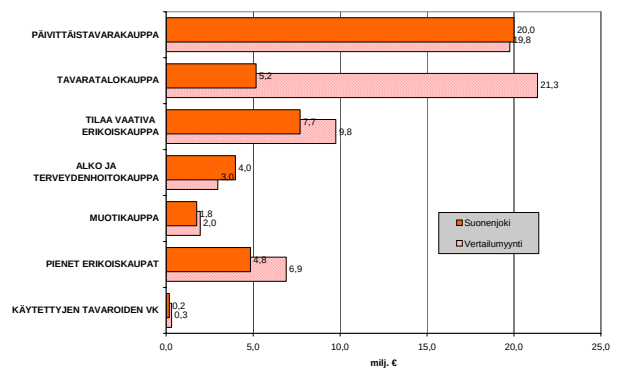
Myynti Vieremällä vuonna 2004

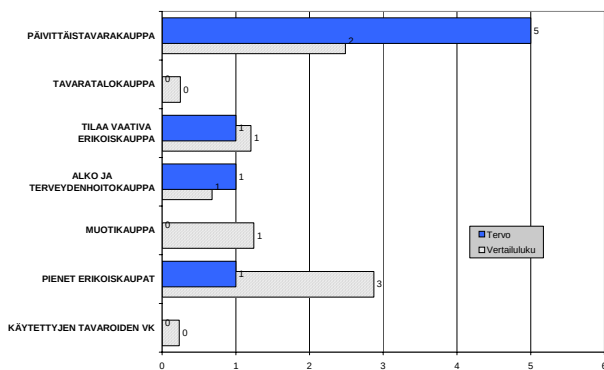
Toimipaikkojen määrä Suonenjoella vuonna 2004

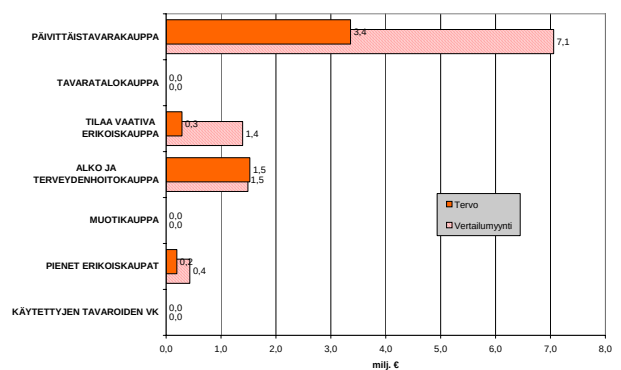
Myynti Suonenjoella vuonna 2004

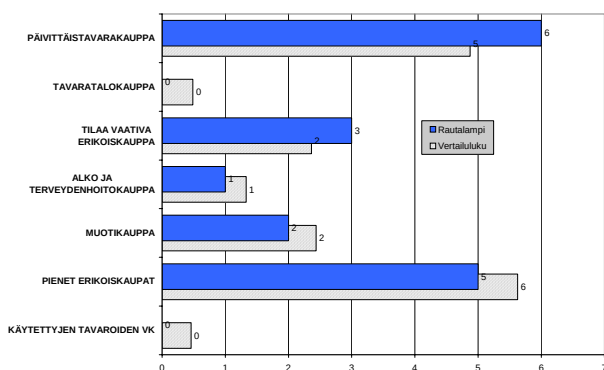
Toimipaikkojen määrä Tervossa vuonna 2004

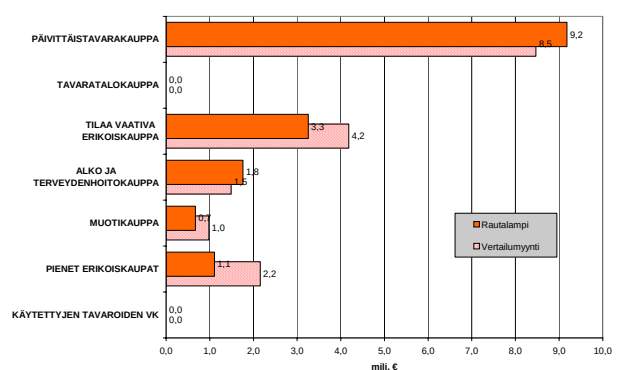
Myynti Tervossa vuonna 2004

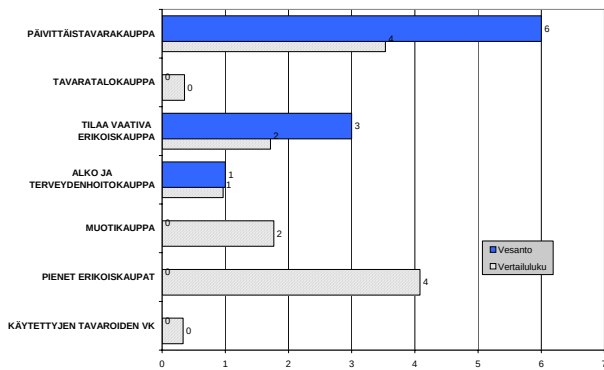
Toimipaikkojen määrä Rautalammilla vuonna 2004

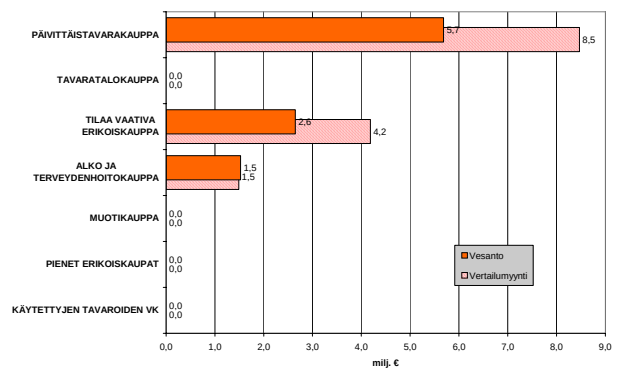
Myynti Rautalammilla vuonna 2004

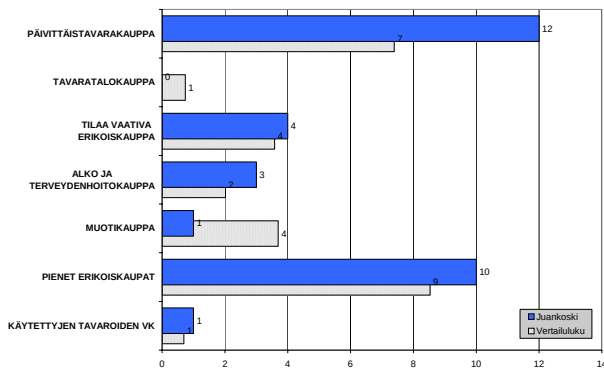
Toimipaikkojen määrä Vesannolla vuonna 2004

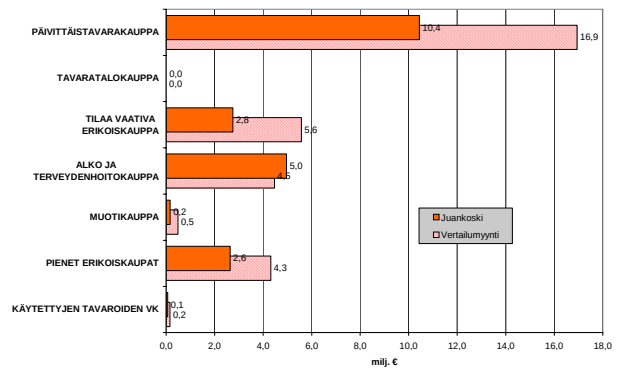
Myynti Vesannolla vuonna 2004

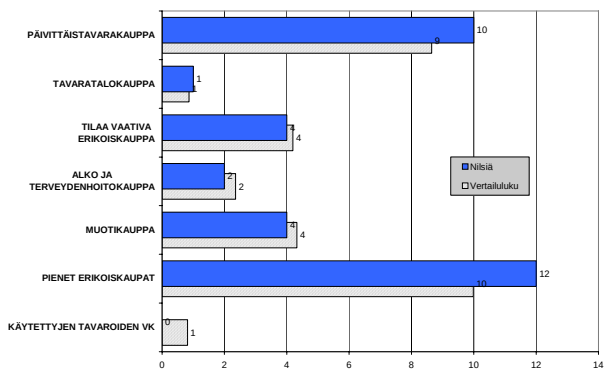
Toimipaikkojen määrä Juankoskella vuonna 2004

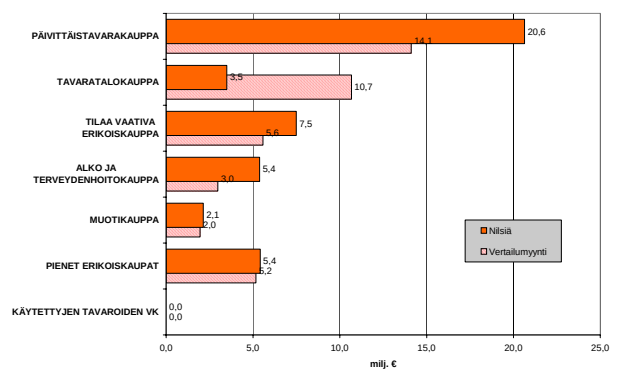
Myynti Juankoskella vuonna 2004

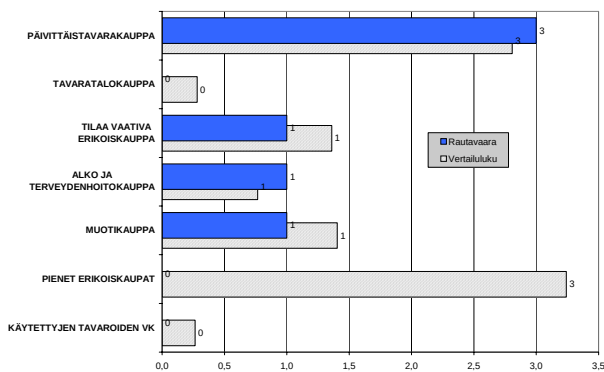
Toimipaikkojen määrä Nilsissä vuonna 2004

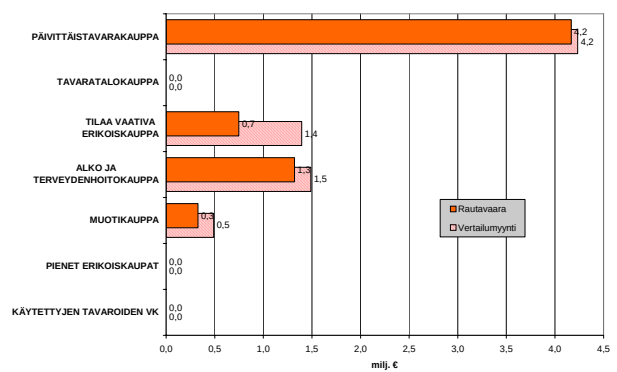
Myynti Nilsissä vuonna 2004

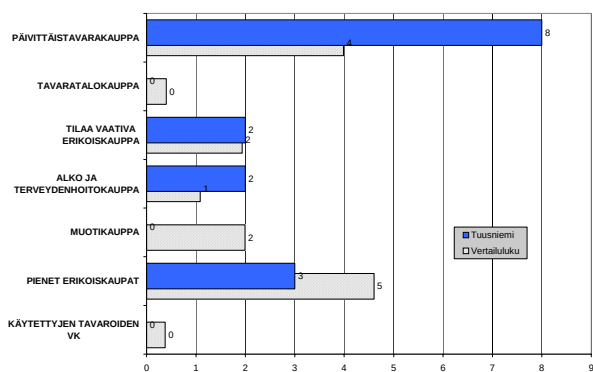
Toimipaikkojen määrä Rautavaaralla vuonna 2004

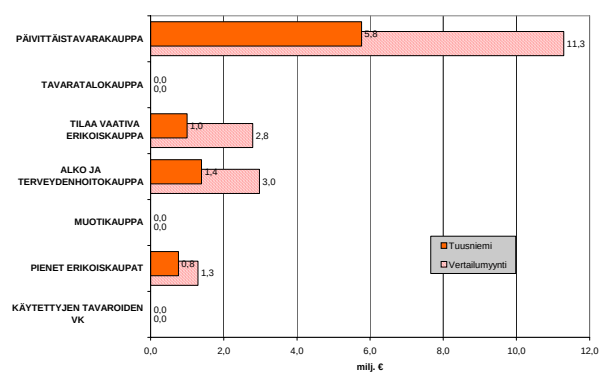
Myynti Rautavaaralla vuonna 2004

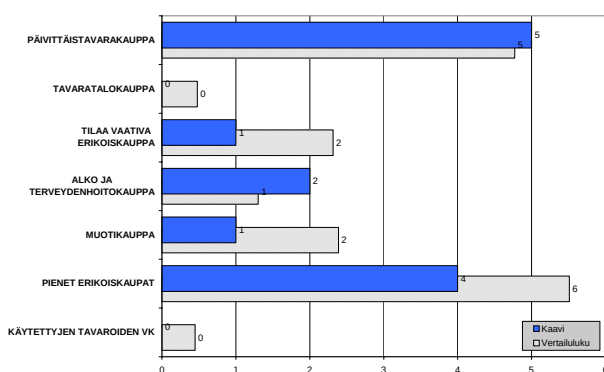
Toimipaikkojen määrä Tuusniemellä vuonna 2004

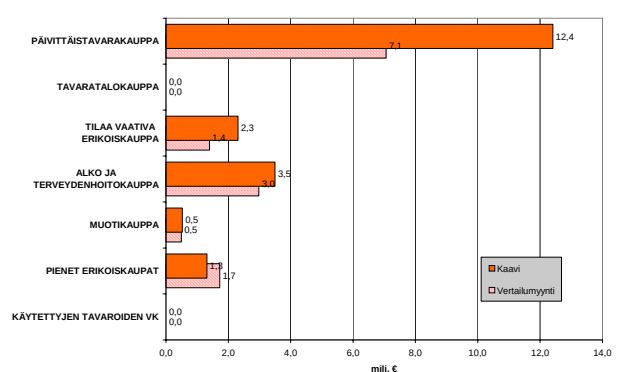
Myynti Tuusniemellä vuonna 2004

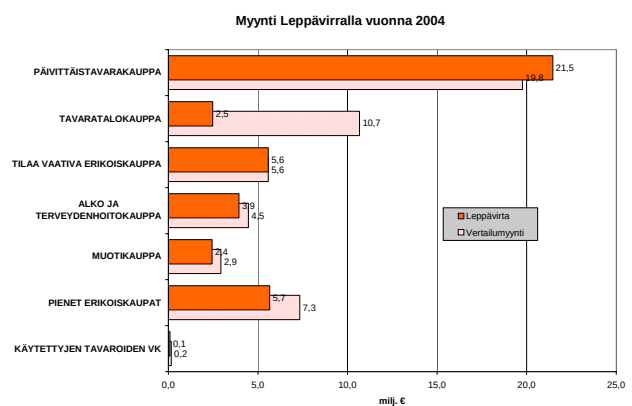
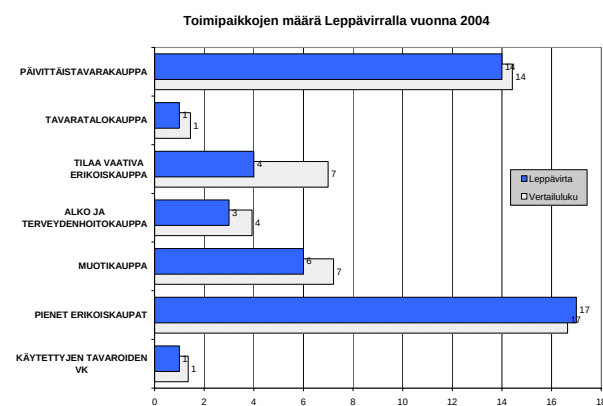
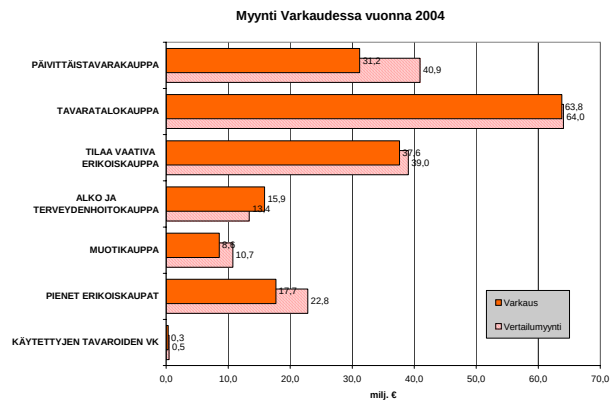
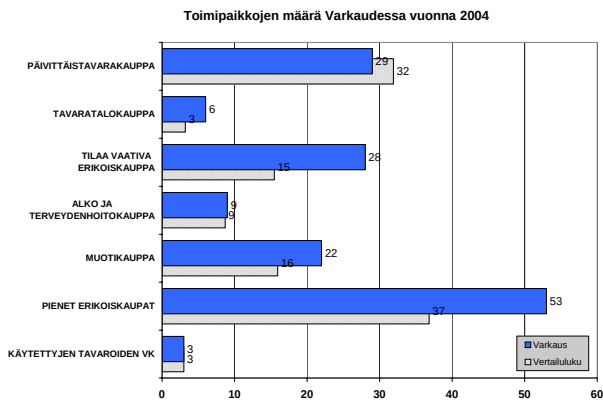

Toimipaikkojen määrä Kaavilla vuonna 2004

Myynti Kaavilla vuonna 2004

32 Keskukset ja kauppakeskittymät palveluverkossa

Kuntien sisäisen keskusverkon rakennetta kartoitettiin kuntakyselyillä, joissa kuntia pyydettiin määrittelemään pää- ja alakeskuksensa. Lisäksi kuntien viranhaltijoita pyydettiin luokittelemaan alakeskukset sen mukaan, mikä on niiden merkitys kunnan sisäisessä palveluverkossa. Kuntakyselyjen sekä yritys- ja toimipaikkarekisterin perusteella on koko Pohjois-Savon alueelle muodostettu maakunnan palveluverkko, jossa keskukset on luokiteltu niiden kaupallisen merkittävyyden mukaan. Palveluverkko on luotu analysoimalla keskusten kaupallisten palveluiden määrää ja merkittävyyttä kunnallisessa, seudullisessa ja maakunnallisessa mielessä. Keskukset tulevat näin luokiteltua maakunnallisesti merkittävistä aina paikallisesti merkittäviin keskuksiin. Kun ensisijaisena luokitteluperusteena on kaupallisten palveluiden määrä ja luonne, osa kuntien kyselyissä ilmoittamista vahvoista alakeskuksista ei nouse kaupalliselta kannalta tarkasteltuna yhtä merkittäviksi maakunnan palveluverkossa.

Pohjois-Savon maakunnan pääkeskus on Kuopio, joka saa palveluverkkoluokituksessa **maakuntakeskuksen** aseman. Kuopion keskusta on maakunnallisesti merkittävä kaupallinen keskus, joka palvelee merkittävää osaa maakunnan väestöstä. Market-keskus ja tilaa vaativan kaupan keskukset palvelevat myös vähintään koko Kuopion kaupunkiseutua. Kuopiossa on yksi aluekeskus ja lähiökeskuksia, joissa on useita kaupallisia palveluita. Nämä keskukset palvelevat vain kyseisessä kaupunginosassa asuvia ihmisiä eikä niillä ole laajaa seudullista merkitystä. Vehmersalmen ja Melalahden entiset kuntakeskukset on luokiteltu lähipalvelukeskuksiksi. Niissä on kuntapalveluiden lisäksi päivittäistavarakauppaa

sekä erikoiskauppoja ja muita kaupallisia palveluita. Kuopion keskustan lähialueella on lisäksi palveluvarustukseltaan lähiötä suppeampia lähipalvelupisteitä, mutta näitä ei merkitty kartalle niiden suuren lukumäärän vuoksi.

Maakunnassa sijaitsevien kaupunkien muodostamat pääkeskukset on luokiteltu **kaupunki-keskuksiksi**. Nämä ovat monipuolisia kaupallisia keskuksia, joihin koko kuntaa palveleva kaupallinen toiminta ja muut palvelut ovat pääasiallisesti keskittyneet. Kunnissa vastaavina keskuksina toimivat **kuntakeskukset**.

Palveluverkkoluokituksessa kaupunkikuntien ja kuntien alakeskukset on jaoteltu seitsemään luokkaan:

- aluekeskus
- lähiökeskus
- lähipalvelukeskus
- lähipalvelupiste
- market-keskus
- tiva-keskus eli tilaa vaativan erikoiskaupan keskus
- matkailukeskus.

Luokittelu perustuu kaupallisten palveluiden määrään ja luonteeseen. **Lähiökeskuksia** löytyy maakunnan suurimmista kaupungeista, Kuopion ohella ainoastaan Varkaudesta. Lähiökeskukset vastaavat palveluvarustukseltaan pääosin kuntien lähipalvelukeskuksia. Lähipalvelukeskuksista poiketen lähiökeskukset ovat kiinni kaupunkirakenteessa ja palvelevat yleensä lähipalvelukeskuksia suurempaa väestömäärää. **Aluekeskuksessa** on monipuolisesti sekä julkisia että kaupallisia palveluita ja se palvelee alueellisesti laajempaa väestöpohjaa kuin aivan lähialuetta. Aluekeskuksia on Kuopiossa Pyörö ja Siilinjärvellä Toivala/Vuorela.

Lähipalvelukeskuksiksi on luokiteltu kuntien alakeskukset, joissa on erilaisia kaupallisia palveluita ja niissä voi olla myös kunnallisia palveluita. Lähipalvelukeskuksessa on useampia kaupallisia palveluita, esimerkiksi pt-kauppa ja erikoisliikkeitä. **Lähipalvelupisteet** ovat alakeskuksia, joissa on yksittäinen kaupallinen palvelupiste esimerkiksi pt-kauppa ja joitakin muita palveluita. Osa lähipalvelupisteistä voi kunnan sisäisessä verkossa olla alakeskuksia, mutta niiden kaupallinen monipuolisuus ei riitä lähipalvelukeskuksen luokitukseen. **Market-keskukset ja tiva-keskukset** ovat keskustan ulkopuolelle sijoittuvia kaupan suuryksikköalueita, jotka kunnan pääkeskuksen ohella palvelevat yleensä laajaa väestöpohjaa. **Matkailukeskuksia** ovat maakunnallisesti merkittävät suuret matkailukeskittymät. **Matkailupisteiksi** on luokiteltu sellaiset kunnan ilmoittamat alakeskukset, jotka ovat merkityksellisiä matkailullisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Niissä voi olla kaupallisia palveluita, mutta niiden palvelut kohdistuvat pääosin matkailijoihin.

Palveluverkkoluokituksen perusteella Pohjois-Savon maakunnassa on kuusi kaupunkikeskusta: Iisalmi, Varkaus, Kiuruvesi, Suonenjoki, Nilsiä ja Juankoski. Kuopion kaupunki luokitellaan maakuntakeskukseksi. Kuntakeskuksia on kuusitoista eli Siilinjärvi, Leppävirta, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi, Vieremä, Maaninka, Rautalampi, Kaavi, Karttula, Varpaisjärvi, Tuusniemi, Keitele, Vesanto, Rautavaara ja Tervo.

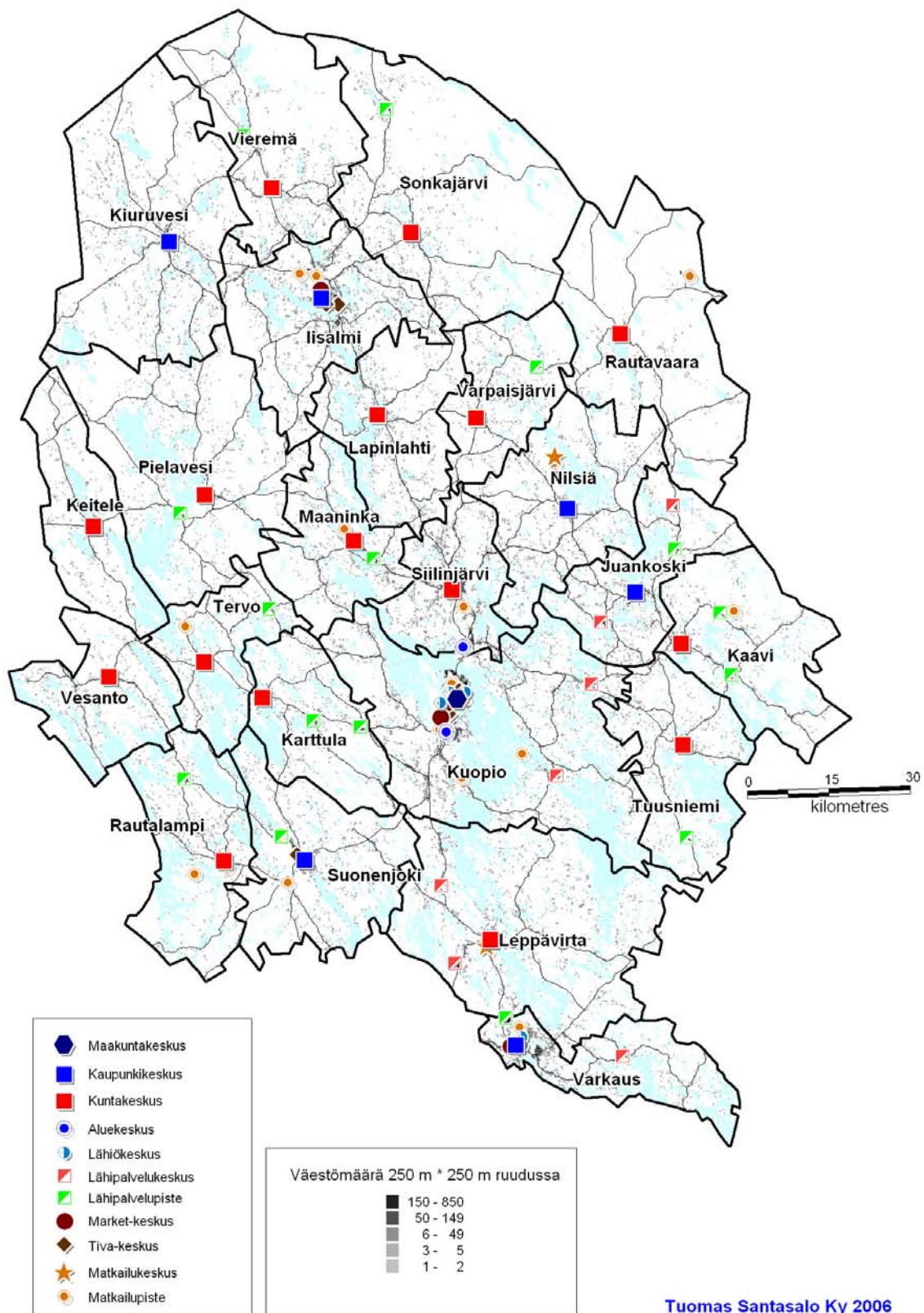
Kaupunki- ja kuntakeskukset ovat kaupalliselta palveluvarustukseltaan hyvin eri tasoisia. Suurimmat kaupunkikeskukset ovat kaupallisesti hyvin monipuolisia keskuksia ja palvelevat selvästi omaa kuntaansa laajempaa väestöpohjaa. Pienimmät kaupunkikeskukset vastaavat palveluvarustukseltaan suurimpia kuntakeskuksia, kun taas pienempiin kuntakeskuksiin on sijoittunut vain muutama kaupallinen palvelu.

Eri tasoisia kaupallisia alakeskuksia on lähes kaikissa Pohjois-Savon kunnissa. Ainoastaan Kiuruvedellä, Keiteleellä, Vesannolla ja Lapinlahdella kaikki kaupalliset palvelut ovat pääosin keskittyneet pääkeskukseen. Lähipalvelukeskuksia on neljässä kunnassa, Kuopiossa Melalahti ja Vehmersalmi, Varkaudessa Kangaslampi, Leppävirralla Sorsakoski ja Oravikoski sekä Juankoskella Säyneinen ja Muuruvesi. Lähipalvelupisteitä on useassa kunnassa, joissakin kunnissa enemmän kuin yksi. Koko maakunnassa on yhteensä viisitoista lähipalvelupistettä. Kolmessa suurimmassa kaupungissa lähipalvelupisteitä ei ole luokiteltu. Lähipalvelupisteissä on yleensä vain suppeat peruspalvelut, päivittäistavarakauppa ja pari muuta kaupallista palvelua.

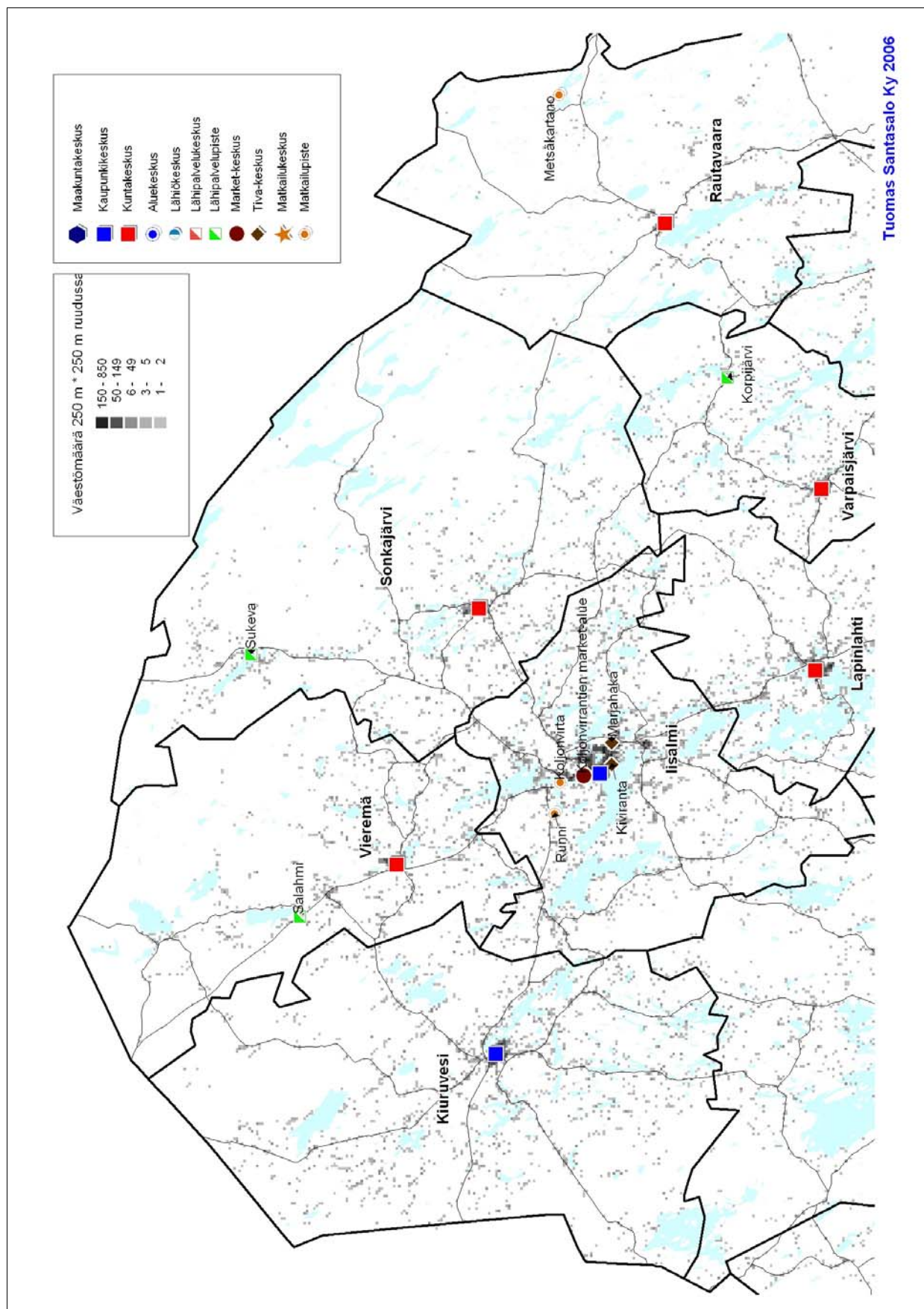
Pohjois-Savossa on market-keskuksia kolmessa suurimmassa kaupungeissa eli Kuopiossa, Varkaudessa ja Iisalmella. Nämä ovat keskustasta erillään olevia kaupan suuryksikköalueita, joissa on hypermarketteja ja näiden rinnalle rakentuneita erikoiskauppoja sekä muita kaupallisia palveluita. Tiva-keskukset ovat vastaavia kuin market-keskukset, mutta näissä ei ole yleensä ole päivittäistavarakaupan palveluita. Tiva-keskuksiin keskittyy tilaa vaativaa erikoiskauppaa eli huonekalu-, rauta-, kodintekniikka- ja autokauppaa. Keskustan ulkopuolisia tiva-keskuksia on Kuopion, Varkauden ja Iisalmen ohella Siilinjärvellä ja Suonenjoella. Kaupan suuryksiköjä on erillisten keskittymien lisäksi myös kaupunki- ja kuntakeskuksissa.

Palveluverkkokarttaan on merkitty matkailukeskuksina maakunnallisesti merkittävät keskukset Kuopio, Leppävirta ja Tahko. Nämä ovat selkeitä keskittymiä, joissa matkailutoiminta on hyvin monipuolista ja toimijoita on paljon. Näistä kaupalliselta toiminnoiltaan hyvin merkittävä on Tahko, jonka ympärille on rakentunut selkeä keskus lukuisine kaupallisine palveluineen.

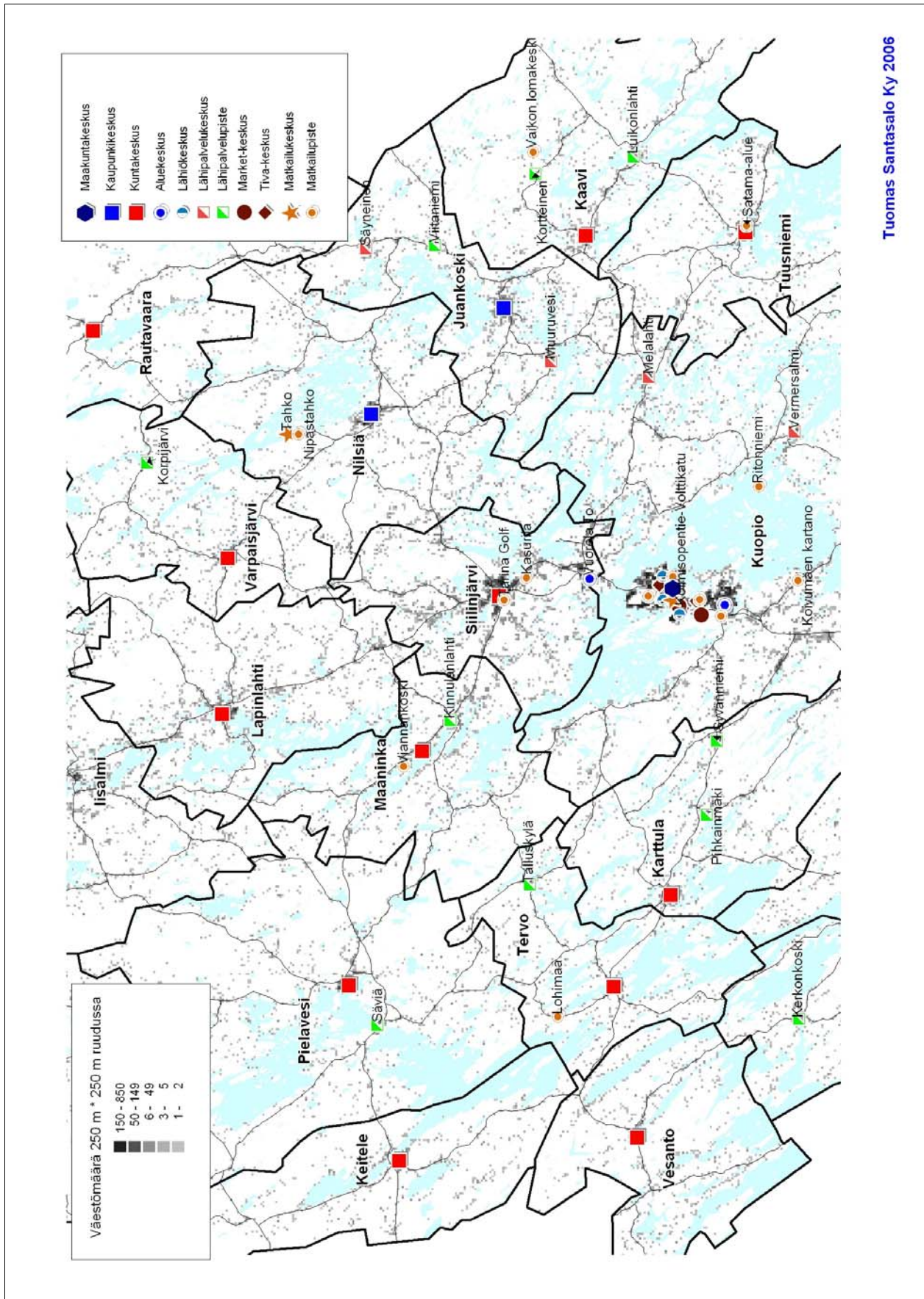
Muut matkailukeskukset on merkitty matkailupisteinä. Useat näistä ovat yksittäisiä matkailukohteita, joiden toiminta pääosin painottuu yhteen toimintaan. Matkailupisteet ovat kuitenkin toiminnoiltaan ja palveluvarustukseltaan hyvin eri tasoisia. Osa matkailupisteistä on liikenneasematyyppisiä keskuksia, jotka palvelevat kuntalaisten lisäksi ohi ajavia autoilijoita ja joilla on perusliikenneasemaa laajempi kaupallinen tarjonta. Näitä ovat Pohjois-Savossa mm. Unnukka, joka on osa Leppävirran matkailukesta, Koskelon matkailukeskus, Varkauden portti sekä Kuopion Pitkälahden ABC, joka on yksi Suomen suurimpia liikenneasemia. Osa matkailukeskuksista painottuu majoitukseen, ravintolapalveluihin ja näitä tukeviin toimintoihin kuten mm. Rauhalampi, joka on osa Kuopion matkailukeskusta, Kuntoranta, Runni ja Törmälä. Joidenkin matkailukeskusten painopiste on veneilyssä ja tätä tukevassa toiminnassa, mm. Kuopion matkailusatama, Iisveden ranta ja Tuusniemen satama-alue. Puijo, Tarina-Golf ja Nipastahko painottuvat urheiluun ja liikuntaan ja näitä tukeviin kaupallisiin toimintoihin.

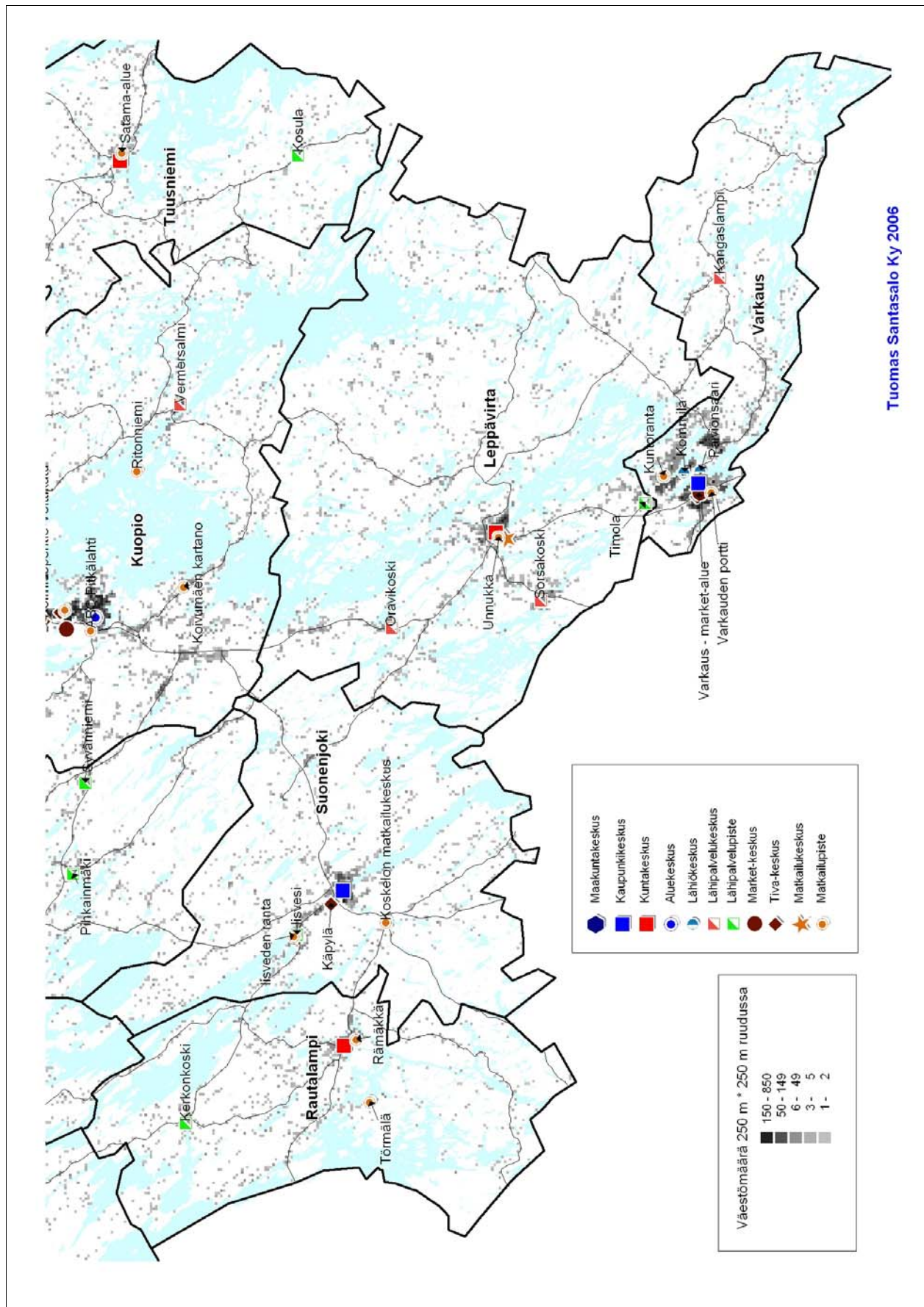
Pohjois-Savon maakunnan kaupallinen palveluverkko

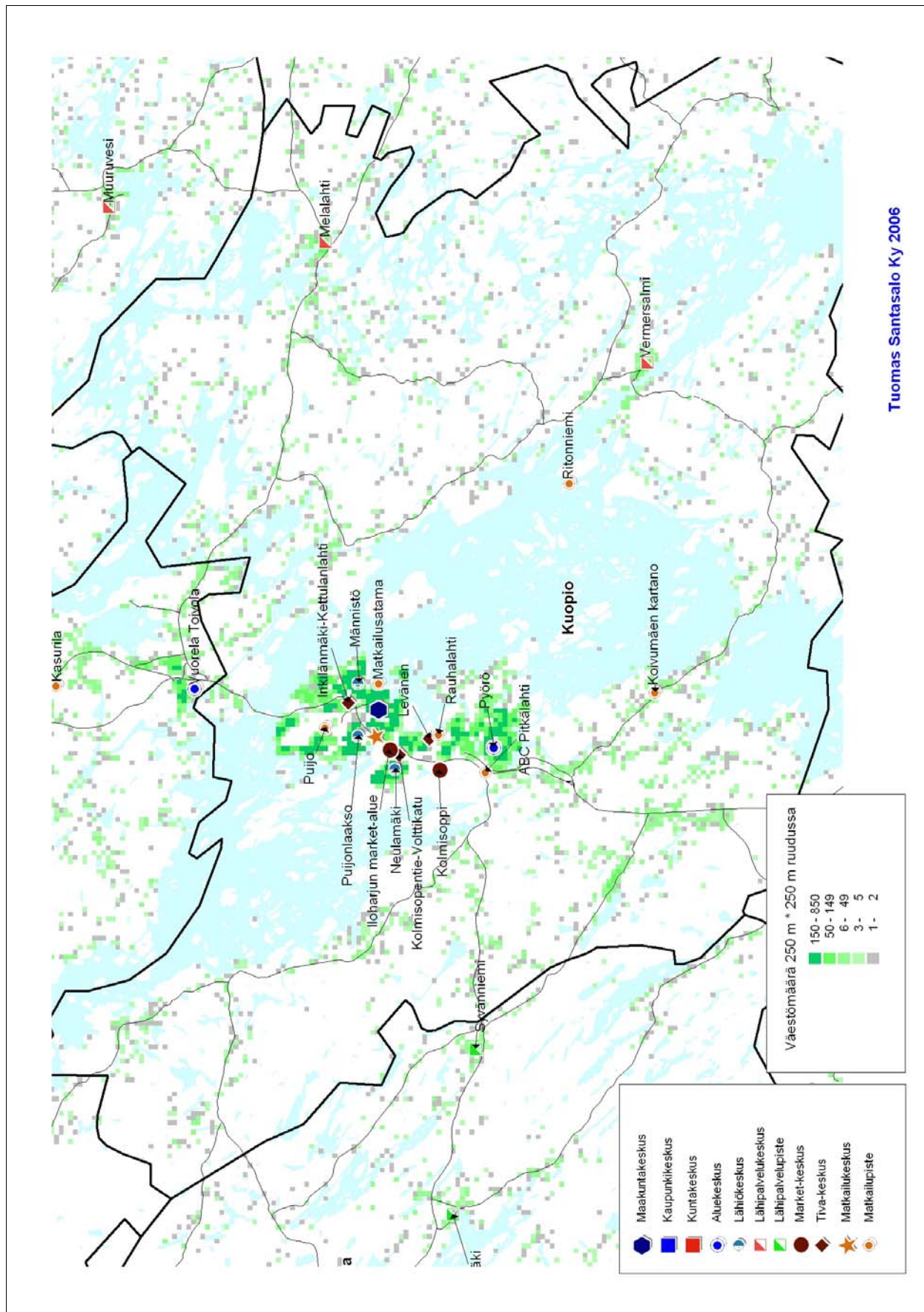
Pohjois-Savon maakunnan kaupallinen palveluverkko - Pohjoinen osa maakuntaa

Pohjois-Savon maakunnan kaupallinen palveluverkko - Keskinen osa maakuntaa

Pohjois-Savon maakunnan kaupallinen palveluverkko - Eteläinen osa maakuntaa

Pohjois-Savon maakunnan kaupallinen palveluverkko - Kuopio

DEFRIS - KAUPPAPALVELUVERKON LUOKITTELU

Keskusluokka	Palvelurakenne	Palveluyksiköt	Keskukset
Maakuntakeskus	Täyden valikoiman kauppapalvelut ja muut palvelut	Kaikki vähittäiskaupan toimialat, monipuolinen palvelutarjonta, kunnalliset ja maakunnalliset palvelut	<i>Kuopio</i>
Kaupunkikeskus	Kaupunkimainen tiivis kauppapaikka, kuntapalvelut	Laaja kauppapalveluiden tarjonta, kuntapalvelut	<i>Iisalmi, Varkaus, Kiuruvesi, Suonenjoki, Nilsä, Juankoski</i>
Kuntakeskus	Kunnan tärkein kauppapalveluiden keskus, kuntapalvelut	Monipuoliset kauppapalvelut, kuntapalvelut	<i>Siilinjärvi, Leppävirta, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi, Vieremä, Maaninka, Rautalampi, Kaavi, Karttula, Varpaisjärvi, Tuusniemi, Keitele, Vesanto, Rautavaara, Tervo</i>
Aluekeskus	Kaupungin asuinalueen palvelukeskus	Peruskauppapalvelut, erikoiskauppoja, kuntapalvelut	<i>Pyörö, Vuorela/Toivala</i>
Lähiökeskus	Kaupungin asuinalueen palvelukeskus	Peruskauppapalvelut, suppea valikoima erikoiskauppoja, kuntapalvelut	<i>Päiviönsaari, Kommila, Neulamäki, Puijonlaakso, Männistö</i>
Lähipalvelukeskus	Kauppapalveluiden keskus, ympäristöä palvelevia toimintoja	Peruskauppapalvelut, erikoiskauppoja, kuntapalvelut	<i>Sorsakoski, Oravikoski, Kangaslampi, Säyneinen, Muuruvesi, Vermersalmi, Melalahti</i>
Lähipalvelupiste	Muutamia kauppapalveluita	Päivittäistavarakauppa, palveluita	<i>Syvänniemi, Pihkainmäki, Kinnulanlahti, Sukeva, Säviä, Korpjärvi, Talluskylä, Viitaniemi, Kortteinen, Luikonlahti, Timola, Salahmi, Iisvesi, Kosula, Kerkonkoski</i>
Market-alue	Hypermarket-keskittymä, seudullisesti merkittävä palvelukeskus	Hypermarket ja näiden rinnalle rakentuneet erikois kaupat, tilaa vaativat erikois kaupat	<i>Iloharjun market-alue, Kolmisoppi, Koljonvirtien market-alue, Varkauden market-alue</i>
TIVA-keskus	Tilaa vaativan kaupan keskittymä	Kodinkonekauppa, rautakauppa, huonekalukauppa, autokauppa, huoltamo	<i>Kiviranta, Marjahaka, Kilpivirrantien-Parkatintie, Käpylä, Inkilänmäki-Kettulanlahti, Kolmisopentie-Volttikatu, Levänen, Varkauden market-alue</i>
Matkailukeskus	Maakunnallisesti merkittävät monipuoliset matkailupalvelut	Majoitus- ja ravintolapalveluita, matkailukohteita, kauppapalveluita	<i>Kuopio, Leppävirta, Tahko</i>
Matkailupiste	Matkailupalvelut	Matkailukohde, liikenneasema, kauppapalveluita, majoituspalvelut	<i>Unnukka, Koskelon matkailukeskus, Rittonniemi, Koivumäen kartano, Rauhalampi, Puijo, Kuopion matkailusatama, Pitkälähden ABC, Kasurila, Metsäkartano, Satama-alue, Runni, Lohimaa, Viannankoski, Tarina Golf, Koljonvirta, Iisveden ranta, Törmälä, Rämäkkä, Vaikon lomakeskus, Nipastahko, Kuntoranta, Varkauden portti</i>

33 Kuntien kehitystavoitteet eri keskuksissa

Toisessa kuntakyselyssä kuntia pyydettiin määrittelemään eri keskuksiensa kehittämistavoitteet, erikoistumisen painopistealueet sekä toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukyvyyn edistämiseksi. Kuntien vastaukset keskuksittain on koottu liitteeseen. Seuraavassa yhteenvetona kuntien näkemyksiä sekä analyysia kehittämistavoitteista.

Kuopiolla on selkeitä näkemyksiä kehittämistavoitteista. Keskustassa on useita kaupallisia hankkeita vireillä ja kävelykeskustaa kehitetään. Aluekeskuksissa, lähiökeskuksissa sekä lähipalvelupisteissä säilytetään peruspalvelut ja kaavoitetaan paikoin uutta liiketilaa. Market- ja tilaa vaativan kaupan keskuksissa kaavoitetaan myös lisää liiketilaa tukemaan nykyistä palvelurakennetta.

Kunta- ja kaupunkikeskusten kehittämistavoitteet riippuvat suuresti kunta- tai kaupunkikeskusten nykyisestä koosta ja asemasta palveluverkossa. Pääosassa kuntia on tavoitteena pääkeskuksen vahvistaminen sekä kaupallisen toiminnan keskittäminen pääkeskukseen. Suurimmissa kaupunkikeskuksissa tavoitteet ovat monimuotoisempia. Pääkeskustat koetaan seudullisesti merkittäväksi ja niiden kaupallinen kehittäminen erityisen tärkeäksi. Kehittämisen keinoja ovat pääosin keskustan kävely- ja torialueiden saneeraus sekä täydennysrakentamisen mahdollistaminen kaavoituksella.

Suurimmissa kunnissa pääkeskuksen ohella on seudullisesti merkittäviä market-alueita ja tilaa vaativan kaupan keskuksia. Näihin kunnat panostavat ja pyrkivät kehittämään kaavoituksen ja tonttipolitiikan avulla. Myös uusia keskittymiä on suunnitteilla erityisesti tilaa vaativalle kaupalle sekä pääkeskuksen reuna-alueille että alakeskuksiin.

Pienemmissä kunnissa keskeisinä tavoitteena on nykyisten palveluiden turvaaminen ja elinvoimaisuuden tukeminen sekä toiveena erikoiskaupan palveluiden laajentaminen. Toimenpiteistä elinkeinotoiminnan ja kilpailukyvyn edistämiseksi yleisimmäksi mainitaan asuinalueiden kaavoittaminen keskustan läheisyyteen, tonttitarjonta sekä niiden markkinointi. Lisäksi ympäristön kunnostamiseen, yhteistoiminnan kehittämiseen ja mm. yhteismarkkinointiin panostetaan joissakin kunnissa.

Kuntien alakeskuksia ei ole liitetaulukoissa luokiteltu samalla tavalla kuin palveluverkkoa kuvaavassa kartassa. Osa alakeskuksista on kaupallisessa palveluverkossa lähipalvelupisteen asemassa kaupallisen toiminnan luonteen vuoksi. Näissä alakeskuksissa on selvät väestökeskittymät ja jonkin verran kunnallisia palveluita, mutta kaupalliset palveluiden tarjontaa jää suppeaksi. Näin ollen palveluverkkoluokituksessa joidenkin alakeskusten asema on erilainen kuin kunnan omassa vastauksessa.

Pienempien kuntien alakeskusten selkein tavoite on palvelutarjonnan turvaaminen ja säilyttäminen. Alakeskukset ovat enenevästi asumisen ympäristöjä. Painopiste kaupallisessa toiminnassa on yleisesti päivittäistavarakaupassa. Yleisin keino tavoitteiden toteuttamiseksi on asukaspohjan turvaaminen kaavoituksella. Monissa alakeskuksissa pyritään kasvattamaan tulevaisuudessa väestömäärää, jolla turvataan nykyisen palvelutarjonnan säilyminen.

Matkailukeskuksia on useassa kunnassa. Palveluverkkokarttaan on matkailukeskuksiksi merkitty maakunnallisesti merkittävät keskittymät Kuopio, Leppävirta sekä Tahko. Muut kyselyssä mainitut matkailukeskukset on merkitty verkkoon matkailupisteinä. Usealla kunnalla on selkeitä kehittämistavoitteita matkailukeskusten osalta. Kutakin matkailukeskusta pyritään kehittämään sen omista lähtökohdistaan. Liikenteeseen painottuvat matkailukeskukset ovat yksi merkittävä kehittämisen kohde Pohjois-Savossa. Liikenneasemien ja vierasvenesatamien palveluiden kehittäminen tai uusien rakentaminen mainitaan monen kunnan yhteydessä. Joissakin matkailukeskuksissa majoitustarjonnan lisääminen on yksi kehityskeinoista. Urheilu- ja liikunta on yksi matkailukeskusten kehitettävistä teemoista. Golfkenttiä kehitetään ja samoin talviurheilukeskuksia.

34 Kaupallisten keskittymien kehitysvaihtoehdot

Kaikille kaupallisille keskuksille on ominaista suhteellisen laaja kaupallinen valikoima. Päivittäistavarakaupan palveluita löytyy muutamia erikoistuneita keskuksia lukuun ottamatta kaikista luokituksessa mukana olevista kauppakeskittymistä. Pienimpien keskusten kauppalveluiden tarjonta perustuu vähintään yhteen päivittäistavaramyymälään. Keskusten kehittämisen vaihtoehdot painottuvat lähinnä erikoiskaupan ja muiden palveluiden tarjonnan kehittämiseen. Keskusten merkitys ei merkittävästi kasva, jos niissä kasvatetaan nykyistä toimivaa päivittäistavarakaupan verkkoa.

Erikoiskaupan kehittäminen keskuksissa on se tekijä, jolla keskuksat voivat lisätä kaupallista painoarvoaan ja vetovoimaansa. Kehittämisen ehtona on riittävän tarjonnan ja sellaisen volyymin aikaansaaminen, joka takaa yritystoiminnalle kannattavuuden toimia keskuksessa. Kaikissa kunnissa erikoiskauppaan kohdistuva ostovoima on kasvussa, mutta keskeisintä on saada ostovoima jäämään kasvavassa määrin paikkakunnalle eikä siirtymään vahvempiin keskuksiin. Kuopion sekä Iisalmen ja Varkauden asemat vetovoimaisina keskuksina heikentävät erityisesti lähialueilla olevien pienempien kaupallisten keskusten kehitysmahdollisuuksia.

Keskusten vetovoiman kannalta kriittinen toimiala on erityisesti muotikauppa. Muotikaupan eli vaate- ja kenkäkaupan tarjonta edellyttää riittävää monipuolisuutta eli useampia tarjoajia. Kun muotikaupan määrä on vähäinen, koko muotikaupan kysyntä alueelta siirtyy suurempiin kauppapaikkoihin. Tämä taas vetää asiointia myös muiden kauppapalveluiden osalta muualle. Muotikaupasta poikkeavia toimialoja ovat kodintekniikka- ja urheilukauppa sekä rautakauppa. Nämä ovat paremmin säilyttäneet asemaansa pienemmissäkin keskustoissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa on ilmennyt, että näiden kauppojen paikallinen ostovoima ei siirry niin merkittävästi suurempiin keskuksiin kuin muotikaupan. Näiden toimijoiden avulla pienten keskusten elinvoimaa voidaan vahvistaa.

35 Kauppakeskittymien erilaistuminen ja vahvuudet

Vaihtoehdot kauppapalveluiden kehittämislle ovat riippuvaisia markkinoiden suuruudesta ja asiakaspotentiaalin tavoitettavuudesta. Yleensä lähtökohtana on luontevan lähialueen tavoittaminen, jolloin kaupallisen keskittymän toimintamahdollisuudet rajoittuvat olemassa olevan seudun ostovoimaan. Kuntakeskukset ja muut suuremmat keskuksat palvelevat laajasti ja monipuolisesti erilaisilla kauppapalveluilla. Näiden rinnalle on myös rakentunut joihinkin toimintoihin erikoistuneita keskuksia. Näitä ovat itsenäisiksi keskuksiksi merkityt tilaa vaativan kaupan keskuksat.

Tilaa vaativan kaupan keskusten rakentumista erilleen muusta toiminnasta selittää osin liiketoiminnan suuri pinta-ala joka vaatii runsaasti maata. Keskustoissa suurten tonttien saaminen ei ole mahdollista tai se on liian kallista. Onkin perusteltua sijoittaa toiminta keskusten reunoille osaltaan tukemaan keskustojen kaupallista rakennetta.

Keskuksen tai kauppakeskittymän mahdollisuus saavuttaa normaalia laajempi markkina-alue perustuu toiminnan erikoistumiseen ja sitä kautta kiinnostavuuden kasvuun. Tällöin toiminnan painopiste nojautuu johonkin vetovoimaiseen tarjontaan, jolla saadaan laajemman alueen tai matkailuvirtojen kiinnostus.

4 MAAKUNNAN KAUPPAPALVELUVERKON KEHITYSNÄKYMÄT

Palveluverkkotarkastelussa kootaan tiedot kuntien ja kaupallisten keskusten palveluista ja toimivuudesta sekä kehitysedellytyksistä. Näiden tietojen pohjalta on voitu arvioida kauppapalveluverkon nykyisten keskusten kehittämisedellytyksiä. Tarkastelujakso ulottuu vuoteen 2020 ja kertoo keskusten kehittämissuunnan. Kauppapalveluiden muodostama verkko Pohjois-Savossa tulee säilymään hyvin samankaltaisena, mutta sen sisältö ja painotukset tulevat muuttumaan. Keskeisiä verkon osia kehityksen edellytykset näyttävät vahvistavan entisestään. Vastaavasti kehityksen hitaus osaltaan näyttää keventävän joidenkin kaupallisten keskusten asemaa ja merkitystä.

41 Kaupunkikeskusten kehitysnäkymät maakunnassa

Kauppapalveluiden kehitys Pohjois-Savossa on voimakkainta Kuopion kaupunkiseudulla, jossa kaupallisia keskuksia on lukuisia. Vahvimmat kehitysedellytykset on Kuopion keskustan ohella Kuopion market- ja tilaa vaativan kaupan alueilla. Niissä kehitysmahdollisuuksia tarjoutuu eri tyyppisille erikoiskaupan palveluille. Market- ja tiva-keskusten kehitykselle on ominaista, että niihin hakeutuu myymäläkooltaan suuret myymälät. Kuopion keskusta tarjoaa suurten myymälöiden lisäksi toimintaedellytyksiä kauppakeskuksille ja pienimmille myymälöille.

Lähiökeskukset ovat selvästi rakentuneet päivittäistavarakaupan verkon varaan. Erikoiskaupan mahdollisuudet niissä ovat selvästi vähäiset ja lähiökeskusten mahdollisuudet toimia hyvänä liikepaikkana erikoisliikkeille heikentää Kuopion keskustan ja market-alueiden läheisyys. Lähiökeskukset kaipaavat selkeää uudistumista yleisilmeeltään, jotta ne pärjäisivät kauppapaikkoina. Niiden kehittymisen lähtökohta tulee olla peruskauppapalveluita tarjoava lähikeskus käsittäen lähinnä päivittäistavarakauppaa ja yksittäisiä erikoismyymälöitä sekä laajemmin palvelusektorin toimijoita (ravintola, kahvila, parturi/kampaamot).

Kaupunkikeskuksia on kuusi ja niistä suurimpia kehitysodotuksia on Varkaudessa, Iisalmissa ja Nilsissä. Varkaus ja Iisalmi ovat molemmat oman seutunsa vahvoja keskuksia. Niissä on jo varsin hyvä ja monipuolinen kauppapalveluiden tarjonta ja tulevaisuuden odotukset ovat erikoiskaupan investoinneille kohtuullisen suuret. Nilsissä Tahkon vetovoima luo merkittävät edellytykset kehittää kaupallista tarjontaa kaupungissa. Tämä on kuitenkin osattava hyödyntää oikein, jotta ostovoimasiirtymä kaupunkiin pysyy tulevaisuudessakin suurena.

Suonenjoella, Kiuruvedellä ja Juankoskella on myös hyviä edellytyksiä vahvistaa asemiaan omilla markkinoillaan. Kaikissa on jo tällä hetkellä kohtuullisen hyvä kaupallinen tarjonta ja vaikka ne sijaitsevat suhteellisen lähellä isoa keskustaa, siirtymät Kuopioon ja Iisalmeen ovat kohtalaisen pienet. Suonenjoella siirtymä on positiivinen. Nämä kaupungit palvelevat pääosin omia kuntalaisiaan eivätkä ole merkittäviä keskuksia seudullisilla markkinoilla.

42 Kuntakeskusten ja muiden keskusten erikoiskaupan kehitysnäkymät

Kuntakeskusten kehittämisedellytykset vaihtelevat suuresti. Erityisesti erikoiskaupan kehitysmahdollisuuksiin vaikuttavat keskusten keskinäinen sijainti ja suurten keskusten läheisyys. Osa kuntakeskuksista on jo nyt kehittynyt merkittäviksi erikoiskaupan kauppapaikoiksi, mutta osassa kauppapalveluiden asema muistuttaa lähiökeskusten asemaa, joissa kauppapalvelut painottuvat päivittäistavarakauppaan.

Loma-asutuksen merkitys kuntien kauppapalveluiden olennaisena tukirankana näyttää olevan merkittävä vain pienessä osassa kuntia. Loma-asutuksen vaikutusta vähentää se, että monissa kunnissa merkittävä osa loma-asunnoista on oman kunnan asukkaiden hallussa, jolloin loma-asukkaita ei tulekaan kunnan ulkopuolelta. Muutamalle kunnalle loma-asutuskannasta saattaa olla merkitystä.

Erikoiskaupan kehittämisen kannalta merkityksellistä ovat erikoiskaupan tulevaisuuden tilantarpeet kunnissa. Suurimmalle osalle kunnista laskennalliset tilantarpeet jäävät melko vähäiseksi alle 2000 k-m², mutta muutamissa kunnissa erikoiskaupan tilantarpeet ovat merkittävät. Toisaalta, jos ostovoiman siirtymä erikois kaupassa on jo nyt suurta, todennäköisyys tilantarpeen toteutumisesta omassa keskuksessa on selvästi pieni. Suuri siirtymä voi toisaalta olla myös mahdollisuus kasvattaa erikois kauppaa kunnan keskuksessa, mutta siirtymä pienenee vain, jos tarjonta tavoittaa kuntalaiset.

Kuntakeskuksista suurimmat kasvuodotukset ovat Siilinjärvellä. Siilinjärvi on Kuopion ohella ainoa väkiluvultaan merkittävästi kasvava kunta Pohjois-Savossa. Vaikka Siilinjärvi sijaitsee Kuopion läheisyydessä, sillä on oma vahva keskuksensa ja ostovoimasiirtymä Kuopioon on pieni. Siilinjärvellä onkin merkittäviä edellytyksiä vahvistaa omaa keskustaansa sekä kehittää Vuorelan/Toivalan aluetta tilaa vaativan kaupan keskuksena. Siilinjärven uhkakuva on kuitenkin ostovoiman siirtyminen nykyistä suuremmassa määrin Kuopioon, mikäli omien kaupallisten keskusten kehittäminen hidastuu.

Muita kohtuullisen hyviä kasvuedellytyksiä omaavia kuntakeskuksia ovat Leppävirta, Lapinlahti ja Keitele. Leppävirralla on vahva erikoiskaupan tarjonta, samoin Lapinlahdella on kohtalaisen monipuolisesti erikois kauppoja. Keitele on pieni kunta, jossa on kunnan kokoon nähden vahva kaupan tarjonta. Keiteleen keskustaa on onnistuneesti kehitetty. Ostovoiman siirtymät suurempiin keskuksiin ovat näissä kunnissa maakunnan mittakaavassa pienet. Leppävirralla on suuri tilatarve erikois kaupalle, mutta Kuopion läheisyys heikentää ostovoiman toteutumista omassa kunnassa. Lapinlahdella investointitarve on hieman Leppävirtaa pienempi. Keiteleellä erikoiskaupan tilantarve on pieni, mutta pienet siirtymät suuriin keskuksiin tuovat edellytyksiä toteuttaa tilantarve suurelta osin omassa keskuksessa. Nämä kaikki kunnat toimivat pääosin oman kuntalaistensa ostovoiman varassa, eikä kuntien keskuksat palvele seudullisia markkinoita, mikä heikentää kasvuedellytyksiä.

Seitsemässä Pohjois-Savon kunnassa ostovoiman siirtymät suurempiin keskuksiin ovat merkittävän suuret. Maaningalla, Rautavaaralla, Varpaisjärvellä, Tuusniemellä, Tervossa ja Karttulassa erikoiskaupan ostovoimasta lähes tai yli puolet siirtyy suurempiin keskuksiin, Sonkajärvelläkin lähes 40 %. Kunnat ovat pieniä ja erikoiskaupan tarjonnaltaan suppeita. Vieremällä ostovoiman siirtymät ovat pienempiä kuin muissa edellä mainituissa kunnissa, mutta keskuksen erikoiskaupan tarjonta nykyisellään on hyvin suppea. Kaikkien näiden kuntien läheisyydessä on selvästi voimakkaampia keskuksia, jotka vetävät monipuolisuudellaan näiden kuntien asukkaiden ostovoimaa. Seitsemän kunnan laskennallinen erikoiskaupan tilantarve seuraavan viidentoista vuoden aikana jää kullakin alle 2000 k-m²:iin, Sonkajärvellä 2500 k-m². Tästä tilantarpeesta ei kovin suurta osaa voi odottaa toteutuvan näiden kuntien keskuksissa eli edellytykset erikoiskaupan monipuolistamiseen ovat vähäiset. Keskusten kehittäminen nykyiseltä pohjalta on kuitenkin mahdollista. Yleisilmeen siistiminen, toimintojen jäsentäminen ja erilaisten tapahtumien järjestäminen keskustoissa lisäävät

keskusten viihtyisyyttä ja tätä kautta keskuksien asiakaskuntaa. Uusien erikoiskaupan toimintojen saaminen keskuksiin on kuitenkin vaikeaa.

Vesannolla, Pielavedellä ja Rautalammilla erikoiskaupan ostovoimaa siirtyy kohtalaisen merkittävästi suurempiin keskuksiin. Pielavedellä ja Rautalammilla nykyinen tarjonta on hieman suurempaa kuin pienemmissä keskuksissa. Näissä kolmessa kunnassa loma-asukkaiden osuus on kohtalaisen suuri suhteessa koko markkinapotentiaaliin, joten kunnilla olisi hyvät mahdollisuudet hyödyntää loma-asukkaiden ostovoimaa. Kaavilla ostovoimaa ei juuri lainkaan siirry suurempiin keskuksiin, joten täällä todennäköisesti loma-asukkaiden ostovoimaa jo hyödynnetäänkin.

43 Kauppapalveluverkon vahvuudet ja kehittämistarpeet

Pohjois-Savon kauppapalveluverkon kehittämisen edellytykset perustuvat erilaisten kaupallisten keskusten mahdollisuuteen erikoistua kauppapalveluissa. Päivittäistavara-kaupan palveluita on kohtuullisesti ja niiden palvelutason ylläpito on tärkeää kaikissa kunnissa. Niiden kehittämisellä ei kuitenkaan saavuteta lisäarvoa, joka vahvistaa kaupallisten keskusten vetovoimaa ja tarjontaa. Vetovoimaisuus perustuu monipuoliseen erikoiskaupan tarjontaan. Vaihtoehtoisesti tarjonta syvenee erikoistuneiden toimintojen keskittyessä tiettyyn keskukseseen.

Edellä käsiteltiin kuntien kaupallisia kehittämisedellytyksiä erityisesti erikoiskaupan näkökulmasta. Näiden perusteella kuntien erikoiskauppapalveluiden kehittämismahdollisuudet ryhmiteltiin kuuteen ryhmään, joissa kaikissa on tietyt edellytykset kehittää palvelutarjontaa. Kuopiossa on maakunnan parhaat kasvuedellytykset erikoiskaupan tarjonnan kehittämisessä.

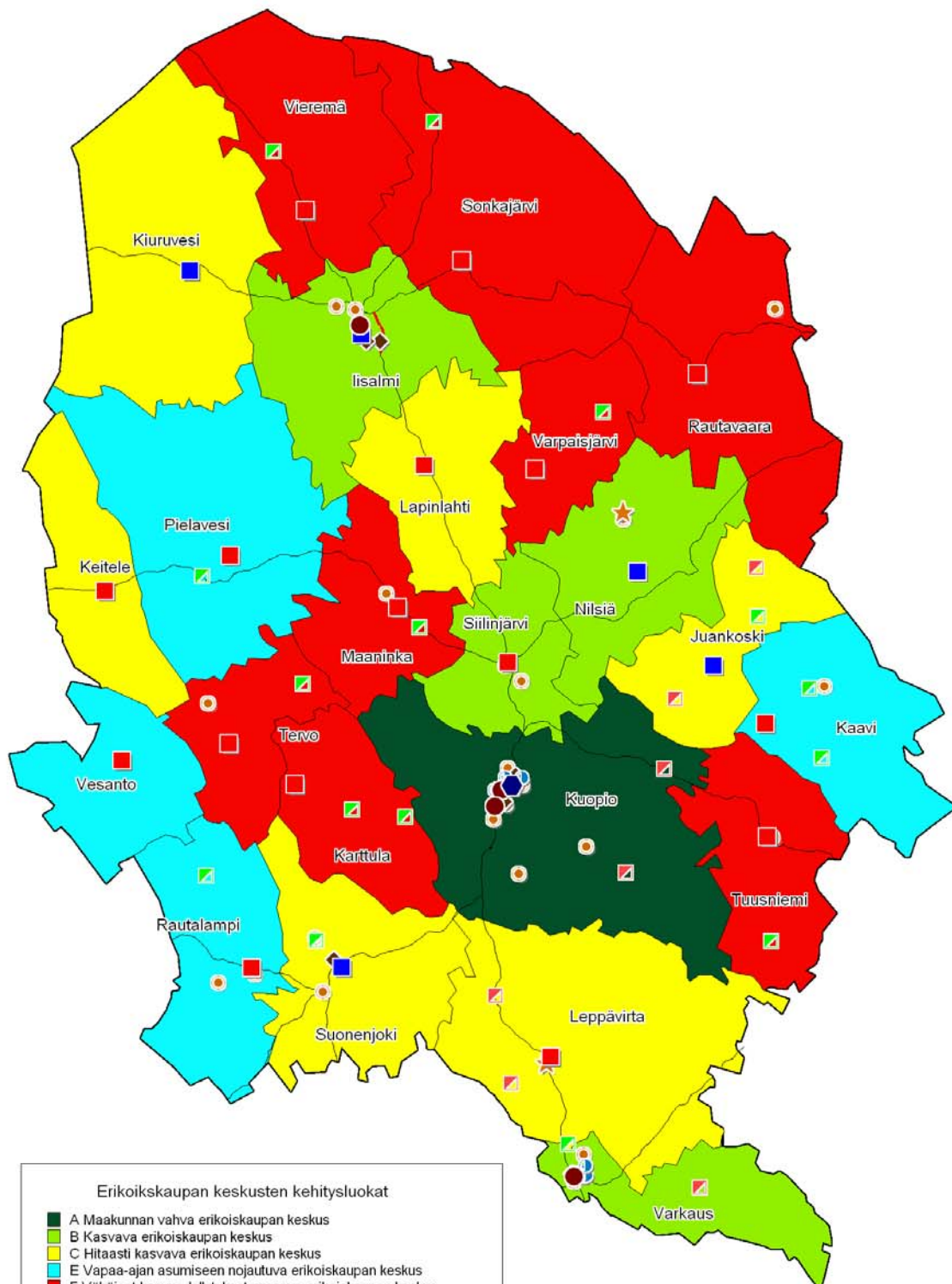
Muissa kunnissa on vaihtelevia edellytyksiä kehittää erikoiskauppapalveluita. Kaikilla kunnilla lähtökohtaisesti on edellytyksiä kasvattaa erikoiskauppapalveluita, mutta kasvu voi olla kovin hidasta tai suuret siirtymät heikentävät tarjonnan kasvun taloudellisia edellytyksiä.

Erikoiskaupan keskusten kehitysedellytykset :

- A Maakunnan vahva erikoiskaupan kasvukeskus
- B Kasvava erikoiskaupan keskus
- C Hitaasti kasvava erikoiskaupan keskus
- E Vapaa-ajan asumiseen nojautuva erikoiskaupan keskus
- F Vähäiset kasvuedellytykset omaava erikoiskaupan keskus

Muutamilla kunnilla on kohtuullisen hyvät edellytykset kasvaa erikoiskaupan keskuksina (ryhmä B). Näitä on neljä: Varkaus, Iisalmi, Nilsinä ja Siilinjärvi. Varkaus ja Iisalmi muodostavat jo omat vahvat markkina-alueensa. Nilsinä suuntautuu myös merkittävässä määrin ostovoimaa kunnan ulkopuolelta Tahkon ansiosta. Siilinjärvi on nykyisellään jo monipuolinen keskus ja kunta kasvaa Kuopion ohella nopeimmin koko maakunnassa. Kaikilla näillä on selkeästi mahdollisuuksia kasvattaa erikoiskaupan palveluvarustusta ja niiden erikoiskauppapalveluiden muutkin kehitysedellytykset ovat kohtuullisen hyvät.

Hieman hitaampaa kehitystä voidaan odottaa toisessa erikoiskaupan keskusten joukossa (ryhmä C) Niillä on nykyisin kohtuullisen monipuoliset erikoiskauppapalvelut ja kehitysodotuksia on, mutta mahdollisuudet nopeaan kasvuun ovat heikommat kuin ryhmällä B. Kasvuedellytyksiä heikentävät siirtymät ja hidas ostovoiman kasvu.

Tuomas Santasalo Ky 2006

Pohjois-Savon kuntien erikoiskaupan keskusten kehitysnäkymät

Ryhmän C kasvukeskuksiin kuuluvat Kiuruvesi, Lapinlahti, Juankoski, Keitele, Suonenjoki ja Leppävirta. Näiden kaupallinen tarjonta on nykyisellään kohtuullisen monipuolinen, eivätkä siirtymät suuriin keskuksiin ole kohtuuttoman suuret. Nämä toimivat pääosin oman kuntalais-tensa ostovoiman varassa, mikä heikentää hieman kasvuedellytyksiä.

Erikseen on tarkastelu neljää kuntaa, joiden erikoiskaupan tarjonnan kasvattaminen voisi olla mahdollista nimen omaan loma-asutuskannan varassa (ryhmä E). Nämä ovat väestö-pohjaltaan pieniä kuntia, mutta loma-asutuksen tuoma ostovoima on siinä määrin merkittävä, että sen nojaan voidaan kehitystä rakentaa. Pielavesi ja Rautalampi ovat tarjonnaltaan tällä hetkellä monipuolisemmat. Pienempiä kuntia ovat Vesanto ja Kaavi.

Pohjois-Savossa on kahdeksan kuntaa, joiden mahdollisuudet uudistaa erikoiskaupan palveluvarustustaan ovat vähäiset (ryhmä F). Nämä ovat Maaninka, Rautavaara, Varpaisjärvi, Tuusniemi, Tervo, Karttula, Sonkajärvi ja Vieremä. Kunnissa kasvuodotukset ovat pienet ja ostovoimasiirtymä nykyisin niin suurta, että edellytykset kohentaa merkittävästi palvelutarjontaa jäävät vähäisiksi. Kunnat voivat erikoistumalla löytää uusia palvelumuotoja, mutta pieni väestömäärä vähentää erikoiskaupan kasvun mahdollisuuksia. Vieremän ostovoimasiirtymä on pienin, ja keskustaa kehittämällä erikoiskaupan monipuolistaminen on saattaa olla mahdollista. Tervossa, Tuusniemellä ja Karttulassa loma-asukkaita on kuntalaisten määrään suhteutettuna paljon, mutta niiden potentiaalia ei olla ainakaan vielä onnistuttu hyödyntämään kunnan keskuksissa.

44 Verkon kehitysnäkymät ja kuntien tavoitteiden arviointi

Kauppapalveluverkon kehitys Pohjois-Savossa painottuu Kuopion ympäristöön. Seutu on ainoa kasvava seutu maakunnassa ja Kuopio on jo nyt vahva kaupallinen keskittymä maakunnassa. **Kuopion** tavoitteena on vahvistaa kaupallista ydinkeskustaa ja täydentää palvelutarjontaa, jotta keskusta säilyttäisi hyvän kilpailuaseman erikoiskaupan tarjonnassa. Kävelykeskustaa laajennetaan. Vireillä on linja-autoaseman alueen kaavoitus ja tässä yhteydessä selvitetään, sopisiko alue kauppakeskukselle ja keskustan laajentumisalueeksi.

Market- ja tilaa vaativan kaupan alueita vahvistetaan keskittämällä näille suuret vähittäiskaupan yksiköt. Monille alueille kaavoitetaan tai on jo kaavoitettu uusi liikepaikkoja. Uusia kauppa-alueita keskustan ulkopuolella ovat Kuopiossa Haapaniemen sekä Matkuksen alue.

Kuopiolla on lähipalvelukeskusten ja -pisteiden suhteen tavoitteena turvata peruspalvelut keskuksissa nykyisillä tasoillaan. Inkilänmäkeen on tulossa uusi päivittäistavarakauppa Lidl. Päivärannan ja Isovalkeisen viereen on tulossa uusi Citymarket, mikä saattaa heikentää Päivärannan nykyisiä lähipalveluita. Kuopio on maakunnallinen matkailukeskus, ja alueen matkailupalveluita kehitetään. Kokonaisuudessaan Kuopion tavoitteet keskustan kehittä-miseksi ovat saman suuntaisia kuin palveluverkkoselvityksen kehittymismahdollisuudet.

Siilinjärvellä kauppapalveluita kehitetään myös voimakkaasti. Tavoitteena on hyödyntää kasvava ostovoima ja Kuopion läheisyys. Keskustan läheisyyteen rakennetaan asuinalueita, mikä tuo ostovoimaa keskustaan. Siilinjärven keskustan eteläpuolelle keskitetään mahdollisesti tilaa vaativaa erikoiskauppaa. Kirkonkylän pohjoispuolelle suunnitellaan pitkällä aikavälillä uutta alakeskusta, jonne keskitettäisiin tilaa vaativaa kauppaa. Nykyisissä kaupallisista alakeskuksista Toivolan ja Vuorelan aluetta kehitetään tilaa vaativan kaupan keskuksena. Alueelle rakennetaan mahdollisesti myös vähittäiskaupan suuryksikkö ja liikenneasema. Siilinjärvellä on myös palveluverkkoselvityksen mukaan hyvät edellytykset kehittää keskuksiaan.

Nilsialla on tavoitteena on keskittää keskustaan erikoiskauppaa ja vähittäiskaupan suuryksiköt. Keskustan reunaan keskitetään tilaa vaativaa kauppaa. Pääkeskukseen sijoittuvat

ympäri vuotiset palvelut. Tahko on merkittävä matkailukeskus ja Tahkon keskustaan keskittään lähipalveluita sekä vapaa-ajan palveluita matkailua tukemaan. Aluetta kehitetään voimakkaasti. Myös palveluverkkoselvityksen perusteella on Nilsillä hyvät mahdollisuudet kehittää erikoiskaupan keskuksiaan.

Iisalmella on selkeät kehittämistavoitteet. Keskustataajamaa vahvistetaan kaupallisesti ja vähittäiskaupan suuryksiköt pyritään sijoittamaan keskustan reunoille, sekä pohjois- että eteläpuolelle. Iisalmella on myös tilaa vaativan kaupan alueita Marjahaka sekä Kiviranta. Kivirantaan mahdollistetaan uuden vähittäiskaupan suuryksikön rakentaminen. Marjahakaan suunnitellaan liikenneasemaa sekä tämän yhteyteen tehtaanmyymälää ja tuottajatoria, jotka houkuttelevat matkailijoita pysähtymään Iisalmessa.

Varkaudella on tavoitteena keskittää erikoiskauppaa Taulumäkeen eli Varkauden pääkeskukseen. Keskuksessa kehitetään kävelykeskustaa. Market ja tilaa vaativan kaupan alue on aivan keskustan tuntumassa ja tänne sijoitetaan suuryksiköt ja tilaa vaativat erikoiskaupat. Sekä Häyrylää että Kiertotietä ollaan kehittämässä uusina tilaa vaativan kaupan alueina, tarkoituksena on molemmille alueille sijoittaa myös liikenneasema. Lähipalvelukeskusten suhteen on tavoitteena säilyttää peruspalvelut keskuksissa. Palveluverkkoselvityksen mukaan sekä Iisalmella että Varkaudella on hyvät edellytykset kehittää kaupallisia keskuksiaan.

Suonenjoella on keskustan kehittämistavoitteena palveluiden monipuolistaminen. Keskustan reunaan Käpylän alueelle sijoitetaan tilaa vaativaa kauppaa. Iisvedellä turvataan nykyiset palvelut ja kehitetään matkailupalveluita.

Hitaan kasvun kunnista **Kiuruvedellä** on keskustan suhteen tavoitteena palveluiden monipuolistaminen, **Leppävirralla** lähinnä erikoismyymälöiden säilyttäminen keskustassa. Leppävirralla on pääkeskustan lisäksi alakeskuksia, jossa tavoitteena on pääosin päivittäistavarakaupan vahvistuminen.

Pohjois-Savon palveluverkon vähäiset kasvuedellytykset omaavien kuntien tavoitteena on pääosin toiveet tarjonnan säilymisestä tai joillakin myös monipuolistumisesta. **Karttula** ja **Tuusniemi** pyrkivät vahvistamaan kaupallista tarjontaa keskustassaan. Sekä Tuusniemellä että Karttulassa loma-asukkaiden osuus on suuri, mutta loma-asukkaiden ostovoimaa ei vielä ole onnistuttu hyödyntämään merkittävästi. Näiltä pohjilta kasvuedellytykset voivat olla paremmat, kuin mitä palveluverkkoselvityksessä on arvioitu.

Maaninka pyrkii saamaan lisää asuntoja keskustaan, jolla turvataan keskustan kehittäminen. **Rautavaaralla** panostetaan ulkoisen ilmeen kohentamiseen ja siisteyteen. Tältä osin palveluverkon kehittämisodotukset ja kuntien tavoitteet kohtaavat hyvin toisensa.

Palveluverkkoselvityksessä osilla kunnilla arvioitiin olevan erikoiskaupan kasvuedellytyksiä pohjautuen loma-asukkaiden ostovoimaan. **Kaavilla** tavoitteena on nykyisten palveluiden säilyttäminen, **Rautalammella** sekä turvata nykyisiä palveluja että parantaa niitä. **Vesannolla** asumisen tiivistys on pääasiallinen kehittämistavoite keskustassa. Kaavilla alakeskusten kehittämisessä matkailulla on suuri merkitys. Muilla kunnilla ei loma-asukkaita tai matkailua mainittu tavoitteissa. Kunnan tavoitteissa esitetyt linjaukset eivät kuitenkaan ole ristiriidassa palveluverkkoselvityksessä todetun loma-asukkaiden tarjoaman mahdollisuuden kautta.

Osa kunnista ei vastannut kehittämistavoitteita koskevaan kuntakyselyyn.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pohjois-Savon vähittäiskaupan palveluverkko rakentuu Kuopion vahvasta pääkeskuksesta, vahvoista seudullisista keskuksista Varkaudesta ja Iisalmesta sekä lukuisista kaupunki- ja kuntakeskuksista. Näitä täydentää joukko pienempiä kaupallisia lähipalvelukeskuksia. Suurin osa keskuksista nojautuu päivittäistavarakaupan palveluihin ja niitä täydentää eritasoinen joukko erikoiskaupan palveluita. Keskusten erot perustuvat ennen muuta erikoiskaupan palveluiden määrään ja monipuolisuuteen.

Keskusten lähtökohdat kehittyä tulevaisuudessa monipuolisemmiksi palvelupisteiksi ovat hyvin riippuvaista niiden kehitysedellytyksistä. Näitä lähtökohtia tarkasteltiin nykyisten kauppapalveluiden tarjonnan ja toimivuuden näkökulmasta. Suuri merkitys on myös paikallisten markkinoiden kehitys- ja kasvunäkymillä, joita tarkasteltiin ostovoiman kehityssennusteista. Vapaa-ajan asutuksella on joillakin paikkakunnilla myös selvä vaikutus markkinoiden arvon kasvuun, mikä avaa mahdollisuuksia kantaväestöä laajempiin markkinoihin. Kehitysedellytyksiä arvioitaessa suuri merkitys annettiin nykyisin tapahtuvalle ostovoiman siirtymälle. Suuri siirtymä vie edellytyksiä kehittää kauppapalveluita, vaikka muut edellytykset olisivatkin positiivisia.

Kunnilta koottiin omia näkemyksiä keskusten kaupallisen toiminnan kehittämistä. Kuntien kehitystavoitteet painottavat keskustensa kehittämistä yleisemmällä tasolla, kun tässä selvityksessä tarkasteltiin kuntien kaupallisten keskusten kehittämismahdollisuuksia erityisesti erikoiskaupan palvelutarjonnan kehittämisen kautta. Koska kaupallisten keskusten vetovoimaisuuteen ja arvoon voidaan vaikuttaa palvelutarjontaa parantamalla, kehitysmahdollisuudet kaikissa kaupallisissa keskuksissa perustuvat erikoiskauppojen tarjonnan monipuolistamiseen ja kasvuun.

Päivittäistavarakaupan myymäläverkko ja myynnin tehokkuus eivät tule merkittävästi nykyisestä kasvamaan. Kaupallisten palveluiden kasvu on erikoiskaupan kehityksen varassa. Selvityksen perusteella Pohjois-Savossa on mahdollisuuksia vahvistaa nykyisiä taajamia erikoiskaupan investoinnein ja myynnin lisäyksiin.

Kuopion asema maakunnan suurena kaupunkikeskuksena on varsin hallitseva ja sen palvelutarjonta näyttää edelleen voimistuvan. Myös seutukeskukset Varkaus ja Iisalmi ovat kasvavia erikoiskaupan keskuksia. Näiden lisäksi kasvavia erikoiskaupan keskuksia ovat Siilinjärvi ja Nilsia. Hitaasti kasvavia keskuksia ovat loput kaupungit eli Juankoski, Suomenjoki ja Kiuruvesi sekä kunnista Leppävirta, Lapinlahti ja Keitele.

Muutamalla kuntakeskukselle kasvu voi nojautua loma-asutuskantaan, mutta silloin kasvu on rajoittunutta. Suurten keskusten vaikutuspiirissä on myös kuntia joissa kasvuedellytyksiä olisi, mutta vahvat siirtymät pääkeskuksiin heikentävät olennaisesti erikoiskaupan kehitysmahdollisuuksia.

Pohjois-Savon kauppapalveluiden verkkoon ei ole näkyvissä kovin suuria muutoksia. Nykyiset suuret keskittymät vahvistuvat entisestään ja niiden läheisyyteen saattaa tulla uusia kauppa-alueita lähinnä market- ja tilaa vaativan kaupan alueita. Suurin muutos keskusrakenteessa tulee kuitenkin keskusten sisäisen kehityksen kautta. Joidenkin kuntien keskusten kehitysnäkymät ovat hyvät ja erikoistumalla saadaan kasvatettua joidenkin pienempien keskusten merkitystä kauppapalveluverkossa.

Tehdyt kehitysajatukset ovat kuntien omien tavoitteiden kanssa saman suuntaisia. Tulevaisuus tarjoaa selkeästi mahdollisuuksia kunnille. Osa kunnista ja keskuksista on jo pystynyt edistämään keskustojen kehittämistä, mistä on ollut hyötyä palveluverkon vahvistamisessa.

Liite 1

Väestö Pohjois-Savossa vuonna 2005 ja ennuste vuosille 2010, 2020 ja 2030

	2005	Pohjois-Savon liitto:			Tilastokeskus:			Vuosisuunnitus (%)	
		2010*	2020*	2030*	2010*	2020*	2030*	Liitto: 2005-30	Tk: 2005-30
Kuopio	90 726	93 200	98 600	103 600	91 316	90 915	89 317	0,5 %	-0,1 %
Karttula	3 523	3 500	3 600	3 650	3 487	3 492	3 480	0,1 %	0,0 %
Maaninka	3 781	3 700	3 700	3 600	3 703	3 586	3 474	-0,2 %	-0,3 %
Siilinjärvi	20 271	20 800	21 900	22 850	20 923	21 478	21 371	0,5 %	0,2 %
Kuopion seutu	118 301	121 200	127 730	133 700	119 429	119 471	117 642	0,5 %	0,0 %
Iisalmi	22 482	22 100	21 200	20 500	21 672	20 517	19 545	-0,4 %	-0,6 %
Kiuruvesi	9 745	9 300	8 600	7 900	9 047	8 043	7 358	-0,8 %	-1,1 %
Keitele	2 760	2 700	2 500	2 350	2 603	2 425	2 291	-0,6 %	-0,7 %
Lapinlahti	7 513	7 400	7 200	7 000	7 303	7 036	6 817	-0,3 %	-0,4 %
Pielavesi	5 482	5 200	4 700	4 200	5 077	4 560	4 209	-1,1 %	-1,1 %
Sonkajärvi	4 951	4 800	4 400	4 050	4 637	4 397	4 029	-0,8 %	-0,8 %
Varpaisjärvi	3 068	2 900	2 700	2 450	2 868	2 590	2 409	-0,9 %	-1,0 %
Vieremä	4 125	3 900	3 600	3 250	3 822	3 462	3 229	-0,9 %	-1,0 %
Ylä-Savon seutu	60 126	58 300	54 785	51 700	57 029	53 030	49 887	-0,6 %	-0,7 %
Suonenjoki	7 766	7 600	7 300	7 140	7 301	6 812	6 429	-0,3 %	-0,8 %
Rautalampi	3 678	3 500	3 200	2 930	3 310	2 952	2 723	-0,9 %	-1,2 %
Tervo	1 835	1 800	1 800	1 750	1 826	1 748	1 670	-0,2 %	-0,4 %
Vesanto	2 583	2 400	2 200	1 980	2 389	2 104	1 918	-1,1 %	-1,2 %
Sisä-Savon seutu	15 862	15 400	14 440	13 800	14 826	13 616	12 740	-0,6 %	-0,9 %
Juankoski	5 583	5 500	5 100	5 050	5 358	4 987	4 703	-0,4 %	-0,7 %
Kaavi	3 596	3 500	3 300	3 250	3 473	3 284	3 149	-0,4 %	-0,5 %
Nilsia	6 595	6 500	6 100	6 100	6 217	5 878	5 564	-0,3 %	-0,7 %
Rautavaara	2 090	2 000	1 700	1 550	1 928	1 691	1 515	-1,2 %	-1,3 %
Tuusniemi	2 998	2 900	2 800	2 750	2 893	2 798	2 715	-0,3 %	-0,4 %
Koillis-Savon seutu	20 862	20 400	19 080	18 700	19 869	18 638	17 646	-0,4 %	-0,7 %
Varkaus	23 946	23 700	23 300	22 750	23 605	22 514	21 523	-0,2 %	-0,4 %
Leppävirta	10 967	10 800	10 600	10 350	10 726	10 388	10 027	-0,2 %	-0,4 %
Varkauden seutu	34 913	34 500	33 965	33 100	34 331	32 902	31 550	-0,2 %	-0,4 %
Pohjois-Savo	250 064	249 900	250 000	251 000	245 484	237 657	229 465	0,0 %	-0,3 %

Lähde: Pohjois-Savon Liitto, Tilastokeskus

Liiton vuoden 2010 ennusteet arvioitu 2020 ja 2030 ennusteiden pohjalta

Liiton vuoden 2020 kuntakohtaiset ennusteet arvioitu seutukuntakohtaisten ennusteiden pohjalta

Liite 2
Vähittäiskaupan toimipaikat ja myynti (milj. euroa) Pohjois-Savossa vuonna 2004

	Kuopio		Karttula		Maaninka		Siilinjärvi		Iisalmi		Kiuruvesi		Keitele		Lapinlahti	
	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti
Päivittäistavarakauppa	107	170,6	9	5,9	8	5,7	18	40,6	27	26,4	10	18,2	3	6,8	9	11,3
Tavaratalokauppa	14	191,8			1	1,4			5	76,3	2	5,2			1	2,6
Tilaa vaativa erikoiskauppa	50	89,5	1	0,3	2	1,8	6	11,1	21	21,4	4	7,8	5	3,3	4	4,9
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	32	44,1	2	2,2	1	1,3	6	10,7	9	10,4	2	4,0	1	1,5	4	4,3
Muotikauppa	71	43,8					8	5,6	25	7,9	6	2,8	4	0,2	2	0,9
Pienet erikoiskauopat	150	85,4	3	0,4	2	0,2	24	10,3	39	16,1	15	6,0	3	1,0	9	2,3
Käytettyjen tavaroiden vk	15	3,0					5	0,7	2	0,2	1	0,1			1	0,1
Vähittäiskauppa yhteensä	439	628,1	15	8,8	14	10,5	67	79,1	128	158,7	40	44,2	16	12,8	30	26,4

	Pielavesi		Sonkajärvi		Varpaisjärvi		Vieremä		Suonenjoki		Rautalampi		Tervo		Vesanto	
	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti
Päivittäistavarakauppa	10	15,0	5	5,6	8	7,9	4	7,6	14	20,0	6	9,2	5	3,4	6	5,7
Tavaratalokauppa									2	5,2						
Tilaa vaativa erikoiskauppa	2	2,7	2	2,3	2	1,1	3	5,6	7	7,7	3	3,3	1	0,3	3	2,6
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	2	2,9	2	3,6	1	1,5	1	2,1	2	4,0	1	1,8	1	1,5	1	1,5
Muotikauppa	4	1,2			1	0,4	3	1,2	4	1,8	2	0,7				
Pienet erikoiskauopat	6	1,7	5	0,7	3	0,3	1	0,1	16	4,8	5	1,1	1	0,2		
Käytettyjen tavaroiden vk									2	0,2						
Vähittäiskauppa yhteensä	24	23,6	14	12,2	15	11,1	12	16,6	47	43,6	17	16,0	8	5,4	10	9,9

	Juankoski		Kaavi		Nilsia		Rautavaara		Tuusniemi		Varkaus		Leppävirta		POHJOIS-SAVO	
	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti	tp	myynti
Päivittäistavarakauppa	12	10,4	5	12,4	10	20,6	3	4,2	8	5,8	29	31,2	14	21,5	330	465,8
Tavaratalokauppa					1	3,5					6	63,8	1	2,5	33	352,2
Tilaa vaativa erikoiskauppa	4	2,8	1	2,3	4	7,5	1	0,7	2	1,0	28	37,6	4	5,6	160	223,1
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	3	5,0	2	3,5	2	5,4	1	1,3	2	1,4	9	15,9	3	3,9	90	134,0
Muotikauppa	1	0,2	1	0,5	4	2,1	1	0,3			22	8,6	6	2,4	165	80,6
Pienet erikoiskauopat	10	2,6	4	1,3	12	5,4			3	0,8	53	17,7	17	5,7	381	164,2
Käytettyjen tavaroiden vk	1	0,1									3	0,3	1	0,1	31	4,8
Vähittäiskauppa yhteensä	31	21,0	13	20,0	33	44,6	6	6,6	15	8,9	150	175,1	46	41,6	1 190	1 425

Lähde: Tilastokeskus, yritystilasto

Liite 3

Vähittäiskauppaan kohdistuva ostovoima Pohjois-Savossa vuonna 2004

milj. euroa	Kuopio	Karttula	Maaninka	Siilinjärvi	Iisalmi	Kiuruvesi
Päivittäistavarakauppa	219,3	8,0	9,8	44,2	56,8	26,3
Tilaa vaativa erikoiskauppa	50,6	1,8	2,1	10,5	12,5	5,6
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	49,1	1,7	2,1	9,7	12,2	5,5
Muotikauppa	40,0	1,3	1,5	8,2	9,4	4,0
Pienet erikoiskaupat	71,6	2,3	2,6	14,5	16,7	6,9
Vähittäiskauppa yhteensä	430,7	15,1	18,2	87,1	107,7	48,4

milj. euroa	Keitele	Lapinlahti	Pielavesi	Sonka-järvi	Varpais-järvi	Vieremä
Päivittäistavarakauppa	7,3	19,3	14,6	12,7	8,8	11,3
Tilaa vaativa erikoiskauppa	1,6	4,2	3,1	2,8	2,0	2,5
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	1,5	4,1	3,1	2,8	1,9	2,3
Muotikauppa	1,2	3,2	2,2	2,0	1,4	1,8
Pienet erikoiskaupat	2,0	5,5	3,9	3,5	2,4	3,1
Vähittäiskauppa yhteensä	13,5	36,3	27,0	23,8	16,5	20,9

milj. euroa	Suonen-joki	Rauta-lampi	Tervo	Vesanto	Juankoski	Kaavi
Päivittäistavarakauppa	20,4	9,9	5,0	7,7	15,4	9,4
Tilaa vaativa erikoiskauppa	4,5	2,2	1,1	1,7	3,3	2,0
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	4,5	2,2	1,1	1,7	3,2	2,0
Muotikauppa	3,3	1,6	0,8	1,2	2,4	1,4
Pienet erikoiskaupat	5,8	2,7	1,4	2,1	4,1	2,4
Vähittäiskauppa yhteensä	38,6	18,6	9,3	14,4	28,3	17,2

milj. euroa	Nilsinä	Rauta-vaara	Tuusniemi	Varkaus	Leppävirta	Pohjois-Savo
Päivittäistavarakauppa	17,2	5,7	8,4	62,3	27,3	627,2
Tilaa vaativa erikoiskauppa	3,7	1,2	1,8	13,8	5,9	140,6
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	3,7	1,3	1,9	13,7	5,8	137,1
Muotikauppa	2,7	0,9	1,3	10,5	4,4	106,6
Pienet erikoiskaupat	4,7	1,5	2,3	18,5	7,5	188,0
Vähittäiskauppa yhteensä	32,0	10,5	15,7	118,8	50,9	1 199,6

Lähde: Tuomas Santasalo Ky 2006

Liite 3

Loma-asunnot ja loma-asukkaiden ostovoima (milj. euroa) Pohjois-Savossa vuonna 2004

	Kuopio	Karttula	Maaninka	Siilinjärvi	Iisalmi	Kiuruvesi
Loma-asunnot	5 137	1 319	929	975	1 256	1 051
Ulkokuntalaiset	21 %	85 %	77 %	58 %	35 %	45 %
Henkilömäärä	3 303	3 355	2 159	1 705	1 306	1 412
Ostovoima Pt-kauppa	2,0	1,9	1,4	0,9	0,8	0,9
Ostovoima erikoiskauppa	1,9	1,7	1,2	0,9	0,7	0,8
Loma-as.Ostovoima	3,9	3,6	2,6	1,8	1,6	1,7

	Keitele	Lapinlahti	Pielavesi	Sonka-järvi	Varpais-järvi	Vieremä
Loma-asunnot	426	976	1 473	810	596	502
Ulkokuntalaiset	58 %	60 %	69 %	67 %	61 %	59 %
Henkilömäärä	741	1 768	3 064	1 619	1 092	886
Ostovoima Pt-kauppa	0,5	1,1	2,0	1,0	0,8	0,6
Ostovoima erikoiskauppa	0,4	1,0	1,7	0,9	0,7	0,5
Loma-as.Ostovoima	0,9	2,1	3,7	1,9	1,5	1,1

	Suonen-joki	Rauta-lampi	Tervo	Vesanto	Juankoski	Kaavi
Loma-asunnot	1 064	1 527	874	816	1 012	1 145
Ulkokuntalaiset	59 %	78 %	75 %	67 %	66 %	67 %
Henkilömäärä	1 877	3 594	1 961	1 645	2 005	2 290
Ostovoima Pt-kauppa	1,2	2,4	1,3	1,2	1,4	1,5
Ostovoima erikoiskauppa	1,1	2,1	1,1	1,0	1,2	1,2
Loma-as.Ostovoima	2,3	4,5	2,4	2,2	2,5	2,7

	Nilsia	Rauta-vaara	Tuusniemi	Varkaus	Leppävirta	Pohjois-Savo
Loma-asunnot	1 907	550	1 300	1 296	2 986	29 927
Ulkokuntalaiset	68 %	68 %	78 %	32 %	65 %	**
Henkilömäärä	3 906	1 121	3 055	1 234	5 842	50 941
Ostovoima Pt-kauppa	2,6	0,7	2,1	0,8	3,6	32,8
Ostovoima erikoiskauppa	2,2	0,6	1,8	0,7	3,1	28,7
Loma-as.Ostovoima	4,8	1,4	3,9	1,5	6,8	61,5

Lähde: Tilastokeskus, Santasalo Ky

Liite 3

Vähittäiskauppaan kohdistuva ostovoima Pohjois-Savossa vuonna 2020

milj. euroa	Kuopio	Karttula	Maaninka	Siilinjärvi	Iisalmi	Kiuruvesi
Päivittäistavarakauppa	315,2	10,8	12,6	63,0	70,3	30,2
Tilaa vaativa erikoiskauppa	104,5	3,5	3,9	21,5	22,3	9,3
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	83,7	2,8	3,2	16,3	18,1	7,6
Muotikauppa	80,7	2,5	2,8	16,3	16,3	6,5
Pienet erikoiskaupat	121,4	3,7	4,0	24,4	24,5	9,4
Vähittäiskauppa yhteensä	705,5	23,3	26,5	141,5	151,5	62,9

milj. euroa	Keitele	Lapinlahti	Pielavesi	Sonka-järvi	Varpais-järvi	Vieremä
Päivittäistavarakauppa	8,6	24,1	16,2	14,7	10,1	12,8
Tilaa vaativa erikoiskauppa	2,7	7,6	5,0	4,7	3,2	4,1
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	2,2	6,1	4,2	3,8	2,6	3,1
Muotikauppa	1,9	5,5	3,5	3,3	2,3	2,9
Pienet erikoiskaupat	2,8	8,1	5,1	4,8	3,3	4,2
Vähittäiskauppa yhteensä	18,1	51,5	33,9	31,3	21,5	27,1

milj. euroa	Suonen-joki	Rauta-lampi	Tervo	Vesanto	Juankoski	Kaavi
Päivittäistavarakauppa	25,1	11,2	6,1	8,2	18,5	11,3
Tilaa vaativa erikoiskauppa	8,0	3,6	1,9	2,6	5,7	3,4
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	6,7	3,0	1,6	2,2	4,6	2,9
Muotikauppa	5,7	2,5	1,3	1,8	4,0	2,4
Pienet erikoiskaupat	8,5	3,7	2,0	2,7	5,8	3,5
Vähittäiskauppa yhteensä	54,0	24,0	13,0	17,5	38,6	23,5

milj. euroa	Nilsia	Rauta-vaara	Tuusniemi	Varkaus	Leppävirta	Pohjois-Savo
Päivittäistavarakauppa	21,2	6,0	10,2	79,0	34,9	820,4
Tilaa vaativa erikoiskauppa	6,6	1,9	3,2	25,2	10,9	265,3
Alko ja terveydenhoitoalan kauppa	5,5	1,6	2,7	20,8	8,9	214,4
Muotikauppa	4,6	1,3	2,2	18,6	7,9	196,7
Pienet erikoiskaupat	6,8	1,9	3,2	27,8	11,4	292,7
Vähittäiskauppa yhteensä	44,8	12,6	21,5	171,3	74,0	1 789,5

Lähde: Tuomas Santasalo Ky 2006

Liite 4
Kuntien näkemykset palveluverkon kehittämisestä

Kunta	Kehittämistavoitteet	Erikoistumisen painopistealueet	Toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukykyyn edistämiseksi
Iisalmi			
Ydinkeskusta	Keskustataajaman kaupallinen kehittäminen ja ydinkeskustan alueellinen tukeminen.	Erikoiskauppa	Torin saneeraus, kävelykatu, kauppahallin saneeraus
	Vähittäiskaupan suuryksiköt pyritään sijoittamaan keskusta.	Kauppakeskuksen kehittäminen, 5-6 korttelin kehtys	
Koljonvirrantien market-alue		Tilaa vaativa kauppa, Prisma	
Kaupalliset alakeskukset			
Marjahaka		Autokauppa, tilaa vaativa kauppa	Tonttitarjonta
Kiviranta	Vähittäiskaupan suuryksikkö	Tilaa vaativa kauppa, autokauppa, huonekalukauppa, rautakauppa	
Matkailukeskittymät			
Runnin kylpylä	Nykyisen toiminnan kehittäminen	Kylpylä-kuntotus	Kaavoitus
Koljonvirta	Hist. matkailukeskus	Karavaanarialue, camping	Kehittämishankkeet
Marjahaka	ABC-liikenneasema, tehtaanmyymälä, tuottajatori, tilaa vaativaa kauppaa		Kaavoitus
Kaavi			
Keskusta	Säilyttää nykyiset palvelut		
Kaupalliset alakeskukset			
Luikonlahti	Säilyttää nykyiset palvelut	Matkailu	
Kortteinen	Säilyttää nykyiset palvelut	Matkailu	
Matkailukeskittymät			
Vaikon keskittymä	Löytää Vaikolle veturiyitys kalastus- ja erämatkailuun	Kalastus- ja erämatkailu, leiritoiminta	Infran rakentaminen Vaikolle, kun on varmuutta veturiyityksestä
Karttula			
Keskusta	Päivittäistavarakaupan palveluiden kehittäminen ja erikoiskaupan palveluiden laajentaminen		Hyvän peruspalvelurakenteen turvaaminen
Kaupalliset alakeskukset	Päivittäistavarakaupan edellytysten turvaaminen		Joustavan ja reagoitiverkän päätöksentekoprosessin kehittäminen Asukaspoljan turvaaminen

Kunta	Kehittämistavoitteet	Erikoistumisen painopistealueet	Toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukyyn edistämiseksi
Kiuruvesi Keskusta	Palvelutarjonnan ja valikoimien laajentaminen Erikoisliikkeiden elinvoimaisuuden tukeminen Tyhjiä liikkeiden saaminen käyttöön	Maatalouskaupan ja rakennustarvikekaupan laajentaminen	Osallistuminen yhteismarkkinoitiin mm. palveluhakemiston toimittaminen, messutoiminta Esittelytaulujen ylläpito valtatie 27:n levähdyspaikoilla Yhteistyö liikekiinteistöjen omistajien kanssa uusien vuokralaisten löytämiseksi Yhteistyön kehittäminen yrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen kanssa
Matkailukeskittymät Alue on maaseutumatkailualue, eikä varsinaisia keskittymiä ole.	Maaseutumatkailuyritysten verkostoitunut palvelu- ja ohjelmatoiminta	Maaseutumatkailun kehittäminen, ohjelmapalvelut	Tehostettu maaseutuyritysten neuvontatyö ja osallistuminen kehittämishankkeisiin.
Kuopio Keskusta	Keskustatoiminnot		Alatorihanke ja kävelykeskustan laajennus Linja-autoaseman kaavoitus, kauppakeskus mahdollisuus selviteillä
Kaupalliset alakeskukset Pyörö Iloharijun market-alue Kolmisoppi market-alue	Väestön palvelut, aluekeskustatason palvelut Market-keskittymä Market-keskittymä, keskus täynnä, ei tilaa laajentua	Peruspalvelut 14000 asuukaalle Hypermarketit Hypermarketit	Carlssonin laajennus, Prismen laajennus, Tarjousmaksin laajennus E.Hartikainen Oy autoliike valmistumassa (15.000k-m2) Alekyläkauppa rakentaa lisää liikealaa ja vuokraa sitä eteenpäin.
Leväsen kauppakeskittymä	Tiva-kaupan keskittymä. Huonekalukauppa yms tivakauppa, Tokmanni	Tiva-kauppa, aletavarat	Leväsen lammen ympärille kaupalliset palvelut, alue rakentuu n. 1 km matkalta
Haapaniemen kauppakeskus	Kauppakeskus 15000 + 30000 k-m2	Erikoiskauppa, keskustatoimintoja	Huonekalu- ja sisustuskaupan keskittymän 1- ja 2- vaiheet toteutuneet, 3-vaihe lähdössä toteutumaan.
Matkukseen alue	Tiva-kauppa, isoja toimijoita	Tiva	Alueen kaavoitus Kaavoitus

Kunta	Kehittämistavoitteet	Erikoistumisen painopistealueet	Toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukyyn edistämiseksi
Melalahti	Lähipalvelukeskus, vanha kuntakeskus	Peruspalvelut	
Vehmersalmi	Lähipalvelukeskus, vanha kuntakeskus	Peruspalvelut	
Männistö	Monipuolinen lähipalvelukeskus	Peruspalvelut	
Puijonlaakso	Monipuolinen lähipalvelukeskus	Peruspalvelut	
Neulamäki	Lähipalvelukeskus	Peruspalvelut	
Inkilänmäki	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	CM tulossa viereen
Julkula	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Jynkkä	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	Lidl tulossa
Kelloniemi	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Kurkimäki	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Lehtoniemi	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Länsi-Puijo	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Pirtti	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Päiväranta/Isovalkeinen	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Saarijärvi	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Särkiniemi	Lähipalvelupiste	Peruspalvelut	
Matkailukeskittymät			
Puijon alue	Matkailu- ja urheilukeskus.	Urheilu ja liikunta	Urheilu- ja liikuntakeskushankeen vahvistuminen
Rauhalahdi	Leirintäalueen kehittäminen, kartanon kehittäminen, Uppo-Nallen koti	Perhematkailukohde	Kylpylä-hotelli saneerattu
Ritoniemi	Venereittien varrella, erämaahotelli	Tilaiskäyttö, tasokas pitopalvelu, ratsastuskeskus	
Koivumäen kartano			
Leppävirta			
Kirkonkylä	Erikoismyymälät kyettävä säilyttämään. Uusi kauppaketjusuurmymymälä.	Matkailua tukevaa kauppaa	Infra ja verkostojen kehittäminen, liikennejärjestelyt
Kaupalliset alakeskukset			
Oravikoski	Oravikoski muodostuneen KOP-alueen julkisten palveluiden keskuspaikaksi. Päivittäistavarakaupan vahvistaminen	1. Päivittäistavarat 2. Tuotannollinen toiminta	Kaavoitus- ja palvelurakennetarkaisut tukevat
Sorsakoski	Päivittäistavarakaupan vahvistaminen, muu palvelutoiminta		Tonttipolitiikka, kaavoitus vanhentunut -> uudistaminen
Paukarlahti	Sijaitsee lähellä VT 5 ja VT 9 risteystä, joka on otollinen tilaa vaativan kaupan alue	Mahdollinen suurmymymälä palvelemaan VT 5 kehityskäytävän eteläisiä alueita	Asumisen edistäminen maankäyttötarkaisuin, liikenne

Kunta	Kehittämistavoitteet	Erikoistumisen painopistealueet	Toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukyyn edistämiseksi
Matkailukeskittymät Unnukka	Kehittyä edelleen osana Kalmalahden alueen matkailupalvelukokonaisuutta tukien ja siihen tukeutuen	Hyvinvointimatka: terveys, elämys,	Leppävirran matkailun masterplan
Maaninka Keskusta	Asuntorakentamista tiivistetään ja kerrostalo rakennetaan	Väestöä lisää palvelun kehittämiseksi	Väestömäärä keskustaan, yrittäjiä lisää alueelle
Matkailukeskittymät Viannankoski	Matkailukeskus	Tanssipainotteinen majoitus- ja pysäytymispaikka	
Nilsia Keskusta	Monipuolinen palvelukeskus. Pääkeskus - ympärivuotiset palvelut	Keskusta-alue erikoiskauppaa ja suuret yksiköt. Keskustan reunaan mahdollisesti tiva-kauppaa. Agrimarket jo rakentunut.	Yritysten tavoitteita toteuttaen yrittetään joustaa tarpeiden mukaan.
Alakeskukset Tahkon keskusta	Lähipalvelut ja vapaa-ajan palvelut	Merkkituotemyymälät, kv-tuotteita, sivumyymälät (päämyymälät keskustassa)	Riittävät tilavaraukset alakeskuksen toiminnalle
Matkailukeskittymät Tahkon matkailukeskus	Vahva matkailukeskus ja palveluita	Talvimatka, golf-matka	Keskusta-alueen kaava mahdollistaa rakentamisen. Loma-asukasmäärän vahva kasvu.
Nipastahko	Golf-keskus	Golf-keskus. Matkailukeskus - tuleva sisältö vielä kehittymässä.	Kaavoituksella luotu edellytykset
Rautalampi Keskusta	Turvata ja parantaa yksityisiä ja julkisia kunnan sekä valtion palveluita Uudet työpaikat	Päivittäistavarakauppakeskus (Peeässä) Aluelämpölaite Alkon myymälä Koulukeskussanaara Ratsastusmatkailun koulutus ja kehittämiskeskus Erikoislukio (Koululukio) Toholahden kontti- ja elementtirakentamisen keskus	2007-2008 rakentaminen 2008 rakentaminen 2009 myymälän avaus 20036-2007 saneeraus 2010 toiminta 2007 toiminta 2010 rakentaa erikoistunut teollisuusalue

Kunta	Kehittämistavoitteet	Erikoistumisen painopistealueet	Toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukyyn edistämiseksi
Kaupalliset alakeskukset Kerkonkoski			
Matkailukeskittymät Törmälän loma- ja kurssikeskus	Nykyisiä vuodepaikkoja noin 80	Henkisen ja hengellisen kasvaimisen ja lomailun keskus	2007-2008 markkinointi
Timeshare lomakylä	85 uutta vuodepaikkaa	Henkisen ja hengellisen kasvaimisen ja lomailun keskus	2015 rakentaminen valmis
Rämäkkä	Laskettelukeskus	Perherinne	2015
Rautavaara Keskusta	Ulkoisen ilmeen (siisteys) parantaminen		Puistorakentaminen, tonttitarjonta, markkinointi
Matkailukeskittymät Metsäkartanon alue	Kehittäminen yhteisöjen lomakohteeksi	Nuorisomatkat, elämysmatkat, hoivamatkat	Ohjelmapalvelut, rakennuskannan parantaminen, Metsäkylän alueen tonttien myynti
Siilinjärvi Keskusta	Etelä puolelle mahdollisesti tilaa vaativaa kauppaa		Asuinalueiden rakentaminen keskuksen läheisyyteen
Kaupalliset alakeskukset Vuorela/Toivala	Mahdollisesti tilaa vaativaa kauppaa tai kaupan suuryksikkö ja liikennekeskus		Asuinalueiden rakentaminen keskuksen läheisyyteen
Kirkonkylän pohjoispuolelle mahdollisesti uusi alakeskus	Mahdollisesti tilaa vaativaa kauppaa		
Matkailukeskittymät Kasurila		Hiihtokeskus	
Vuorela		Kuntoutus/kylpylä	
Tarina Golf		Monipuolinen golfkeskus, 12 täysipitkää kenttää ja taviharjoittelukeskus	

Kunta	Kehittämistavoitteet	Erikoistumisen painopistealueet	Toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukyyn edistämiseksi
Suonenjoki Keskusta	Palveluiden monipuolistaminen		Tiiviin rakenteen säilyttäminen
Kaupalliset alakeskukset Iisvesi	Palveluiden turvaaminen -> matkailupalvelut	Päivittäistavarakauppa, rantapaviljonki	
Käpylä (lähes kiinni keskustarakenteesta? onko tämä keskustan laajenemissuunta?)	Palveluiden laajentaminen = tiva	Tilaa vaativa kauppa, rauta-, maatalous-, rakennus-, auto-, huonekalu-, rengaskauppa, Tokmanni	Mahdollisuus laajentua tien kummallekin puolelle
Matkailukeskittymät Koskelon matkailukeskus	Matkailukeskittymä/liikenneasema, perustuu nykyiseen yritykseen	Caravan-alue, ravintola (A-oik.), tehtaanmyymälä, Shell-huoltamo	Mahdollisuus kehittää ohikulkutien palveluita (huonekalukauppa)
Iisveden ranta - Kinnulanniemi	Vierasvenesatama, vesistömatkailun kehittäminen	Vesistömatkailupiste: ravintola, venepalvelut	Päijänne-Saimaa -kanava
Tuusniemi Keskusta	Kaupan palvelut, erikoisliikkeet	Nykyisten tavaratalojen vahvistaminen: S-market, K-market, Siwa. Rauta-, huonekalu-, kodinkonekauppa.	Kaavoitus ja ympäristön kunnostaminen, toimitilat, kunnallistekniikka
Kaupalliset alakeskukset Kosula, Etelä-Tuusniemi		K-kyläkauppa	
Matkailukeskittymät Hojo-Hojo, viihdekeskus satama-alueella	Hotellin rakentaminen, ravintolan laajennus	Palvelu- ja ohjelmointikeskus myös kunnan muille matkailualan yrityksille	Maapoliittikka, kaavoitus, ympäristö, kunnallistekniikka
Tuusniemen satama-alueen yrityskeskus	Nykyisten matkailuyritysten kehittäminen ja laajentaminen		Uimaranta, karavaanialue, satamapaviljonki
Satama-alue	Veneläijöiden ja VT 17 ym liikenteen pysähdys- ja palvelukeskus		

Kunta	Kehittämistavoitteet	Erikoistumisen painopistealueet	Toimenpiteet elinkeinotoiminnan ja kilpailukyyn edistämiseksi
Varkaus			
Taivassalmi	Kerrostalarakentamista. Erikoistavarakaupat. Kävelykeskusta.	Liikekeskusta-aseman tukeminen	Kauppakatu saneeraus toteutettu. Tonttiluovutus. Kaavoitus.
Market-alue	Suuryksiköiden ja tilaa vaativan kaupan keskus keskustan reunassa	Hypemarketit, alennustavaratalot ja tilaa vaativa kauppa	Suuryksikköalueeseen kaavoitus ja tonttiluovutus
Kaupalliset alakeskukset			
Päiviönsaari	Hotelli/majoitus, kerrostalarakentamista	Majoitus/viihdekeskusta, hallintokeskus	Navitas II ja III toteutus. Päiviönsaaren aluekeskuksen saneeraus menellään. Yleissuunnittelu.
Kommila	Vanhusten palveluasuntoja sairaalan läheisyyteen	Terveystienhuollon ja sosiaalipalvelujen keskittymä	Kaavoitettu ydintä ja mahdollistettu toimenpiteet.
Häyriä	Tilaa vaativaa erikoiskauppaa, matkailukeskittymä/liikenneasema	Paljon tilaa vaativien erikoiskauppojen alue ja liikenneaseman sijoitus	
Kangaslampi	Kunnan alakeskus. Vahvistetaan elinvoimaisuutta. Vanhusten uusia palveluasuntoja.	Peruspalvelujen ja kaupan palveluiden säilyttäminen	Keskustan ilmettä korjattu torilla.
Kiertotie	Tilaa vaativaa erikoiskauppaa	Tilaa vaativaa erikoiskauppaa, matkailukeskittymä/liikenneasema	Tontin markkinointi ja kaavoitus
Matkailukeskittymät			
Kuntoranta	Kylpylä/majoituspalvelut		Kylpylän laajennus tehty
Taipale	Vierasvenesatama		
MMM-Zepelin			
Varkauden portti			
Pitkäniemenkartano	Alueen kehittäminen matkailupalveluilla	Majoitusta, pitopalvelua yms.	
Vesanto			
Keskusta	Asumisen tiivistys		Kaavamuutokset

Liite 5
Kuntien palveluverkon kehittämisen edellytykset erikoiskauppapalveluiden osalta vuoteen 2020

	Erikoiskaupan Tarjonta	My-teho	Ov-kasvu- indeksi	Siirtymä	Loma- asutus	Invest. tarve	Erikois- tuminen	Kehittämismahdollisuudet	Kehitys- luokka
Maakuntakeskus	+++	+++	122,2	69 %	0,9 %	54 400		Erikoiskaupan vahva keskus, asema vahvistuu.	A
<i>Vemmersalmi</i>								Peruspalvelut säilyvät, erikoiskaupan tarjontaa vaikeaa vahvistaa, koska pääkeskus, market-keskukset sekä tiva-keskukset vetävät ostovoimaa.	
<i>Melalahti</i>									
<i>Pyörö</i>									
<i>Männistö</i>									
<i>Puijonlaakso</i>									
<i>Neulamäki</i>									
<i>Inkilänmäki</i>								Peruspalvelut säilyvät, erikoiskaupan tarjontaa vaikeaa vahvistaa, koska pääkeskus, market-keskukset sekä tiva-keskukset vetävät ostovoimaa.	
<i>Julkula</i>									
<i>Jynkkä</i>									
<i>Kelloniemi</i>									
<i>Kurkimäki</i>									
<i>Lehtoniemi</i>									
<i>Länsi-Puijo</i>									
<i>Pirtti</i>									
<i>Päiväranta/Isovalkeinen</i>									
<i>Saarijärvi</i>									
<i>Särkiniemi</i>									
<i>Iloharjun market-alue</i>							suuryksiköt	Kehittämisen painopiste on hypermarket-kaupassa sekä tilaa vaativassa erikoiskaupassa	
<i>Kolmisoppi market-alue</i>							suuryksiköt		
<i>Leväsen kauppakeskittymä</i>							tiva		
<i>Kolmisopentie - Voittikatu</i>							tiva		
<i>Inkilänmäki - Kettulanlahti</i>							tiva		
<i>Matkuksen alue</i>							tiva		
<i>Puijon alue</i>							matkailu		
<i>Rauhalahti</i>							matkailu		
<i>Ritoniemi</i>							matkailu		
<i>Koivumäen kartano</i>							matkailu		
Kaupunki- ja kuntakeskukset									
Karttula	+++	----	109,0	-58 %	19,3 %	1 300		Vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvuille.	F
<i>Syvänniemi</i>								Suuret siirtymät heikentävät edellytyksiä, loma-asukkaat voivat parantaa kehitysmahdollisuuksia.	
<i>Pihkainmäki</i>									

	Erikoiskaupan Tarjonta	My-teho	Ov-kasvu- indeksi	Siirtymä	Loma- asutus	Invest. tarve	Erikois- tuminen	Kehittämismahdollisuudet	Kehitys- luokka
Maaninka Kinnulanlahti Viannankoski	----	----	95,0	-49 %	12,5 %	1 400	matkailu	Vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvuille. Suuret siirtymät heikentävät edellytyksiä, loma- asukkaat voivat parantaa kehitysmahdollisuuksia.	F
Siihtijärvi Vuorela/Toivala Kasurila Tarina Golf	----	++++	120,3	-9 %	2,1 %	11 000	matkailu matkailu	Monipuolinen tarjonta ja voimakas ostovoiman kasvu helpottaa tarjonnan kehittämistä. Uhkana Kuopion kehittyminen ja ostovoiman virtaaminen maakunta- keskukseen.	B
Iisalmi Marjahaka Kiviranta Koljonvirtantien market-alue Runnin kylpylä Koljonvirta	++++	----	85,8	79 %	1,4 %	9 200	tiva, matkailu tiva suuryksiköt matkailu matkailu	Seudullinen keskus, jonne ostovoimaa siirtyy merkittävästi myös lähikunnista. Hyvät edellytykset erikoiskaupan tarjonnan kehittämiseksi. Market- ja tiva-alueille keskitetään vähittäiskaupan suuryksiköt ja suuret tiva-kaupat.	B
Kiuruvesi	+---	++-	69,9	0 %	3,5 %	3 400		Edellytyksiä erikoiskaupan kasvuille.	C
Keitele	+++	+	75,0	-3 %	6,2 %	900		Edellytyksiä erikoiskaupan hitaalle kasvuille. Pieni väestöpohja heikentää edellytyksiä.	C
Lapinlahti	+---	----	88,5	-15 %	5,5 %	3 300		Edellytyksiä erikoiskaupan kasvuille. Suuret ov-siirtymät heikentävät edellytyksiä.	C
Pielavesi Säviä	+---	----	62,8	-30 %	12,1 %	1 500		Erikoiskaupan kasvu edellytykset voivat pohjautua loma-asukkaiden suureen määrään.	E
Sonkajärvi Sukeva	+---	+	71,5	-39 %	7,5 %	1 500		Vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvuille. Suuret siirtymät heikentävät edellytyksiä.	F
Varpaisjärvi Korpijärvi	+---	----	69,4	-57 %	8,1 %	1 100		Vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvuille. Suuret siirtymät heikentävät edellytyksiä.	F
Vieremä Salahmi	++-	++-	68,2	-5 %	5,1 %	1 400		Vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvuille. OV-siirtymä positiivisempi kuin muissa vastaavissa kunnissa, mikä edesauttaa kehittämistä.	F
Suonenjoki Iisvesi Käpylä Koskelon matkailukeskus Iisveden ranta-Kinnulanniemi	++-	+	85,2	23 %	5,7 %	3 300	tiva matkailu matkailu	Ostovoimaa siirtyy naapurikunnista, mikä parantaa erikoiskaupan kehitysmahdollisuuksia.	C
Rautalampi Kerkonkoski Törmälän loma- ja kurssikeskus Timeshare lomakylä (uusi) Rämäkkä	+---	+	66,8	-20 %	19,5 %	1 200	matkailu matkailu matkailu	Erikoiskaupan kasvuille voi löytyä edellytyksiä loma-asukkaiden suuresta osuudesta.	E

	Erikoiskaupan Tarjonta	My-teho	Ov-kasvu- indeksi	Siirtymä	Loma- asutus	Invest. tarve	Erikois- tuminen	Kehittämismahdollisuudet	Kehitys- luokka
Tervo Talluskylä Lohimaa	+++	+++	85,6	-54 %	20,6 %	500		Hyvin vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvu- Loma-asukkaiden osto-voima on ainakin vielä hyödyntämättä.	F
Vesanto	++-	+++	55,6	-37 %	13,3 %	500		Mahdollisia edellytyksiä hitaalle kasvu- asukkaiden asioista.	E
Juankoski Muuruvesi Säyneinen Viitaniemi	+++	+++	80,7	-16 %	8,2 %	1 900		Edellytyksiä erikoiskaupan hitaalle kasvu- Suuret ov-siirtymät heikentävät edellytyksiä.	C
Kaavi Luikonlahti Kortteinen Vaikon keskitymä	+++	+++	79,8	0 %	13,6 %	1 200		Edellytyksiä hitaalle kasvu- Loma-asukkaiden korkean osuuden sekä nykyisten vähäisten ov-siirtymien vuoksi.	E
Nilsia Tahko Nipastahko	+++	+++	85,7	61 %	12,9 %	2 700		Tahkon vetovoiman ansiosta hyvät kasvu- edellytykset erikoiskaupalle.	B
Rautavaara Metsäkartano	+++	---	52,5	-51 %	11,6 %	300		Hyvin vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvu- Vähäisiä edellytyksiä erikoiskaupan kasvu-.	F
Tuusniemi Kosula Satama-alue	++-	---	81,6	-57 %	20,1 %	1 200			F
Varkaus Taulumäki Päivönsaari Kommila Kangaslampi Häyriä Kiertotie Kuntoranta Taipale MMM-Zeppelin Varkauden portti Pitkäniemenkartano	+++	+++	91,4	79 %	1,3 %	10 700		Seudullinen keskus, jonne osto-voimaa siirtyy merkittävästi myös lähikunnista. Hyvät edellytykset erikoiskaupan tarjonnan kehittämiseksi. Market- ja tiva-alueille keskitetään vähittäiskaupan suuryksiköt ja suuret tiva-kaupat. Lähiökeskusten tavoitteena säilyttää peruspalvelut. Erikoiskaupan tarjonnan lisääminen lähiökeskuksissa on vaikeaa.	B

	Erikoiskaupan Tarjonta	My-teho	Ov-kasvu- indeksi	Siirtymä	Loma- asutus	Invest. tarve	Erikois- tuminen	Kehittämismahdollisuudet	Kehitys- luokka
Leppävirta	+---	+---	94,1	-17 %	11,7 %	4 600		Edellytyksiä erikoiskaupan kasvulle. Ostovoiman siirtymä Varkauteen heikentää edellytyksiä.	C
Timola									
Kotalahti-Oravikoski-Paukarihti									
Sorsakoski									
Uusika							matkailu		

Tarjonta Erikoiskaupan tarjonta suhteessa kunnan tarjontaedellytyksiin

My-teho Nykyinen myyntiteho (myynti/tp) verrattu keskimääräiseen myyntitehokkuuteen Pohjois-Savossa

Ov-kasvu Ostovoiman kasvu 2005-2020 indeksinä Pohjois-Savon ov-kasvu (P-S = Ind. 100)

Siirtymä Ostovoiman siirtymä nykyisin. Kunnan erikoiskaupan myynti suhteessa kunnan ostovoimaan.

Loma-asutus Loma-asukkaiden ostovoiman osuus kunnan kokonaismarkkinoista (kanta-asukkaat + loma-asukkaat)

Investointitarve Ostovoiman kasvun perusteella laskettu liiketilan nettolisätarve erikoiskaupassa kunnassa (k-m²) vuoteen 2020.

Erikoistuminen Keskuksen erikoistuminen jollekin erikoiskaupan sektorille tai matkailuun.

Kehittämismahdollisuudet Edellä olevien muututtujen perusteella tehty arvio miten erikoiskaupan asemaa ja merkitystä voidaan kehittää kunnan keskuksissa.